

राष्ट्रीय पुस्तकालय
GOVERNMENT OF INDIA
राष्ट्रीय पुस्तकालय, कलकत्ता ।
NATIONAL LIBRARY, CALCUTTA.

वर्ग संख्या

Class No.

पुस्तक संख्या

Book No.

श्री० पु०/ N. L. 38.

Te

894.8132

Sr 353 ma

MGIPC-S4-9 LNL/66-13-12-66-1,50,000,

శ్రీ

మా నా ప మా స నా ట క ము.

ఇది

బళ్ళారిలో పరిటంగునుండి

కె. కె. బ్రహ్మశ్రీ|| కోలాచలం శ్రీనివాసరావుగారిచే

రచియింపబడినది.

వారిశిష్యులగు కె. శత్రుఘ్నరావుచే

ప్రకటింపబడియె.

మొదటికూర్పు.

బళ్ళారి.

అంధ్రముద్రాక్షరశాలయంజీ

ముద్రితము.

1925.

Registered Copy-Right.

72
E911 S132
12. 52. 3537-54
SHELF LISTED

ప్రీతి క.

ఇటీవల బిల్లారి పురంబునకువచ్చిన భువాకండినీలు రెంటిలో “**గంధర్వకండినీ**” వారు “**రాక్షసీమహాత్మ్యాకాండ**” యను గంభీరనాటకము (**Tragedy**) నాడిప్రేక్షకులను మెప్పించిరి. ఆనాటకమును నేనాంధ్రీకరించి **లో..భేదాంత**” నాటకమనునది యల్లర్థనామము కావనియును దానిపేరు “**గంభీర**” నాటకమనియుంపలుక వలెననియు వ్రాసినాను అటులనుటకుఁ గలకారణములు నైతము వ్రాసినాను. మఱియొక “**బాలగంధర్వ**” యను కంపెనీవారు “**మా నాపమాన**” మనెడి నాటకమూడి జనులకు పార్జింపఁజేసిరి. అవటంగూడినరెండు వేల తనులలోఁ బదుగురికిందప్ప మిగతవారికి వారాదిని యొకమాటయైనను స్థము గాదాయెను. బాలగంధర్వుడు పాడుచున్నపుడు మాత్రము ప్రతి ప్రేక్షకుఁడు నెలుంగుగొడ్డుబలఁ దలయాడుచు బాణీవాదముననా వేషధారినిఁజూత్వాహ వలచుచుండునగాని కథయేమనినదియు ననేకులకుఁ దెలియదాయెను. అట్టియవ ప్థచే నేనును కాకనడితిని. పిదపమహారాష్ట్రభాష నొకకెలదినములు తగినంత వఱకు నభ్యసించి ప్రారంభమున “**రాక్షసీమహాత్మ్యాకాండ**” యనునాటకము నాంధ్రీకరించితిని. నాటకము కథారూపకముగనుండినందున నాంధ్రీకరించువని నాకుగద్దమనిపింపలేదు. ఆనాటకమునందు హేచ్చుభాగము సంస్కృతశబ్దము లును గొంతభాగము మనదేశములో నలవాటుగనున్నమహారాష్ట్రభాషయును నుండెను. ఈమానాపమాన నాటకము హేచ్చుగ దేశీ భాషసంకలితముగనున్నది. దేశీభాషయన నా భువాలోను నచటికిఁబట్టుముట్టుఁగల దేశములలో పాడుక గనుండు ప్రాకృతభవవికారములగు తద్భవశబ్దములు. కావున నీనాటకమాంధ్రీక రింపనాకుఁ గష్టమాయెను. నైఁగానిది గృహకృత్యపాంబంధిక మోదాంతనాటక మైశుండున **Domestic Drama** సాధారణముగనిండ్లిలో నాడువారును మగ పాడును మాటలాడురీతిగ భాషమారిసండున, నాచిక్కులఁ దెలియుట కష్టమాయె ను. అయినను నైవానుగ్రహమువల్లఁబట్టివపట్టువదలక యధాశక్తిన్యాయముగ

వాంఛితమిది.

[2]. ఇది మోదాంతనాటకమని నేనుడిచెను. మోదాంతనాటకము లెటు
లుద్భవించినదియు సూక్ష్మముగనిండు వ్రాయఁజూపితిని. ప్రారంభమునఁబుట్టినవి
గంభీరనాటకములేను. విద్వాంసులును జదువుకొని వాగవిత్తముల యితరులును
గంభీరనాటకములందే యాసక్తులైయుండ గ్రీకు. రోములో నిపుడు 2500 సంవత్స
రముల క్రిందట భస్మిస్తును పండితుఁడు సారాయి దైవమును (*Bacchus*)
గుఱించికొన్ని యశ్త్రములను పాటలు నిర్మించి వేషభానులచే పీఠి పీఠిని వాదించు
దొడఁగెను. మోటుజనులకు మానసాహ్లాదములుగ నుండసాగెను. అష్టాదశములవఱ
నేరొరపాగిరి. పిదపవచ్చిన పండితులందులోని యశ్త్రము విశేషముగఁ జొలఁగిం
చిరి. అవియే మోదాంత నాటకములాయెను. ఈమోదాంతనాటకవృత్తమునకునేక
కాణి లేవకదను. ముఖ్యముగ (1) సాంఘికసాంబంధికనాటకము. [*Social drama*]

(2) గృహకృత్య సాంబంధికనాటకము (*Domestic drama*)

“ షేక్స్పియ ” “ రుకొలమున గంభీరనాటకము లెటులయెత్తెనో ”
యదేరితిగ “ డ్రామాస్ ” యనుకవి మోదాంత నాటకములకుఁ గలశమెత్తెను.
ఈవిషయము నాచే వ్రాయఁబడిన “ *The Dramatic History of the World* ” చూడవచ్చును.

[3]. యూరోపియన్ భాషలలోఁ జేరందైన మోదాంత నాటకములు
విశేషముగ నేఁ జదివినాను. వానిలోఁ జేసికిని నీ “ మానాపమాన ” నాటకము
తలవంచునదిగాదు. ఆచట నచట వన్నెపెచ్చింపఁజేసినదనియే నాతాత్పర్యము.
అదిసగారి “ *The Rivals* ” “ *The School of Scandle* ”
యనునాటకములందుఁగల సాంభోషణ మతిరమ్యమని పండితులతాత్పర్యము. ప్రస్తుత
నాటక సాంభోషణమతిస్తుత్యముగనున్నది.

[4]. ముందువ్రాయఁమాటలు నాకు వైతమన్వయించును. గావున నా

భ నాటక కవులెవరును న్నాపైఁగినుక జహింపవలదు. ఆంధ్ర నాటక కవులనేకులు
తామువ్రాసిన నాటకములు తామేచదివిమెచ్చుచుఁ దమ శిల్పకుఁజూపే నమస్క-
రించికొని తతామువని గివించికొనుచారుగ నున్నవాడు. ఇతర దేశస్థులగ్రంథము
లను జూడరు వదువరు. అందులోనుండు స్వారస్యమును గ్రహింపరు. అటువలెనే
తామొనరింపయత్నింపరు. ఇట్లులైన నాటకభాషాభివృద్ధి యెటులగును! గంభీరనాట
కములలో భాషయెటులుండవలెను మోదాంతనాటక భాషయెటులుండవలెనను
తారకమృతమెటుదెలియవచ్చును!

[6]. తోర్కముమ్మత్తమా ద్రవ్యముమ్మత్తమా యనువిషయమే
యతివృత్తమునకు బీజమంగనుంచికొని యంతటిమోదాంతనాటకమును గట్టపడి
రవించి క్రిందిఁగాంచి యితరులకు మార్గదర్శకులైన మ॥ రా॥ రా॥ శ్రీ. కృష్ణా
ప్రభాకర్ భాషిల్కురుగారికి నావంశములర్పించుచు నింతిటితో నీయబోధా
రమును ముగించు.

బళ్లారి

30.10.16

}

విధేయుఁడను.

కోలాచలం శ్రీనివాసరావు.

THE DRAMA "MANAPAMANA" ARGUMENT.

ACT I.

Bhamini the Heroine makes up her mind to marry only a scion of a rich noble family, (a Scimanth) although it is her father's intention that she should marry the Hero, the valiant but poor Dhyryadhar, the Commander.

This desire of Bhamini is fully supported and encouraged by her elder sister Akkasaheba.

Akka's husband Vilasdhar a Jahagirdar plans the idea of noble Bhamini to think favourably of marrying his friend the rich king Lakshmidhar a boastful cowardly fool instead of the valiant Comamander Dhyryadhar.

Bhamini's father Baba Sahib anxious of guarding her well-fare, intends to marry her to Dhyryadhar and sends for him for the marriage from the Cantonment. Dhyryadhar comes in response to the invitation but Bhamini insults him by refusing to marry him.

ACT II.

Baba Sahib resents this indirect action of Bhamini and seriously advises her to regain the hand of Dhyryadhar by living and moving about Dhyryadhar's camp for some time. Accordingly Bhamini under the name of "Vanamala" lives incognito as a poor girl in the bungalow of her friend Kusuma, close by the Cantonment. These circumstances are narrated to Vilasdhar by his servant Vinoda.

In her ramblings in the camp Bhamini was hearing constantly the talk of the greatness and bravery of Dhyryadhar, with the result that

her attention was drawn only towards courage, bravery and such like qualities and her inclination to-wards high birth and riches began to wane. On this Vilasdhar tries to make Lakshmidhar a valourous man.

Dhyryadhar and Bhamini (Vanamala) meet for the first time and love is kindled in them both.

Vilasdhar's plan becomes frustrated owing to the ridiculous mock valour of Lakshmidhar.

Dhyryadhar rescues Bhamini (Vanamala) from the clutches of thieves which greatly augments her love towards valour and chivalry.

ACT III.

Vilasdhar finding his plan frustrated instigates his wife to coerce Baba Sahib to get Bhamini married to Lakshmidhar.

Lakshmidhar's jestful soliloquy on the coquetry and jewellery of Selmanths.

Bhamini discusses her love towards Dhyryadhar with Kusuma. The Commander Dhyryadhar having returned victorious in the battle is rewarded with a Jahagir and proceeds to meet Baba Sahib. Baba Sahib requests Dhyryadhar to forget the insult given to him by Bhamini and forgive her by marrying her. But Dhyryadhar discards the request by expressing his unwillingness to marry Bhamini and declares his determination of marrying only a poor but accomplished girl and departs.

The determination of Dhyryadhar scatters all hopes of Bhamini. She determines to remain incognito again as the poor girl Vanamala and thus win the love of Dhyryadhar.

ACT IV.

Vanamala enters the service of Dhyryadhar as a servant girl. She feels that Dhyryadhar has begun to love her and desires to put it to test. With this object she gives leave to all the servants of Dhyryadhar and sends them away.

Dhyryadhar and Vanamala express love towards each other.

But still the intention of the jealous Vilasdhar was to see Bhamini married only to Lakshmidhar his friend. So Lakshmidhar and Vilasdhar conspire to estrange the love of Dhyryadhar towards Vanamala.

ACT V.

The poor Vanamala reveals herself to be the high bred and noble Bhamini and garlands Dhyryadhar in token of love.

Dhyryadhar accepts her hand in marriage.

MANGALAM.

Dramatic Personae.

Dhyryadhar:—The Commander of forces.

Babasaheb:—Bhamini's father - Srimanth - Jahagirdar.

Laxmidhar:—A rich noble and boasting Jahagirdar, and Dhyryadhar's rival for the hand of Bhamini.

Vilasadhar:—Akka's husband.

Vinoda:—Servant.

Bhamini:—The daughter of Babasaheb - A Srimanth and Jahgirdar.

Vanamala:—Bhamini's assumed name as a poor girl.

Kusuma:—Bhamini's friend.

Akkasahiba or Akka - The elder sister of Bhamini.

పురుష పాత్రలు

ధైర్యధర:— సేనాధిపతి

బాబాసాహెబ్:— బామినీ తండ్రి. స్రీమంతుల జాగీర్దార్.

లక్ష్మణధర:— అక్క భర్త

కాకాసాహెబ్:— భామినీ తండ్రి. స్రీమంతుల జాగీర్దార్.

కుసుమ:— సేనాధిపతి

బామినీ:— ధైర్యధరుని ప్రియమైనది. సేనాధిపతి

స్త్రీ పాత్రలు.

కాకాసాహెబ్:— భామినీ తండ్రి.

బామినీ (వనమాల):— యదివరకు బామినీ అని పిలువబడుచున్నది. కాకాసాహెబ్ కుమార్తె.

కుసుమ:— భామినీ స్నేహితురాలు.

అక్క:— బామినీ తల్లి.

మా నా ప మా న నా ట క ము.

నాంది - సూక్రభార్యులు - పారిపార్శ్వము.

సూక్ర:-చం. పటవర మాత్రధార పటనాట్యవివోదకరా, చిరంబరా,
కుటిలవిశాటవంశపథకోటికుకార, భుజంగహార నం
కటపరిహార, తూలధర, క్రమశరీర, శివంకరా, హరా,
పటుతరసంయమీశ్వర, శుభములలలలలలల ప్రేక్షకానిని.

తి. మోక్షముప్రేమతో మెసంగి ముద్దగముల్లిపన జూచి, కావరా,
భేదముల్లివారియెడఁ గీటదలించెర; మాధవసంబుధా,
బాదుగనిల్చి నీమలెలఁబాడఁగఁజేయెర, పార్శ్వశిశ్వరా,
మేదురమాతుభములను, మేధయు, నాయువు నిచ్చిప్రోవరా.

సూక్ర:- పారిపార్శ్వరా! పరమేశ్వరుని భాగవతియిది, చాలును. ఈ పూజాపాత్రలను బానిస
దీక్షానిసాయి పెట్టి దానిని నిర్వహించి ఉండుము.

పారిపా:- అలాగేరా! పాత్రప్రారంభమున మిగిలినవిని నిర్వహించుటకు. ముగ్ధాదళుల తననేడ
కుండు తమకు వానియందును ముగ్ధుల బలములేను పలుమోలెయ్యఁగూడదనియించి నేనిద
టికి చెప్పునయముననే, యమ్మగారినిజూచి "అమ్మగారూ! ఈకర్తవ్యము ముగిసియె
ముగియక మునుచీ మీరినటికివచ్చు వ్రయత్నమునయిండ్లీ" యని చెప్పి నిలిచిరి.

సూక్ర:- బాటగేసిరిది. నేడుత్తరభటులు ముదిరి. ప్రారంభముననే నీవుత్తరచిహ్నములాయెను.
అయినను నదియొకడు రాకయెప్పుడోమో కదా?

పారిపా:- బాదురాకని వాడుఁ జోరడుచున్నది. అమ్మగారవచ్చినిండియెను సొమ్ములకుఁగూడ నోడమన
నిన్ను బాది. నేనువివరముగఁబ్రార్థించినపుడు వారు చెప్పినదేమన.

(యమకలో:- నేనురాను. రానని భందితముగఁ జెప్పుచున్నాను)

సూక్ర:- దిగము. అదిమించు కోవనఁగోరుచున్నది. నేనేవోయి దానిని బ్రార్థించకయెన్న రాని
కోవయినను కాంతిగలుగుదు.

(నిష్క్రమించుట.)

(దుకామితురభట్లచీ దేవాలయము. భామిని, కుటుంబ ప్రవేశము)

భామి:- నేనురాను. రానని భందితముగఁ జెప్పుచున్నాను. ఇదియేమే, కనుమా నీవత్తురాటలు?
నేవరటికిరానని చెప్పినను ముగ్ధుల రాకప్పుని నీవునన్ను బాధించుచున్నావేమి

వనుమ:— భామిని! నీవెలయకుండా చేయించుకొనే? అలెస్యమకదామీ! అదేదామీ! శూర్యుడస్త్రానికెళ్ళెను. బాబాసాహెబుగారు చెప్పినదా : : నీవునుంటినియో నంటిని? మున్ను నేనాచరియైన వైర్యధరుగా దుష్టవముతో కలటికొన్నాడను. అంతకుమూర్ఖుడై భామిని, కోటింబులొనగించుకొని నిర్భయముండు భామిన కేయము " అని తెలియింపిరి. ఏమే, నీకు వైర్యధరుతో అన్నయగును. పెండ్లికోడలువచ్చునమయమున నీకు కిడుకవలించితివి నీకెడల కోటింబుల?

భామిని:—కోటింబులన్న నేమాయెను? వైర్యధరుండు పరాక్రమవంతుడైతిను. నేనాచరియెను, నీ కంటికింకెను దరిద్రుడుకాదా? పట్టిపరాక్రమం తెలిసే యాడువారి మనములుదురా? మానసాచేతనము స్థిరమై పన్నునగును నెయ్యిపెండ్లికొనుటకు నాదొంగుడు ప్రేమింతుడు. అదిక్కునల కానుమా రెడది బర్రాగిటువంటిదైతి నొక్కమి. అమోఘ్యుడైతలయిన కారణమున, వారిని బానిసీదొరము ప్రోదుచున్నది.

చ. అదెగను, శూర్యుడస్త్రాని యోవల: బోయెనిరన్న తే క్షుచై,
నుదలిసురక్షయై రజని సూర్యుని: తోడక శోరవారణం
వదముదితై: క్షమాగరని, సంగతి శోభ్యములరెం: గారంధకు
మహి:గనువపు; మానిని: మాన్యుడు భక్తయెవరితో నెఱుంగు.

చేరి అవైర్యధరుండు రానిట్లు. అమోఘ్యుని గదియ తాగిరి పత్తిలాగొనరితక కేయము. ఈ నకుగాను.

వనుమ:—భామిని! పట్టి పిచ్చి మాటలడకు. నా భామిని నీ ప్రాప్త్యాభిలాషతోయి బాబాసాహెబుగారు సర్వకాలములందును నిన్ను చెచ్చుచుండును. వన యంతలకుండు మీంకరములానికె మేనునంద హమ్ములు ధరింభము. పెండ్లికోడు కిచ్చివచ్చు నంతకాని పెండ్లికోడు కలంకిరించి కొని లక్ష్మీదేవిని నుండవలెను. పెండ్లికొనుట వచ్చినవివర, మరొకానుని వచ్చిరెడలము విప్రువానిదెలా? నిడవిరెయ ఇదియి, బలాచారము. బాబాసాహెబు నారంభి నీకిది గనుమనవి చూచినచో: నోబునరామేమి?

భామిని:—తొడిగారి ధయమునాన హెచ్చుగ: నానవలసినదేమి యాలెను. నేనెడలయమున నీ తిరిగారి? నేనంతయము నెరిగివాను. నేమియు వైర్యధరుని: పెండ్లియాడకు. ఏమే, అట్టివ ర్షియని నెవరి పెండ్లిచేసికొనును.

గీ. నిర్ధనుని: పెండ్లియాడిన నలలెయెందు
నాల్ల హెచ్చయ కామించి నట్టివగును
మూలపాపంద మగు నెటు హీనభాగ్యు
లలింగ: గలదాని కిలను దుర్గతియ గాచె

ఇదివల్లము వనుమా! నాయన్న కోడలంతరి, దుతివ్వలెనుండు నను నేనేమో యాచరి ప్ర కృత్యధరు: పెండ్లియాడకు.

మనుచు:—తెలియదు! ఇంకా చూడండింపుడు. వీళ్ళివ్వకుండును మరలైన ముత్యమువలె వీళ్ళులయి
 పుట్టిన యెంత? ఎంతవలె వడుగు పొందటమలేదు.

భామిని:—ఎందుకేమి? వాయున్నవన్ను ప్రేమకుండును వరుసవనియ్యక తప్పదు.

మనుచు:—తెలియదు! రాత్రిపునెత్తె యుద్ధమునన్న మనవృత్తివలననురాగా కోరికలని నేనానాయకులకు
 ఇంకా చాచుదు? ఇకానిగొల్ల వానంకలని నిరికారాచుమి? యింతవలన పుట్టినవలె తన
 వరాక్రమమున ఇప్పుడులేంకు మానెడులలో మనరాత్రిపున విడుదలైన నొనరించెను. లగ్న
 కార్యమునునలించి యిప్పుడెప్పుడు యవకాశము చేసికొనియున్నాడు. ఏమిదని, అయ్యివలె
 యింపు రుద్రామియై మున్నగులవేసినదెట్లా, యాచివలన నిమిషాలియ్యతమకన్న
 లగ్నమంటున్నవలన మున్నగులవేసినదెట్లా, యాచివలన నిమిషాలియ్యతమకన్న
 లగ్నమంటున్నవలన మున్నగులవేసినదెట్లా, యాచివలన నిమిషాలియ్యతమకన్న

భామిని:—మిమ్మరికేమి ఏ యాచివలనములు. ఈభామిని యింతవలన యాచివలనములలేక నావలె
 పరిచాడు. నాకర్తవ్యము, మెల్లలెక్కు నుంచికొని యింతవలన నేర్పించినదెట్లా నేనుకన్నమి
 నాకు తెలియనా?

మనుచు:—స్వయంవలనములలో లగ్నముంది కొరవలెక, నేనెవరిక, నీకాచివలనములలో లగ్న
 స్వయంవలనములలో లగ్నములు చేయించినదెట్లా, అదియేమియును పేరితెలియవు కాలోం?

భామిని:—అట్లనవును. తెలియను తెలియను. స్వయంవలన నమయించిన, పట్టినరాక్రమముమై నికా
 నమయించిన నీకాచివలనము లేమి మిక్కిలికలగ్నమును వారికోనాకు; తెలియక యున్నది.

చ. అననిన, యాచివలనములలో మనుమాచివ వాడెమి జూచిమెచ్చి, రా
 వువువి వలించి కాంచెగన కాననదుఃఖము పొచ్చుగాను, పాం
 వలన పలించి వ్రాసె వలనముల జేరినెనుగానె వలనముల
 వలనముల వలించునెట్లువలనము నుభానుభవము నాటికె.

మనుచు:—భామిని, నేనెంతకె తెలివన విడుదలయిన యున్నది. అదికన్నక వాడును. అక్క
 గాదు పచ్చుకున్నాడు కనువలనముల తెలుసుకున్నవలనము.....

భామిని:—అక్కరాని గాక, యెప్పురాన; ఎవరుచెప్పినవల నేమివలన. అక్కపెట్టియును గానిది తెల్ల
 పెట్టియును గానిది. పెట్టికాచివలన నాది.

(ప్రవేశము. అక్క, చంద, మాంబి, విహారులు ప్రవేశించును.)

అక్క:—చాచామను. భామిని! ఇంకామనుచుకే యున్నావా? నీవలనకలించిన యెప్పుడెప్పుడు
 కన్నననుకు ముందరియన నున్నావనెత్తిన యెప్పుడు. పుట్టినవలనములకే యెప్పుడు వచ్చు
 వచ్చుకున్నది. ఇదియేమి మనుమా! భామిని మేమి నేమలంకారములయెత్తిన
 ఏమియని?

చంద:—పెదలలను పారము, మనదిల్ల, యెప్పుడెప్పుడు నేర్పించును మనకాని కోరుచున్న

అంబి: అక్క-గారు! పుట్టింటలోనే చేరవలె; ఇంకను ఇల్లులున్నట్లు వచ్చునీలినగదా యత్నగారింటి దారివల్లము కానింతకీ యుండును.

అంబి:— చేరి భామినీ! దుష్టురాలు నా కందఁబోవుదునని ఓరితే నగునధరించఁదలయును నీవంతటి కలఁతయం దీరదుల కట్టితి?

అంబి:— ప్రార్థనకు యింటిలో సాధారణమును వీరగట్టవలసివచ్చును, కృష్ణింటిలోఁ జింతకురదలు గట్టికొనినదివచ్చు వత్తగాను గృహప్రవేశ కాలమునవచ్చునీ: గట్టి భామిని నే భవ్యురతిని తెలియవలదా?

అంబి:— కాగామును భామిని: చింతకు గట్టబట్టు చూడవచ్చుచుండియి నేర్పు మన్నావుగదా? మోలామును.

విశ్వా:— పెండ్లికొనుట దారివల్లముయేవక్కా మొదటిదాదు, సొమ్ములమీదఁ జదివడి, తల్లిగారి యభ్యుతయమువలన, భామినీయెప్పుడు వదిలవచ్చు నుడివేసేయనో, యిట్లుచేస్తాన యింటికి ప్రత్యేకములైనా చాయనడక యుండెను. క్రీస్తునకన్నముచేయి దొంగ్యమెప్పుడు వచ్చు నో యిట్లుచే ప్రధనుమున, నాచుపోయి. ఏదని భద్రముగ వారియందొక్క దీనిల నల కాంగింపలం దిత్తయింప వలసివచ్చును. వలసివచ్చు లక్ష్యము యిదిగలదు బిరిగిగలదు. యుండును.

అక్క:— నిజమిది వల్లెలా! జరిగియుండు ప్రార్థనకును నీకలఁబడిన నడువడివల్లగారింప వలసినది నమన్ను. అంబి! ఇదియేమో యీశ్వరముగ నున్నది. నాచునా కాలమున మనయిది. పూ పెండ్లియిం గావలెనని లక్ష్యధరుడని అహగిరు దాయనకు నినియ్యవలెనని నిర్ధారించు బడి యుండెను.

అంబి:— అక్క-గారు! మనయందలి క్రీస్తునకును లక్ష్యధరుడను కాదని భామిని గో చుండిన కారణమున నాపెండ్లినిది చాఁయెను.

విశ్వా:— అక్క-గారి భర్తయను నిలాసవరుని వచ్చుబడి యిటుబడియైను లక్షణం. లక్ష్యధరుని యొక్క రై యిటుబడి కాల్గులక్షణం. కారితమ్యముగ లక్షగమండెను. ఈలక్ష కారితమ్యము భామిని నహింసచాఁయెను. ఇట్లుచేర్చిన భయనకునడవిలోఁ గొండులేదు. ఉదయోనిలులేదు. అట్టి వాని కలఁమున మోలచేసి, ప్రతివెయ్యేరము వచ్చువిటువడి నాల్గులక్షల నట్లమెటుల నహిం సునోకదా! నేకునియుగం దెచ్చుచున్నాను, అక్క-గారైంద మధ్యనిరుపడియైను లక్షలదని తిరమునది ననుచోలు నియమించు నహింస నహింసలేదు.

అంబి:— భామిభామిని! అటులమోముఁ ద్రొక్కిరిసి నీవదిలాగాగారియొక్క రై యిన్నిలక్షల నహింసయిటుల నును. ఈవిశోదని నోకుమాయొంపుము.

భామిని:— ఏమి? ఏదని? అనిచాడని వదిలినా? అ ప్రార్థనకు నే నిలాచూచుచునని కలంబి రెయిని? అ దరిక్రందన ప్రార్థనకునోనే నిలాచూచునని నే క్రాంతియననే నలు దిక్కుగాఁ బ్రయోగించిన భామిని నీవదిలాగాగారియొక్క రై యిన్నిలక్షల నహింసయిటుల నును.

పాడుచున్నావేల? వేడుకలుచూస వాయన్నగారి! నేమి తెలిపింది? వానినే చూడకుంటే నీకు నక్కచాకిరి తెలియదు.

మ: భనినేనై యథనాథము! బరిగఁజేతఁగఁగెనునే! నిర్దమం
దును నెందుక? నిధనుండు కాఁగిభువి? వాఁడుక మూనినీ మానసం
బునకు! మెప్పుగనిల్చునే? కడిమిదా భూమిండు నే కాంతకు!
భువశ్రీమంతుని భర్తగాఁగొనుచు సౌఖ్యంబుండగాఁ బొందగూ.

(వెళ్లును)

వసుధ:—ఇదియేమి యని యిటుల నోవడున వెల్లిపోయెను? వా యన్నగారు వానిధమంగఁ తెలిపి
యింపరిచినా, వైద్యభటుడెవ్వడు దేవీకర్మమునకు వచ్చునో యప్పుడు భామినిని, చేరి
ప్రసాదమున చేరివైకుంఠ శ్రీలంకల వైద్యభటుని తానయం దిదఁజేయింపుడని

అక్క:— నిజము. అనియు, మా మహాచారము. నా లక్ష్మణుండు నైత మీ మహిమకుర కున్న నుండిన
ములో నీమంక భావా నిమోరంభమాయెను. అట్లే, దేవీకర్మమునకు, నాకువచ్చి,
అప్పుడు ప్రసాదమున నేమి బ్రువచారమును వాకిరయిక్క చేరినో నుంపెనని. అది యిటు
లుండని. ఏమే తనుమా! వేడు వైద్యభటుగారి నీనుంకితఁజూపి, కాకపోనీ, భామిని యిద
టికి నెటులవచ్చును?

వసుధ:— నీనుంకితఁజూప నిన్నుది. పెండ్లిపోతున మననగరముఁ చేరి నుట్టును దిగినదె
టని యిరుండు ప్రశ్నమునకు మహిమకుర మర్తనీ కర్మనము చేయవలెను. అటుల వైద్యభటు
ను నిర్ధరించినాడు. ప్రథమ దివ్యక కాటమునఁ బ్రసాదమిచ్చు నెయ్యనఁ జరిగెను. తాకరి
నోకరు లాదుటవలె నావాగారీ దివముననే మనభామిని ప్రసాదమిచ్చుకలెనని నాతో
తెప్పినాడు. (వరదాలోఁ గొమ్మువలెమను.) అమ్మమ్మ!! వైద్యభటుగారు వచ్చిరగా
చోయి? అక్కగారూ! మీరివలెను భామినితో నొనర్చిత వత్సలాటలు ముగిసెను. ఇప్పుడు
నావెంటరందు. భామినిని సమాధాన వలది దేవీకర్మమునకుఁ తిరింగినివచ్చి నిండు
టులఁ జేయవలదా?

అక్క:— తెలి మనుమా! అచ్చటినిచేరొమ్మ. భామిని వామాటలు వినుటగోరందుట నావలకుఁగాదు.
నేఁదిలిగినచో నదిహెచ్చుగఁ గోవముధహించును.

మూల:— వసుధమా! కానిని సమాధాన వలదుటకు నీచే వెళ్లుము.

చివోడు:— భామినిని వైద్యభటునకునిచ్చి పెండ్లిజేయంట యిక్కగారి! నిప్పుయింటిములు తోవము
కావునదాని చేల సమాధాన వలదును. భామిని సరసకు వాచునట్టి సమాధానము నేయట
కంటెను, వైద్యభటుని విచ్చటికుండి యుత్తరవిరము చేరఁబోయిని ఇప్పుట కుండిదా
చాడేమి?

వసుధ:— భామినిలక్ష్మణు నిజువలెనని యిక్కగా నిచ్చయిరినలెయన్నది. లక్ష్మణుంటునకు కట్టెయి
నది. పెండ్లికొనుచు వచ్చినాడు. అలానకు లక్ష్మణుకాలేదనిన కాటానామగ్నకు నెరి? నెరి
మం కావగలదా?

[illegible]

అనుచు:---ఇంతవఱకు గొప్ప పనులు పూర్తయ్యెను. ఇట్లునానామ?

మంతు:— 'దేవుళ్ళ వేర. లక్ష్మీ సేవించి మువ్వపూస భక్తునితో పయ్యము.

పూరి:—3.4వ త్త యొక్క తక్కువ వర్షాభావం నివారించుటకు మద్యపానమున నిత్యము చేసిన
 ముగిసేమక బాధ

అందుచేత మనస్సును నిరంతరము నిరంకుశముగా నిలుపుకొని ఉంచుట అవసరము. అందుచేత మనస్సును నిరంతరము నిరంకుశముగా నిలుపుకొని ఉంచుట అవసరము.

పోద:- ఇప్పుడు కాలము నేలగుట్టయ్యున్నది. ఎక్కడెక్కడను బ్రతిష్ఠించుట లాగుంతులై యుద్ధి
 కయగు వచ్చుచున్నారు. ఇందువలన లాగుండుచోచు మహాదేవతలకు నిర్దేశమగుచుండును.
 ఇందుకన్నులు చూచుకుంటిని- మూరవకన్నులు కుదిరిన వచ్చినిర్దేశమగుచున్నది తెలియును.
 ఇందుకును సమీపించినచో నొకదైవ మగుండునును మూడవదైన మధ్యవదూరమును. ఆ
 కర్మాను! ఆ ఆశీర్వాదలక దూరమగు చుండును యెక్కివచ్చుము. కనుమీ! అప్పుడు
 నీదానరించి వాలెనే యొక్కగానికీ సూర్యుడు కనుమనది తెలిసికాదు.

అనుమతి:—నేను సామాన్యమనుషుని కాదు. నేనెవరికీ పోయి, భూమిని కట్టించి ఇచ్చినాను. అట్లు
 నుని నోచిరిల్లు కొంతమందిచేతి కిందకు వైద్యులను నింపించుచున్నాడు. నవకమును నిర్మ
 లుకొనగ ఇచ్చినాను. దేనినైనా పోషించుటకు భూమిలో మునిగి పని చేయుటకు భయపడును.
 (కవచము)

అక్క:- విప్లవానికి వీలైన చారిత్రాపాత్రులు, నుటలకు సైన్యమును సమీపించి పరివహించు
విప్లవమునుపాటి గౌరవమును పోషించు. అటుగా నుండును.

ప్రశ్న:- అక్కాగారు! మీరు స్థూలికమందుండి, స్వర్గభవను వేమ యిట్టవ్వక నిలిచిందను. కాని అంటే యిప్పుడు కేవలము కళాక్షేపము యావదను. నిజమిది. శాస్త్రములకు నమస్కరము యేమి సేయుచో?

(వెరును)

అక్క:- మూలకీ! ఈసగ్న మొదలయిన నాకుంతలవలెయు తీరనలేదు. ఈవరిక్రమము నాపైకైన నెట్లు
 ప్రవర్తన వానుడొందడు. బట్టికరుడు మనుకుంటే ప్రేమించునుకాదు నిజము. అయినను
 నిరుపదివారు బతుకుత్యన్న ముం గలవారెక్కా-బడున దెవరుకలవ?

మూలార్థి:—విలాసభటుగాదు కయ్యయిన్నా ర్థుచోనున్నా.

అందు:— ఆరెజెంటునే లక్ష్మీధరుడేమో నడుచుకొన్నాడు.

అంశము:— అక్షిప్తమునకు రాకవలయును మనభావినిగల గలయవలెను.

(విలాసభరణ చక్రీయముల ప్రవేశము)

[illegible]

రామా! అవర్తమాను మీదకొకడు కావలెనని సామగ్రి ఇయ్యవను. అట్లులే చేసి
మమంబోలు క్రిమియెందు మోచో నెట్లు కలిసిమెట్టి యొందవలె ననుకోని మామనమంబు
గలిగినది?

సూక్తి:— అశ్రున బాప: అట్లులేనది నిజమేను. అశ్రున బాపమేని నిజమగుచే నేను నివర్తనమృత్యు శా-
రలవంశముగ నుండెను.

[illegible]

విశాసము:— వింపేడియూ, యే మేనీచెట్టలు గ్రెమ్మిదయిపోతే విశాసము మనవి తట్టుకొము వాడేనవలెను ఇదియే
 తేలి నింకే ప్రవీణులకు శ్రమించుచును వట్టితేలి నీవించడం ప్రాచీనంబైనవారు లుట్టుకతో
 గానూ! ఈశ్వరంకము కాకలెడియుగ నిలయు నుపదేలి వాతొక గ్రంథమధ్యనది.

అక్షరములు— ఈ కమిషనుకు మోకరేమియు వధనము. శివనాథములకును భామినికునుకూడ
 కలుగులానానదిచిహ్నము. నేనాదో, శివనాథములకునాదో భామిని నేనాదోమిచ్చునట్లు
 నామోకరేమియును ఉండవలయునని తెలియజేసి, అక్షరములకునుకూడ
 కావలసినవిధమున—

[illegible]

అట్లే— సకలము నిలిచినచో శివగుండెయందు శివభుజు శేయబంకముఁ గలగర్భయందు ఏమందు
అట్టి భ్రమంగము వచ్చినది, నే నొకరిగా విడుపుదు ముప్పుకొనైన నొక్కమూలకఁ బెం
యిండు శివుఁడుగ నుండెను. ఇవ్వార్త మీకుఁ బ్రారంభమున నే నేను తెలిపినానుగాని
వర్తియని గర్భము విడువబడినాను మీ యందలి యాగ్రహము మున్నునలి మందెవరొదల
మీ యిచ్చము నేను వ్యర్థము నేయను. అటు లేనివాఁడు శ్రీమంతులలో నేనైను శ్రీమంతు
ననుచును? వెనుకఁబ్రొక్కవాఁడనువానా. మీరేమి చింతించునది. నిలనవరవాదా! మీయ
లను నన్ను మఱల నిరత బ్రహ్మపురుషులు వా చితార సైర్వధముని భూతాదితగ భూంగణముని
నమఁచికొన వలెనని మన బృహ్మధీవర మహాదాటాగా ఉత్తరుత్తరేవపుమ; మనమెవరై
నేమియుఁ జేసినను నాని నవమాన పలుకుదుండవలెనని నునమండలము మాటలాడికొ
యుండలేదా? మీరు కొందఱు కలకు వలనని గణితము భవనసేయక మీ కందఱికిని నేను
మూర్ఖులము నిలవలేదా? కలకు యదుతెలిసా? యామఁది నేనెవను. నేనెవనునదియ

బానిసే నవనూనెను తేయించెనని నా కన్నయ్య చెబుచున్నది. నా కరీకము ప్రకారము ధూమకా
ముల మూలకమున బానిసే నేదైన యవనూనెను గుఱివించెనా?

విలాస:- అవును, ఎంతటి యవనూనెను? ఎందు యవనూనెను?

కంఠ:- నేదా శవమునకు మంచి యవనూనె వూరెను.

విలాస:- వాడెందుగ బుద్ధికావి మైనవా? నేటి యవనూనె పెరిగి తనంతకుం బానే అగ్నియై
నాకే వేవలించెను.

అక్షి:- ఊరేగింపు నిమయమున వాడు నా కరీకములములు ప్రాసంగ్యమునఁ జూచినంతటనే తన
మంథముఁ ద్రప్పింపెను. ఇంతటి యవనూనె మెంపివన వాడెచ్చటనుండెయ్య నుండిపోవునని
నేనె యనినది. వాడు నుంచి యూరేజిన ముండ్లగున్నవాడు. నే నూరేగింపు నమయ
మునఁ బ్రాథమ్యార్థము నుండి నమయముండ నా పిదయందోలే నెవక పెనుక కాంచు
పెచ్చుయొగ్గెను.

అక్షి:- ఆ శవమునకు నేదెంతటి యవనూనె వూరెనా?

విలాస:- అవనూనెమని రేపుఁ బంపించెదవు? అక్షి పరుగొని కరీకములములును వారి క్రమంత తన
మును నీవు యాచియందీనచో నీకే తెలియదుండెను. భూరి వానల్యముగల ముగ్ధము
లును, ములంఁ జక్కగ నేటిరెచ్చిన పిమ్మలంకమును వ్రతములను నే లక్ష్యమునవదలకు
లేవు. అట్టి ముగ్ధముల మూర్ఖులును మృగములు ఎటుముగ, భూరి భూమిగమైన లోయ
వచ్చుచుండ, నవనూనె మెంపియింపనో?

అక్షి:- నా యంగభూషణములును నాది నర్హులు నే నే పెండ్లికొడుకని తెలిసికొనితి. క్షురకము నా
దిమ్మననే ప్రేమబాధలకుఁ జెండ్లికొని కింకరమున నైవ్యభక్తుననే యుడిగితి. ఇంతటి
యావనూనె మెంపివన. ఇది ఖరీ:- ఇంతటి యవనూనెమంది నైవ్యభక్తులకు శుభవంపియు
పంపకయింప, నుండుననున్న లంకాద్రోహి. వానిపట్టు ప్రేమమానీ, పెండ్లికొను కింతటి
రికావనీయకునా? ఇట్టివాడెవడు? నన్ను? అని వివరములను చదివెను. ఇంతకు
వానికే నాదనిన యవనూనె ముమ్మడి?

అక్షి:- వానాదును. ఊరేగింపున్న వాని గొప్పయవనూనెమైనది వానాదును. దిక్కు
లలో దరిమిలైనవానికే నా చెల్లెలు భార్య యెటులగును? ఆ పల్లవుని గర్వము పెరిగెను
తీరవలెను. వాడే నా చెల్లెడుని యింటలో నా చెల్లెలును నుభయవచ్చునా?

విలాస:- నుభయము కలుగదు?

గీ. రవినిం నై నేయు ముచ్చనారమువేయ
లోనాచును గాల్పుఁగాఁ దన లేజములను
కోరికిని రత్న మిచ్చినఁ గొంతుమాని
నోటఁ గలుచును, దన్నును, నేటఁ దెచ్చు.

అక్షి:- అట్టివానికే తీరన వస్తువు నజేరియేను. మూర్ఖునిబలె నమముకుం గత్తిగట్టుకొని అగ్ని
మునకు వచ్చినవాడు. పెండ్లిమాంతును గరవార భార్యకే గత్తిరించి బలింబుచ్చునాయని?
పెండ్లికొడుకయి వచ్చినతన సోకెట్లుకైనను పరింపరాదాయని?

గీ. చూడనంగమునై నొక్క శాస్త్రులేదు
మడియనడవిని, వీధును బండమిలేదు
వీధులను బిచ్చమెత్తెడు వెట్టివాడు
భాగ్యహీనులకేలకో భార్య భువిని!

అక్క:- నిజమేను. వానికగితముననొక బూటకపుడు యైనను లేదు.

మాలతి:- ఇట్లే, వానినింతు విల్లిగొంతువలె పట్టివిగనున్నది.

రుక్మ:- క్రీలికి నొకయుంగరమైనను లేదు.

విలాస:- అటుచూచండి. బాబాసామగారితో నైర్వహించు వచ్చుచున్న చాచు యాచుడి వానిని
దళా నేమైన నున్నదియో తెలిసె?

లక్ష్మణ:- నేను ప్రాంతమున నే పరికిరిగి చాచుచుండి వానిచేసాముపై నేతుయిన నున్న చేసోదక్క
గఁజూచండి. వానిచేట్లు విట్టించిచూచండి. వానిలోక్క చెల్లెలుచూచండి. వీరవనాచారిలను
చూచండి. క్రీతుంగునకును లేవకును సంకరాచారమెంతయో కనుగొనుండి.

విలాస:- చాచుండి తెలులలో గడియముగాని మణిబంధనముననొక కంఠముగాని యున్న చేసో?

రుక్మ:- ఇట్టిచాచిని నేనెదలను జూడ లేదు. వీనియందుక, అక్కయైనను పంటను.

మాలతి:- విల్లిగొంతు. విభవగొంతువలె యవలక్షణమైనది.

అక్క:- శిరముపైవొక రుదాయియైనను లేదు. భూగిలోపించిన వాని గుహల కుగాయలకే జాటులేన
సన్నాన్ని కలలవలె, హాడిగడగపడు చున్నది. అమ్మ! వలదే వాచెల్లెలు బంగారుబలి విన్నది.
వానిదాన గావలను.

(బాబాసామ నైర్వహర పునరుత్తర ప్రసంగము చున్నారు.)

నైర్వహ:- బాబాసామగారూ! నేనవసర పడుచున్నా ననుటకు మఱియొక గారణములలేవు.
ఉత్తరాదివలె తేలికొనిన పంథిక్కుబడిరిగి రెండుగులలును సమాధానముననుదక తన నేన
తో వా శిరిగముపైఁబడ యిచ్చించు చున్నాఁడను వార్త నేఁజేసిన వింటిని. శత్రువులు మన
సేవపైఁబడి యుండుమకు లొనరించు మరణం, నేను లగ్నోత్సవమున మునుంగుల సమంజస
ముకాదు. చెప్పటమేమనఁగా, శత్రుజాతిః కాలమాననే లగ్నము జుగింది వాకు శిరిగము
నకు సెలవిండు.

బాబా:- అటుచూచండి! రెండుగులలు బంటుండి. శిరిగములో గడవిద యేమియునుగాను.

విలాస:- రెండుగులలకును యెద్దము దిగువవలెనని కదాకట్టుబడి?

శిలధర:- ఇప్పుడు పుట్టివయెదలఁ గట్టుబడినిఁజుట యెంతవని? ఉత్తరాధిపుండు నెంథి నిఁజువను రిమ్మ
సెప్పముగ నగడవిరున్నది. కారణమేమనఁగా శత్రురాజు దారి దోతముగాండ్రతోఁగూడి,
కట్టుబాటువకు విరుద్ధముగా నున్నందు శిరిగములపైఁబడి కొల్లగొట్టివాఁడు.

యద్యదాచరమా. ఇట్టి చర్యనమైనవివర, అన్నమంట పెక్కుకోరికకంటెను యద్యదము
నకు సిద్ధమగుటయే, కర్తవ్యము.

(తెల్లమందులు)

కాకా:—వద్దండీ! వద్దను కొంచెము నిలబడు. పిల్ల మూర్ఖురాలు. ఇటువేయవలసి. నన్నుకాదు. నీ
కోపమువలదు. ఈ యదనూపమును నేను నవించ.

(వైద్యధికారి నుండి తెల్లమందులు)

కాకా:—విలాసభరగాదా! ఆరేడు కోవలించి తెల్ల పోరమును. మీరుతల్లి బారి నూలుచేరి ములల
లిలిగొనరను.

లక్ష్మీధ:—నాడు తనకలిరమునకు తెచ్చిపోవెమ్ము. విలాసభరగాదా! వానివలె మీరేలపోయెదను?
తెల్లమందు నావలెరను. పెండ్లియరుగు వారికొక్కరను. భామిని అన్నమంటవనునకు
చచ్చిన వీణముననే నేనె శిల్పిపిటయై గూర్చుండెదను.

(యదనూప కవి)

మా నా ప మా న నా ట క ము.

ద్విరీయాంశము - ప్రథమరంగము.

విలాస భ రు సి వి ర ము.

విలాసభర వినోయః ప్రవేశము.

వినోయః— మహారాజా! నామెల నిందుకొనవలెను. నాకు పండిత యొకరునునుండినను వదలింప నలెను. ఏమిటి! దివనిశమును ప్రాతఃకాలమునందు భామినితో కలిసి కలిగియుండు నిరుగుమః దిరుగుడు నాకు విడుదల కనుమొనరి. కావున నెయిదాయమైనను నెది! త్వరతో భామిని లక్ష్మీధరుల నివాసం నునుగిరిఁ జేయుడి. అటులేనిచో భామినితోఁగూడి యుద్ధరంగమునఁ దిరుగు కష్టము నాకుఁడవును. ఈ వ్యక్తున యుద్ధమయినపుడు ధైర్యధరుడు నన పరాక్రమము చక్కఁగఁ బ్రదర్శించు శేనసని యొకరు భామిని! ఇరికికోగాని యా భామిని గదియనదియొక రణాంగము దిక్కుచేత తాకుడు నిలిచియుండును.

విలాసః— ధైర్యధరుని పరాక్రమోపాంతంబు భామిని! నవకుతెలిసిరి?

వినోయః— యుద్ధసంగతు లెవలెననిఁ దెలుపరలసివదియులేదు. కొంచెమిచ్చటి పరటికిఁ దిరుగుతుండి నచో, వెంటనే పంతులు తెలియవచ్చును.

విలాసః— నిజమిది! ఒకనిల భామిని రణాంగణ ప్రవేశమునకుంజిన నిదవఁ గావలసియుండెనయెడల లక్ష్మీధరునకిచ్చి తెండ్లిలేయవచ్చునని చాచాసామిగారు తాతనుచెట్టినారు. ధైర్యధరుని పరాక్రమము భామిని లుచటకుంజినచో విడువని చాచాసామిగారు పన్నితయొక యని యిట్లుచు నాకుఁజోడుచున్నది. ధైర్యధరుఁడెంతటి పరాక్రమవంతుఁడైనదియు భామిని నునములోఁ చక్కఁగ చాటివది. విడువయెడవునెత్తి?

వినోయః— నిజము నిజము. మీరాదివముననే లక్ష్మీధరునితోఁ తెండ్లిలేసియుండెనయెడల.

విలాసః— నే నటులనే తేయునుండేని. అయిన, నా మానలివాఁడు నెచ్చరింపకుంతలోనే యా పోకుగాలిదెను. కావున నటుంకమామెను. ముంల “ధనమహేచ్ఛా పరాక్రమము హేచ్ఛా” యను విషయమును భామిని కనుగొనవలెనని చాలి నిచ్చటికిఁ బంపివాఁడు. భామిని, యెవటనుండునదియుఁ తెలిపెదవా?

వినోయః— ధైర్యధరుని కలిగినమీదముగనుండు నునుకులేమిక్క యుర్యావకవమునఁ గునుకుతోఁగూడి యున్నది. వనసూలయని మాటుమేడు భామిని యొందికొనవది. నునుకు తనమేడు త్వస్తు మాలయని మాన్కివది.

విలాసః— నీ వెందుకు మాటుమేడుచుందికొనలేదు.

గీ. కరిమి, బుఱములు, శౌర్యంబుఁ గలిగియున్న,
వరిత, నీరులకు నెల్లను వసతియనుచు,
నెరిచి సేతనుఁగొనిపోయె శతములువలచు,
నానఁగలుములచేడియ కరికిగాదె.

ఏకవచనము కన్నవచన పోవుచో యెల్లము వాని సంస్కరముఁబోయినదేను. లక్ష్యపోవుచు
బలము విఘటకు సంభారమేకవచనమునకుఁ బ్రాప్తినిఁ బోయినది. మనోవృత్తిఁజూచ
లయును కలిగి నేది చేరినది వోయినట్లు. బి. పేటాది యెవరి స్త్రీ మానవ్యులకిం కాం
చల్లము కలుగునో వానిని వారియందలి వానిసమాజమును మూలకన్యకల నేమి
చయన నుంది నట్లు తెలిసికొనఁలెను. లక్ష్యధరగాను అటులైన భావించి చనునకు
జనునందీ నెరిఁ ద్రోయవలయు. మఱుఁ దోలు లక్ష్యపురుషుని యెఱుఁగి చెడు?

లక్ష్యధర:—భావించి వశపడరి కొనుట వాయిద్యలేకపోలేదు. అయిన నామకన్యాయము నాకునకుంటి
నది. కృపానివేదముకంటె నాధరగఁపయ్యునుకొనియోగమునకే నలంచుచున్నాను.
ఏమి వదిలిబడు మిథున వృద్ధిలో కాదునున్నావు. నానిగ నామకన్యకలలో భావించిన
చినచో వానికానిచర్య విఘటకన్యకఁ దెలియను. అమెనికవంతకుఁజానే మనమందలి
యెదల వాని కపాద్యమును తెలిసి కొనుటకష్టము. మీ కొకయోమివాదనని తెలిసికొంటి
అటులయిన యాచేరికనుఁ జూచుడి. (వెట్టెమునఁబోయితిమి) అతడు మీ మానవ్యులగా
నుటెటులందునో తెలిసి కొనుడి. ఈ నామకన్యకల మీ కనుగన విషయము, ఇదిమిగిండు
నిండినయెదల వానిసమాజముల కష్టమునకు.

గీ. సామ్యసమములు కలయగు సమమనముల్
లటులెకాదును తెలియుచూ, యుక్తమున్న
చోటనర్థంబుఁ జేరును జోవ్యముగను,
గుండ రొంగునిఁజేరును నుండ రాగి.

ఇతరులెవ్వరీ చూడకు నాంధ్రులాయముమేలా? మీయులాయముమేలా? ఏమియాయము
నను మీయిట్లావు. ఏమో తెలియనన్నది? మీయన్యకము మీదకే మితు తెలిసికొనుడి. మీ
యెటులైనచో విఘటకుఁ జూచి భావించి యెటులగునో?

విలాసి:—లక్ష్యధరుగాయ; మీకునామాటల యిల్లిలాయము తెలియరాదా? నామకన్యక లెల్లదే పను
బనామకన్యకము నూచినదని కనా మీయతెలిసింది? మీ, యొక్కొకకన్యకమెటు లెటుల నా
మితులలో నొక్కొక యెటులెటుల నాకుఁజొందెదదేమన భావించివార్యమున మఱు మొచ్చుక
ద్దమునని. నా నిట్లాద్యునకొకరొందెదదేమి. మిత్రమా! నా పలుకునందుకొనుచు.
విషయలో తెలిసకన్యకలు చక్కఁగవును.

లక్ష్యధర:—నవనశేనపుడంటి?

విలాసి:—ఈ పేటిక మొదటయూతమాయుండి. ఇది నకుము. విఘటపునియొక్కొకరి, స్త్రీ
లెయొక్కొకరి మధములో విఘటకానమియుఁకొనకున్న యెదల సామాన్యప్రభావానే

సామయింనును. అట్టివారితోపైకొకనమి వధిచేయిను. అప్పుడుతెలు సుఖములను సేయించును. అట్టివారితోపైకొకనమి వధిచేయిను. అప్పుడుతెలు సుఖములను సేయించును. అట్టివారితోపైకొకనమి వధిచేయిను. అప్పుడుతెలు సుఖములను సేయించును.

ఉల్లేఖము:— చాటువచ్చు! నీవెటుచెప్పవో! యిటుబొన! అందుకు. 44 పాముల = 99 పాములు. 99 పాములు
ఇప్పుడు నీవెచెప్పెడిమాటయిందుకు జరిగించుచుండెడిది.

విశ్వానాథ:— దీనినివినియము. భూమినిపత్తర్తి మివ్వడెయక కార్యము విష్కవాలుచున్నది.

అక్షరములు:— సామాన్య జాతియందు కుమార్తె ముందరమును వారి అనుభవమున నున్న సామాన్యములను
 గడుముచే దానిని బెలుపుము. ఈమధ్యనున్న గాఢమిష్టియందే జన్మించినవలెను కలది
 ఈమధ్యనున్నది. విలువనున్నది యామధ్యనేను. మనోహరములగుచున్నది. అ
 నేననుభవించినది నున్నది నున్నది నున్నది.

[illegible]

உயிர் :— மனம் நொண்டிகாட்டுகிற

[illegible]

అక్షరములు— కొన్ని అక్షరములతో వాడుక వ్యవహారము.

అనునది :- ఇష్టమేమిటి? ఇవటికి నన్ను వాడవను? నందో? తానెవరయినా? నేను ఎవరినా? అని అర్థము. ఇట్లు అనునది :- ఇష్టమేమిటి? ఇవటికి నన్ను వాడవను? నందో? తానెవరయినా? నేను ఎవరినా? అని అర్థము.

* ప్రశ్న :- ముందువక్త్యరసియె? ఇతరుగా లేదుకదా?

విలాస:—లేదు. లేదు.

అమ్మలై న పద్మంతరములేదు. ఇంక నుండునాళ్ళము నీ మాటలు, నందఁడొక కొద్దియైనా, అనిచాలును, ముందు?

వివరము:— వందో శా క్తిస్థానము. భామిని శనమృతశాలానకు కనుమరయొక్క యుద్ధానందమున
విడివించి సోగినది. కావనవేలకెవ్వనజేయన నేను శక్రువేదమును ప్రసంగించి భామిని యెట్లు
ను నొల్లనొట్టడయొకదాను భామినియలవసరిగనయెడల నీ కొక్కరూపిని మునుపటివలె
మరియునుయెడలదానిని విడిచింపవలయు అనిపించుచు నీ మామనకు నానాదాని

అట్లే:- ఏమిచెప్పింది. భూమిని ఎటువలెనుకలం నేను చూడనిచే నేనాచార్యుడనైతే, మరెవరి
ఇదియంతయు చూడగలవన్నది. ఈయన మీరే కాకా? ఇంద్రుడు లేడేమిట?

విలాస:- అటుల కాదు. నీదేమనవలసివచ్చి వాడైనది. దూసిగెళ్ళి నీకు బహుశచ్చిహితము.

లక్ష్మీధర:- నీవు నీటికి. నేను కూరుడు. ఇటుల బ్రహ్మింపవలెనా?

విలాస:- విషము. అదేదీకాదే. మీరుమీకువారి దేవ్యయ్యదనమువల దాని మీరెటు వాడైనను దయ్యింపవలెనో, యాభిమును నేర్చుచుంటి.

లక్ష్మీధర:- నేర్చుట వలదు. మూలముతో, నీరున్న దనంతకుదాదే విరిగివచ్చును.

విలాస:- మీదేలేకయెప్పు మీరు వా కన్నెడుముచ్చుకొనుండి. కాదునా ము పై గానినానాత్మతో చూపుండి.

లక్ష్మీ:- నుంచిని చూడక. నీవు భావిస్తూ బహుశచ్చిహితో చూపుము.

విలాస:- నుంచిని. నేను భావి నీనుండియనల కోర్చునను తెలికొనుము. నేను నానీని భయపెట్ట మాటలాడిన కణముననే మోచుకొనినమాముంది. ॥ నీవున్నా అన్ని సొమ్ములను దీర్చియిచ్చుటలేదు. కాదేని ప్రాణాంత్యమేను" ను మాటలాడెదను. కన్నెడుముచ్చుకొనుండి [నీవును]

లక్ష్మీ:- (కంపించుచు) పర-భరణములనిచ్చెద. కాప్రాణముండియని. అన్ని పనులు నీదీకొనుము దేవాను మీదికొనుదీసికొనుము. పరిశ్రమేదము నీదీకొనుము.

విలాస:- అనుచు నీ మీరెటులల చేసెదను? మీరువాడైనది వను నదిచేందోవినినదిగదేయండి.

లక్ష్మీ:- నేను నానిని చూచితిని. మీరు నీనుండికరమున బ్రహ్మింప కానన కాకటయముమాయము అదిగాక మోచుకొనినదేకానన నా మాటలాడినను మీరు చూచుట నేనుచూచుటకు తెలియముండలేదు. ఇక మీరుకర చేతను మాటలాడితిదేని మీ నమాటాడుము తెలియవచ్చును. [విలాసభయపడదేదీకొని కైవాళ్ళము చలువను. లక్ష్మీధరుడును వదలకు మోచాకట్టెనా బృంద సొమ్ములపైను నుంచబడికై దేవాముపై సొమ్ములు నీయందు బాల్చియుండిగదే (బ్రాహ్మింపును.)

విలాస:- ఇదియేమి లక్ష్మీధరగానూ? నీనుండి మీరు కూరులు నీరులననునది ననుచుండి.

లక్ష్మీ:- నుంచికేళలాననుచుమామును. నుంచికేళలా చేయను. ఇదిగో మోచానయమును నుత్తరదే కలాపయమియుచాచకుడి. అభావనన్న నందుగభయపెట్టుచున్నది. భామిని నీకు నానీ విగల గుక్కలనలెననుచుండి. అనుచారిబలె న్నుచువుగదే నలుకుండి. ॥ ఇల్ల సొమ్ములు దీర్చియిచ్చు. కాదేని ప్రాణాంత్యమేను" అని చలువను.

విలాస:- భామిని మో భద్రవృత్తియని యిచ్చుచుండియ, దానినింత పెత్తనమున కాదువు న్నారు. నేను దొంగలదేవలనవు చది తెనదినుచోమానేమి?

లక్ష్మీ:- అదియెచ్చుటేకనను నాసొమ్మకా; కావుననీవు మృదువుగమాటలాడుము. ॥ ఇల్లా. సొమ్ములు దీర్చియిచ్చు కాదేని ప్రాణాంత్యమేను", అనిననో నేర్చుకున్నందును నీ దేవాముపై. నేనుననుననుచో యదిమాముము. అదిగాక నీ తరచారి నానుచోనను. నీదీకొనుము. కా కివింనుననువచ్చు. అరల నానుచ్చు. పట్టినకర్తగదే జక్కనేయనను. అత్తనుచాచిక్కు నునుచోగదేయనను.

విలాసము—మన, ఏ శివైశ్వర్యమగు బోధనము. అనంత విలువగల శక్తివలన. (విష్ణుయోగము) (సర్వశక్తిము)
శ్రీయంతియగు దేవుడు గానానానా రూపములను యిహలోకమున మన్ని ముదిరినవలెను. నేయని
జ్ఞానవల్లము.

($\mathbb{P}_1(\mathbb{K}, \mathbb{Z}_p)$ ನಂತರ)

अनुसंधानकर्ता

కనుమనందు రో⁴కున భాగము. ధైర్యధర కీలధరులు.

శ్రీకృష్ణుడు:—కలకరా! దీక్షింతుము. నీను వచ్చిపోయి నిశానానాని నూరుచున్నాను. ఈ యింటి
లో నుండి నమలు వచ్చిపోనా దీక్షింతుమునీ.

1. **అవగాహన** - మనకు తెలియని విషయాలను గురించి తెలుసుకోవడానికి మనం చేసే ప్రయత్నం. ఇది మన జీవితంలో అత్యంత ముఖ్యమైనది. మనకు తెలియని విషయాలను గురించి తెలుసుకోవడానికి మనం చేసే ప్రయత్నం. ఇది మన జీవితంలో అత్యంత ముఖ్యమైనది.

[illegible]

కోర్కె:— ఆ చోరుల నాశనము కావినంత గొప్పయిందేమి. నిన్న మొన్నటికుంటేయు వారు ప్రతి
రబమునైనను, కాలేజీలును చేరుచును చదువునందు గట్టిపడేసరికొరకమున కొంతదినము
అక్కడ బండ్లతో బయలుభారికి సౌఖ్యమును పదిగనె.

అ. ౧౩—ఇది ప్రమాదములు వ్యాపించినందున, ఇచ్చటను భయభీష్ణములైనందున,

కోర్కె:- వాణిజ్యము, ఆ కాలమునందును విక్రయవ్వలించుచు వచ్చినది.

వై.భల్ల:--దొంగలచేత బిడ్డను చంపబడిన దీనముద్రను భరించి ఎలుకయిల సూర్యవ్యూహమును తాను చూచుచో, యూరీగల ఇల్లముందు దీక్షచేయుచు వారిశిశు-సంవాదసాగెను.

అనుభవము ద్వారాను దీనిని గ్రహించుట అసాధ్యము. ఇందుచేత దీనిని గ్రహించుటకు
అనుభవమును బట్టి దీనిని గ్రహించుట అసాధ్యము.

ప్రశ్న:- దేవుడు ఎటువైపు ప్రసక్తి వచ్చుచున్నదియో చూడటాని యొక్క ప్రయత్నం కొంత
 ఫలవంతమవుతున్నదాడు. ఈ సమయం నానమను తల్లిని తొలగించివేసి (భామిన వనము
 లో వచ్చు) శింధూ! ఇదియెవరు? ఈవారియో? ఇదియెవరు?

చ. బలధర చోదరాగ తనదంత్రిత సంపదః గోష్ట్యః గోష్ట్యగాః
గలరని భీరిత బలజ శాంభమలః శశిహాస చానినిః
బలము చముల్ సహోదమన సర్వశక్తిని వేనెల్లి భూ
వలయుము వీడుచు గుమద శాంభపుత్రైః బల భీరమ్ముగ

శిలప:— అది యెవరు? ఎవరికి చెప్పింది? ఇంతటి కాత్రిలో వనమున నొకరిగ నేల సంచరింపు
గల్గునురా? ఆ కడుము విచారింపు. వినినదిగ నున్నది. కాత్రివచోరు అచారముననే
వలసింది మందులు అదిదీక్షించి తెలియజేసా?

శిలప:— అది తెలియక రుచింపను? కాత్రిత్రయ మందుల? యదేక యాజ్ఞ సర్వ తలంపదురు.

వైద్యు:— విద్యమున వైద్యమున సంచరింపు మన్నది. మనస్త్రి లిటు వైద్యమున నుండుకాచి కాత్రి
యోగమున వదుడుదు కాచా?

శిలప:— వైద్య కాగిలమున కుండునములో సంచరింపు మన్నది. కలుగుట కంటెను నీవరాత్రిమ
మున విద్యముననుండు విచారింపు. కాత్రివచోరు లోచారము యన్న వాచి వదిలివో
యింపుమన నుండును.

వైద్యు:— కాత్రివచోరు దీక్షి లోయన్నది. నీవేమిది యయినను నుండవలెను? దీక్షిలయ్యును మే
నిమలమై గేది కారణమునకదా వనములో కలిగినది. శిలప:— చద కావనకనకు లోపు
యెను. అదియెవరు? ఎవరికి? వనములో నేలకలిగెను! ఈ విషయములన్నియును విచారింపి
కొని వచ్చెదము. (నమిసింది) శిలప:— విచారింపును సర్వమును విచారింపును.

శిలప:— అయ్యో! మానేసినదమున్న నేనాధిపతియని వైద్యువరులు మిమ్ము విచారింపువాము. మీ
కలుగు? ఎవరికాదు? సర్వదేశం వచ్చిరి? కాత్రివచోరు విషయములకా? రుచింపాము
నీయెనుమను భీతిల నులేదా? మిమ్ములలో మనయెవనన్న వారు?

వైద్యు:— శిలప:— అది కేమిటి? యెన్నిత్రయ లిగిరి? చోరులయొక్కయు మేమియు మొక్కయు
లిగి యామెనున మునిసిరిగ నున్నది. కామికిలేద కాకగి శ్రయం లెచ్చిలేద (భామి లో)
యెవరదా కారణములేదు. స్వేచ్ఛగ నీచారమును తెలుపును.

భామి:— నామ:— కా! కొంతకాలమునకు మున్న వానభయముండెను మీరివటికి వచ్చినదివ నామే
యెను. సైతమునకు లోపుచున్నది. సర్వదేశాధి పతియగు వైద్యువరుల విచారముండల లో
నుండ్రిగ నుండుకె దత్తులు? విగతచోరులని లతలే మొదల నామనమును స్వేచ్ఛింపదు
నాయెలలో నొకకత్తి పుడుక మొదల లోరులకు కట్కరించెను.

క. భవరహితవైన నామన

మున(కోరుల భీతియెటుల మూడును? గ్రహణం

మునకు నూర్చెందులు భీ

తిని రుచి చెడనంటి శివ్యదీపము చెడునే.

వైద్యు:— అదియెవరికి? నామ:— నీవెవరు? ఎవరికానపు? ఉచితమి?

భామి:— నా కేమిదనమా: యెవరియెనదు. నా చెల్లెలుకేది పుష్పమాల. మాతండ్రిలోంకా నేమి
మార్గం మీయెలలో నుండును. యుద్ధసమయమున మేమిచటి? మానముగ నుండుని. ఆయిన
మామలలో నొకడు మీ వనమునుండి కావలసినదిగ నుండు కావలెనునను నిదితప్పమాకు
గదాని సంకల్పములేదు మార్గములేనందునకు వింతిత్వరితముగ నుండునని నిమి.

ఇట్లు ప్రతి-సంసారాని దుష్ట-గుణము కాదు. వీరియ రిద్వైయను వికారాని నిర్మలము. అట్లు
 మనోనికనుము. అట్లుగనుము ఇది. కొంతవఱకులో శరణులొందువాని నవహరించుట
 వదు. నిరులును దానినవహరించుటయు.

3. మిమల:-కాపులకు నష్టపోయిన వాడు కానివైనచేతను న్యాయమునాడొప్పుకుంటేది నాగ్రహమునందును
మీకునందఱు చెప్పియున్నది. ఇది నాంత్యమువలనను మానాయున్నకనములలో ఒకటి కేముందు
దును. కాపులవార్యులందఱు గానియును మునుమునునైయున్నది. భయములకాపు
నైతఁదనువునది. నాకునుమరలబులును భయమునని బోలునాడెరుగునుంటి. అంతలో
మీయ వచ్చితిరి.

4లవర — మీరు దానికి శాశ్వత సేవలుచేస్తూ కాయమి

భాగ్యలక్ష్మి, సుకన్య, అమలమలకు వేయి స్వర్ణరత్నములేయ.

ప్రశ్నకర్త:- ఓంకారా! కాపరిపురి నామకారణం తెలుసు నీరకాదు. ఇంకెవరూ ఏ కారణం?

శీర్షిక:- శ్రీమదాచార్య పరిమితవ్యవస్థాపకమున నిలిచియున్నది. ఆచార్యగారిచేతను గురించి
గారితో చేసియున్నవివరములు. అప్పుడు మిగిలినవారు (అంత) పరిశీలించి. మీ శ్రమమును
లేదు.

ప్రాచీన --- శ్రీమద్వింశతి శాఖల విస్తృత పరిచయం మీరొక్కరి చేతుల్లో ఉన్నాయి?

$$\frac{1}{2} \cdot \frac{1}{2} = \frac{1}{4} \cdot \frac{1}{4}$$

కం. గుంటూరు ధన్యశాసన కాలనరీ

భవవత్స దుఃఖముల నెడమచని సేవకగు

మొత్తమునకు నక్కా వ్యయము

உயர்தரக் கல்வித் துறை, சென்னை, இந்தியா.

భూమి:—అధిపతియగు భూమి, మహామహర్షి నర్మదానగమరామ. శైలిగతులకు కళాభూమికి యోగముగ మంజిన కార్యకలన నామ గళుల శిశిల చురుకుడను. శక్తివైభవము నమీరినవలె బోద్యైత్య వయమగుచు గాల్గువడకు చుండును. వైశాల్యము ఉన్నది అనలంబితులను నామధ్యమ ముద్రోపకరణుండును.

ప్రతిభ:— వనమాచార: విద్వత్కారములు లంఘనవోఁగావలయుండును. నిద్రప నింపవోలదు. అంత
 బాగుత్తర సుమత్యుగాని. ఇదియుచిరముని దోఁడుచున్నది. పొమ్ము. శిలభూ: ఇతర
 తిదిరములలా నీశిల భృషముగ నున్నవాడవో నేను ఇతరుల: గావలసినదిగ నున్నది.
 నేనును నచ్చుచున్నాను. అవశ్యకము వసినయెడల గట్టిపనుక దానింపవలయు. కావల
 యుండువృత్తులు కూడవలయు నూరములలోపే యున్నవి.

భామిని:—ఇహిశా తుగస్యేనా వదమ.

విశ్లేషణ:- ఇందువలననే కేయంతుః గాత. శీంశరాః క్షేద్యుః, (క్షేద్యు) అభవశీనానరించిన రిమేషా
 టు బాంశులీదు, బాంశ మూలమైన గాతరించు ప్రాంతల పరిగియ.

శీలధర:- (స్వగత) కావలి వెంబంధములో నేనావరియొక్క శక్తి, దనమార్గం బాధింపబడినట్లు బాటనిట్లు కోరుచున్నది.

ద్రౌపది:- చావలఁజూచును. ఇతఁడు గృహములోని విశేషమున్నది. కావలి కాదును పరిచయది.

శీలధర:- రిచయి పరీక్షించఁదగిన విషయాలింకను పరేకములున్నవి. క్షేత్రరహస్యమునకు ద్వారలో నిల్చును.

ద్రౌపది:- చూచుచున్నది యిటువలెననినది. ఇట్టిలాంటి చొప్పునిచ్చెప్పవలెనని వాణిఁబోచుచున్నది. కావలిలోనినది నిరీక్షించి.

శీలధర:- కుమారా! నేనున్నయొక నిలిచినది. ఇతఁడు పరీక్షించఁదగినది చూచుచున్నది. ద్రౌపదిగృహము ముగిసిన విషయముల వివరించెను.

ద్రౌపది:- జటుకాదు. ఆవిషయమునే నిరీక్షింపుచున్నది చూచును.

శీలధర:- కుమారా! ఈ విషయాలింకను స్త్రీలకు కావలిగాదునుండఁ, శ్రీమతి వానియొక్కొక్కొక్కటిను మార్గ, నిరీక్షింపుచు మీ మనమును పోలింపెను. ఈవాస్తవములో మరలమార్గ విచారు.

ద్రౌపది:- ఏ. ఏ. ఇది మాత్రమేనైనది. దీక్షాగతరీతియొక్కలాదమును మూల పట్టుటయే యీ కల్పన యుగలో నున్నది. పరిశోధనము. ఇది.

(చోటకు విడిచివారి) విడిచి. ఇతఁడు వాస్తవములనుజేరినది. (స్వగ) విడిచివారు వాటికొరకు: కావలియొప్పువారు. ఇతఁడునది యెవలనేననినది. వాటికొరకు: ద్రౌపది ప్రవేశించుచున్నది.

ఉ. ఈవరమోహనాంగి చుటలేమో కీర్తనచేమి పల్కు, నా
మానసముకా పొరించె ననుమానము లేక, భయంకరారులు
గావలి నామధురైతులగాంచెనో యీ వరమాలి, నే నెటుల
మానసవాహినియై వరము మానవనోజరింతు చెప్పినై.

(ద్రౌపదిశీల ధరులు వెళ్తున్నారు.)

భామిన:- (స్వగతము) నే శీలరీతియొక్క స్త్రీలకువల్లనయి నిలిచిరినో వానినిఁజూచిరి. వారి కనుల గత కనకట్టువల్లనే నేనీవర్తమానమున చరించఁజాలను. అరకను. ఆరకనును. ఎంతదూరము దిగియెను పునఁ తెనుకే నుజులిఁజూచుచున్నది, అయిన నే నెందుకువానినిఁజూచునాని చూచుచున్నాను. వాడుచూచుచున్నాడు కావుననేనును జూచుచున్నాను. కావలి నేనేల కావలియొక్కలాదనిచ్చయింతునో నియన్న గాదును సోదరియను పంపెను నాచావును జూచి ద్రౌపదివచ్చియుచు యనుచుండినో యీ యీ వాక్యవ్యాసమునీ మారినలో ద్రౌపది విత్కునలే నొప్పియొప్పుచుండినది. అదేవాక్యము ద్రౌపదియనినట్లునకు నొక్కరీతిగఁ బఠింపింపబడుచున్నది. ఇదిద్రుతుకదాదునో చిత్తుననునేమి?

గీ. భవసమభవమగుఁగాక భవభవ
భవతమఁగన నమర దీనయ నును
భవగో భవభవలొక్కమోహబుద్ధుఁడై
ప్రభవమొనరియను శోభభవమొల.

(చోమవేదమును భరింపజాలకుండుచో భక్తిభక్తి నమృదు బానియగ ప్రసక్తిమోహి అట్టి
భవము బట్టకర్తించుటకొని వచ్చును)

అట్టిభవ—(అడవియ న్నగరము) పోవనర్హమును అట్టికొనవచ్చును కావనము చిగ్గమున నున్నది.
నిఁజునవచ్చు చొంగు ముదంబుగాని అటులుండినాచరినామము అక్కడ బడదు. ప్రభు
మున నేమిచాటుకొనినొనరిన (ప్రభా) పదునీ పిరుగియను చొంగుగాని చొంగున
మును భరించవచ్చు?

చిలక—ఒకయొక్కము గట్టికనఁబడినో ప్రాణాంశ్యమేయగును. ఈప్రేమముగా దాని బరె ఒకసా
నన్ను రిపురములచేయవలెను.

(భావన ప్రేమల నులులనే నడిచియోనును. చిలకభవము అట్టిభవమున భవ నేయను
అట్టిభవము నవఁకుదురించుచును. ఇతలోని నిజమును చొంగులవచ్చుచున్నది)

1. చొంగ—భవనా. భవనా. ముదియగుమును వెనకెరియి. ఇదియొకచేత నలుము ప్రభాలోబుచి
అట్లుండి.

2. చొంగ—కావనభవమునయోమి పీపునబ్బుడై నదిచివావు? వానినని ముదలబట్టించుటెను.

3. చొంగ—ఒకే సామ్యులెన్ని భరించవచ్చు?

4. చొంగ—మామూలు శ్రీలకు గొల్లగొట్టవను నిన్నసామ్యుల చొంగవు. ఈభవనేమామన నెన్న
యొన్నచియో?

అట్టిభవ—మామూలు. నా ప్రాణములొక సకలశ్రీలకువలెను మిగులవచ్చుననిలు నా యొక్కచి
నదనే యొన్నది.

1-చొంగ—(చొంగలియగుచు(చాచి) మీరీ యగువునిం బట్టుడి. నేనాపిల్ల చానినర్థ నేమియున్న
నియో లోనింజక.

అట్టిభవ—ఏమంటి చిలకభవగామా? చిలకభవగామా? నీకు నిజమును చొంగలు. ఒకడు నాగని
లెనుమి? ఈ కర్తరిం దీరినొనుము. నాచిక్షణకు నెలలనకు నుండినొను. (కర్తరిం
నేయను)

2-చొంగ—చిలకభవంబెనెను? నాచు మాచారలొ నెనెనునలెను. చానిని మొదలం బట్టికొనుండి.
(చిలకభవనిం బట్టికొనును. ఇన్ని యాత్ములలో నాగనర్థము చేసిపోవును. మిగత
గానువులు అట్టిభవనిం బట్టుదురు. అచట బడిన కర్తరిం దీరి చేరినొని ఛామినివాని
నర్థ నదియొనును.

లివాడి:— (స్వగతము) ఇచ్చివదిలించును (పాదముదీర్చును.

భామిని:—మమము! (పోయి) ఇదిగో, రాత్రికి, నెమరటివారినిగూడె చూసితి 1-వరివారిగడన
లియవుడి. దొంగలు వడివారువడి. జనుమాలెమ్మ. పలుగిడుము. (ఇరువురుదొంగల
విద్యుత్తులతో భామినియెదుట నిలువరు.)

1-దొంగ:—ఒకమాట యూహము. ఇంతవలకు వడివడి. ఈ ఇద్దరునకు విరియియ్యవలెనయ్యును.

భామిని:—వాచేరికీ వీరే మీలో: గొండవీధి బలియిచ్చివేసినది మీ కిచ్చివేసి బలియిడునును. జను
మడినోరా! (యీ శబ్దములు గట్టిగలలుకును) (వదిలినా! వారు వాదించుచు! వాదని
వారా! చూసివేరించి పలుగిడుడి. వోడలు మాతోటలోంజుడివారు. చూసివేరించి. చూసివే
రించి.) (దీక్షిదుడు వచ్చును.)

2-దొంగ:—(గట్టిగా: వాసేవచ్చుచోసి) అహ! చూసివేరించి మాయయిపో దొంగలంబడివారు. వా
శిఖనగట్టి వచ్చి వచ్చుచున్నారు. చూసివేరించి. చూసివేరించి. ఎవరయినను నన్ను దీక్షిరవుడి.

(వచ్చును.)

3-దొంగ:—ఇకయూహము. ఇప్పుడు వీరి సోహయ్యము కచ్చులాగుననున్నది. మీరు వారిచువురిని వారి
తల్లూకుగట్టుడి. మేమిరువురును దీరిది మాకధ్యముల నటులవేసేవేయిదుము. వారిని
తెచ్చునమిగట్టుడి. వారి కదీరాధరముల భారముకావుడి. సోహయ్యము రాకమున్న
యెన్నగలనను దీక్షివేరించుడి. (ఒక్కసారి లోహయ్యము శిఖనగట్టి వా
సోహయ్యము నంపేయిదుము.)

4-దొంగ:—ఒకటి గ్రీమంతులు ముఖములసొక్కి పోయివేరించుచున్నారు. సోహయ్యమువచ్చును సోహయ్య
వడినచో వారిచేరులు వచ్చువేమి?

5-దొంగ:—అయినచును మండినయెడల వారికి శ్రమయిచ్చుచుండలేదు. ఈ చుక్కలును తమలేకనే
సోహయ్యునిచ్చి యియ్యవచ్చు.

6-దొంగ:—కొట్టెలను నే నెచ్చును వా భామినిగో నడ్దగించువాడనుగాను. నన్నేల యూహకల్పా
వత్త! ఆధరములన్నయిదు గొమ్ము.

7-దొంగ:—అన్ని సోహయ్యము నొక్కచోట వాళగయ్యుము.

8-దొంగ:—నేను మాట మందిముహూర్తము దొంగెను. మారుమడికలు విలుగిగొట్టికను సంతటి
ప్రవృత్తును చిక్కయిచుండలేదు. అంతయు నొక్కరొకరిగ వచ్చెను.

9-దొంగ:—అంతయెగాలో భారవాహుల భారముకన్నవాయెను.

10-దొంగ:—(అన్ని నగలునువేర్చి) ఆచట నచట గండిన సంతదయంతయను నొకచోటగొర్చి
చూగ్రమవంతులను తన నరినట వచ్చిదొంగిలయి గ్రీమంతులగును. వీరవలె బరమేశ్వరుడు
స్వదంరిన యిట్టి మందిగావెద గ్రీమంతుని ప్రభులయి దానినంతును.

భామిని:—దీ! మీరుగలువుడి నిలవుడి. ఈ తోటలోనున్న యింటిలో దొంగతనము శేయవచ్చి
వారా!

బొంగ:— అబద్ధము. లేకనే పంపించిన నటనము. మాధవముగియు వచ్చినది. ఏమోకాని భర్త్యుని యగు
యన్ను వి! సాహాయ్యము పోవువానిమి? నేనును బలపరచుము.

(ఒకపక్క శిలభరును రెండవపక్క వైద్యభరునును వత్తురు)

భర్త్యు:— ఇప్పుడేవచ్చితి బలపరచుదును? ఈ గొప్పవర్త చానమొనరించిన వెనక మీయముగిలో
బలోనుండి వెళ్ళిపోయి వేయుదును.

(అందఱు యుద్ధమొనర్తురు.) వనమాటా! పలకు. నలకు. యుద్ధగ్రతుపిత నేనివలనానం
మానేతిలోని పుష్కమే? (యుద్ధమొనర్చు యంత గావలివారందఱును వత్తురు, బొంగలను
విడిచిపెట్టెను న్నడుగు)

భైర్యభ:— శిలభరా! ఈబొంగలను నీవుదీగిగొని వెళ్ళిరెంబోమంతము.

(శిలభరును బొంగలను దీగిగొని పోవును.)

లక్ష్మి:— ఈవీటికి వినులపిచ్చి కొనిపొంది. ఈమఱుల బొంగవర్తము. విరావధరుగాదా! తనభవవర్త
కు, భైర్యభరుడు సక్పయవలనెను.

భైర్యభ:— ఎవరు? విరావధ:గారా? ఎవరు? లక్ష్మిభరుగారా? ఈబొంగలుమిమ్ము బంధించిరియో?
ఇప్పుడికి మానేసలోమిము: బోలువారువచ్చారనికదా బొంగలను నడిపారము బొంగులున్నది
వనమాటా! పినుగొచ్చ గృహస్థులుగనన్నవారు. లక్ష్మిపుత్రులని నమరొందివారు. వీరిని
బాగ్రత్తగ వారి శివరంబులకు బంధవలెను. వారిని: జక్కంగ విడిచిరొను కావలిగాంధ్రుని
పరిచిగొని వచ్చున. అదివలన నీవు విరివై బాగ్రత్తగ నుండుము.

(నెత్తురు)

భామిని:— లక్ష్మిభరుగాదు! విరావధరుగాదా! మీరును బొంగతనమును నేయను వాయించి! వచ్చితి
రియో? దిండి ను. ఇదిభైర్యభరునకు: తెలియదు.

లక్ష్మి:— అదియెటుల వాని: తెలియను? మేమునుపురునుగూడి యాయనాయము వచ్చితిమి. వాని
నిదియెటుల తెలియను?

భామిని:— మీయర్థి భైర్యభరునకు నే: తెలుపగూడదనియని మీయచ్చకాలోలు.

లక్ష్మి:— నిజము. అదే మాయచ్చ.

భామిని:— అయిన మీరు నా సాహాయ్యమునకలై వచ్చియెంత బొంగలుమిము బట్టిబంధించిరినె:

లిలాసి:— అటుల భైర్యభరుడు తెలిసికొనులాగు చేయును. నేను రోవలో: నిరుసుయంత, బొంగలు
గట్టపెట్టి రూకస్థితముగ నుమ్ముచిక్క బుట్టిలనొనర్చిరి. మఱియువలెకొర వచ్చివచ్చిరి. తి
సాయనములేక పోయినందున నీదుర్గత వాటియెను. భైర్యభరు: దీనిని: తెలిసికొను లాగునకే
యవలెను. భామిని! నీయర్థి సాధార్యకావున, దాననంభారసాశనము చేయుల వాచేతి
లోనున్నది. ఇదిమఱవకు. నేనెటుల బట్టితినిో యటులనే భైర్యభరుడు: తెలిసికొన: చేయవ
లెను. లేకమొదల—

భామిని:—నీ యిట్టి బేరకొరకంబు నేమిథివమియి కాననుగాను. నీదికాని నుల నొకరినొకరొకరిగా
రీయింప వాయువులుకాదు. అక్కారెవరనున నీవు చెప్పిన ప్రకారము ప్రార్థనకునకు వెలిపి
వీను. నేను భామినియని వానికేరెరియ నీయకుడి. వాయువుల నేను ననుమరి. ఇది మన
మాన నుంపుము.

నిలాస:—నమ్మరి. నాకది నమ్మరి.

అక్షి:—ఈయన్నాట చక్కని నున్నది.

భామిని:—ఎక్కా నేమి? అందుల యెవరియి కలదు?

అక్షి:—కాదు. తప్ప. రెవరు. నీదానులము పును. తులంభమునది. చుట్టుల పట్టింపుము.

అక్షి:—చ. “ శరణని వేడువాడనిను సో నతోడన, నమ్మరిగోనవే
“ త్వరితముగా! నులించెనదానిను, నేనుకులతోగొల్పింక

భామిని:— “ నరవరవీరు, ప్రార్థనకునకునది వేడుమి బంధముల్లె.

అక్షి:— “ చరణములంటి వేడునను నంకితుమల్ నరలించుమానలి.

భామిని:—అటుమాడుము. ప్రార్థనకునకు నమ్మరినాను. కానినీనీనీనీనీనీనీనీ. అటునది నీ
సామ్యులన్నియవేమియుం బోవు. మఱుల నీమర్మముల బోవమియియ.

నిలాస:—వలదు. ఇట్లుదేవుము. బోవిమ్ము. కానినీనీనీనీనీనీనీనీనీనీనీ. అటు నేనునను. మా
ర్యకకాపాదుము అక్షి:—కా వెలుము. ప్రార్థనకునకు కానినీనీనీనీనీనీనీనీనీనీనీ. అటు
ప్రానికొనెనీనీనీనీ. కానినీనీనీనీనీ.

అక్షి:—అటున నామియుల నేననినీనీనీనీనీనీనీనీనీనీనీ.

భామిని:—ప్రార్థనకునకు వచ్చిన నీవేదవాని యానతిసంది బొందె.

నిలాస:—నెల్లంటి. నగలవియెయ నేమిచెట్టికొని నుమ్మన్నాదు?

అక్షి:—విలువుండి. ఇంచుకనిలువుండి. ప్రార్థనకునకునానింపు వాని: నేలుమొచ్చెక. కాళ్ళచట్టి
కొనియెక. కరణికిండి సామ్యులనెన్నిందికొనియెక.

నిలాస:—నెల్లంటి. కాళ్ళచట్టికొనెదరు? సామ్యులనెన్నిందికొనెదరు? నేనానినీనీనీనీనీనీనీనీనీనీనీ
మీనవచ్చునని తలంచిరియ?

అక్షి:—కంకణములు కలిపినచేతులతో:గాళ్ళచట్టికొనినయెవల, ప్రార్థనకునకునాని, యెవరనేనా
నిలాస, దమ్మముగాని వయసుబాగుదురు. వినుండి! మనులతోలువారి క్రినుంతులము క్రి
లంబెవేమియులు భరించెదాదుము. ప్రార్థనకునకునీ నామనదయాధరణము నేనామన
చేసికొని యెవరినను వానినవచ్చునను. కేయలుయి గొప్పకనకున తలచుచుండును. అనిగొ
నిన దేవులను భక్తులచేయెయెయె. అనిగా నేను వానికాళ్ళచెట్టికొనె వానిమియు.

నిలాస:—నెల్లంటి. ఇంతటి యెవమానముచాలదామి? నెల్లండి మామిలె నానింటి(అక్షి:—నీ
నమ్మరినామి.)

తేక నుండేను. అన్నిటికంటే బడేను. తే బానిసైందికొంటిని. ఇదియేవానికీ ప్రి. నీవివితైతె విలాసభద్రుని వాచుచున్నది.

చైతన్యము:— నీవువారి నెఱుంగుదువా?

భామిని:— ఎఱుంగుదును. వానిమాత్రము వనమాని చేసిన తెలియదు.

చైతన్యము:— (స్వగ) వానివల్ల సంశయము.

భామిని:— (స్వగ) తే భామినియను సంశయము వీరిమనమునఁ బుట్టినది కాదు.

చైతన్యము:— దిలప భక్తునిగల్గి విశేషము కలదా?

భామిని:— మాతోడు వారి యివాసు భామిలోఁది.

చైతన్యము:— ఈరాత్రిలో వారివటి నేలవచ్చి యుండునని పేపుకలఁదా?

భామిని:— లక్ష్మీధరుని నడవడిక మంచిదికాదని యనికొనుచున్నాడు. విలాసభద్రుఁ డెఱుగవారి మిఠ్రుఁడను. రాత్రితేక మేర్పరిక తేక యెచ్చునని పోవుచుండఁ జోరులు వారికి గలుగునది యని నాకుఁబోయి చున్నది.

చైతన్యము:— అట్లుచే యుండును. ఇచ్చకారము నేనలోనడవఁ గూడదని వేస్తానుమాటులో యుత్తమ పుచ్చేనాను. తేపు ప్రాంతాలనుననే వారిని జక్కఁగ విచారింపి నేనాధిపతుల సంధుము నుండి వారినిఁ ద్రోసివేయుదును. చనమాలో! నీయంతటి కొర్కనాచానములైనను వారికి లేవదొయ్యదు. అట్టివాడు మానేవగా మందవేల? ఈ రాత్రి యా భీరువులకు వరవాని లేవదొయ్యదు నీకు నుపయోగపడెను. వేమి కుంభముపువడికిని నీవు కొంగలను శిక్షించుటలోఁ గృపాణ ముపయోగించితిని. వనమాలో! నేనాధిపతుల సంధుముల నుండి యా యురువురి భీరువులచేతులు తిరివేయుదు నీచేయుదు నేర్పవలెనని వాకుఁ జోరెను. మఱియు దొంగలు కొల్లగొట్టిన పొమ్ములు గాననకు లేరనిది. పుష్కీనర మఱి గానగారి వాస్తవమునది కానని నీకు బహుమానముగ విప్పించెద. ఈ నగలంగనును. ఇది నీకుఁదగినవాచా? యని యిహుల్యములైనది. శ్రేష్ఠతమములగు ముఱుల యాధరణములు గొప్ప యాచరివత్తన నున్నదియింతనిన లక్ష్మీధరునితోలోనే యట్టిది కలనని ప్రఖ్యాతి. అభీరువు నేడందుగా శ్రేష్ఠములైన నగలు భరించి నాచరి, నాకుఁ బోయిచున్నది. చూడు మీ నగలు శ్రేష్ఠతమములుగనున్నవి. వనమాలో! కొల్లగొట్టినపొమ్ములు రాజధానిగానము చేచ్చుటకుని వివరింధముగ నుపయోగించుటను నేనాధిపతి స్వాతంత్ర్యమున్నది. వన మాలో! వేటి నీ కొర్కణునకు బదులి నగలు,..... పుష్కీనర నుపయోగమునది బహు మానమిప్పించవలె నను వారయిచున్నది. తేనే వానిని నీకు బహుమానమిచ్చెద.

భామిని:— చనమాలో! నాకీనగలు పోయినవలదు. తే నడవదొలములలో నుండువానను నాకీని యా నగలు. నా చనమా పొమ్ములను భిక్షరించుచున్నది.

చైతన్యము:— వలదనుట కలదు. స్వీకరింపుమి నగలను. లక్ష్మీధరునకు వినియొప్పువు. నిజుఁబోలు వీరకళితే వానిని స్వీకరింపకయన్న ను భక్తులనందునది యెఱుంగి చంచల లక్ష్మీకె గలకళితము.

మనలోని వాళ్ళనేర్చుకొని తప్పక స్త్రీల సహవాసమునకుగా నూహింపును. నీది స్త్రీక
లంది పరశ్రవకులవలెయును. ఈ స్త్రీలేనే స్త్రీకరులును నీ దివ్యుడం బాచునున్నది.
చానిపై వయఃకాంతియు, మానసుసోంపును, కరుణావారాధన నమనః బాహుళియు.

చ. శరణు నీన సేవకుల సరికటమానులః శేయంగః పగుణః,

నిరతము పంకనంకలిత సీరముపునరలి పంకచారి, ని

స్తవమృతమలంకర మాన్యుడవై సుతసేవంతుఃకరతే స వానికే,

గరివకకర్పముల్వినుచుః గాఢముచైతమునాఁడు వేడినకే.

కావున, పనమా! యీ సగలకు గోనము. చానికుండి గూరమునోయెననా! అయితాతా
భరణముల సంతక ధికారముల్లింక బాచులుః ప్రారంభమున నేను నేరకే నూర్చిని. వన
మాటః దొంగలకుండి మినున్నిర్గి నిడిరిరిరిరిరి. అది నా నిర్భయకాశ్యము. నా కాశ్యము
నీనిండుక యెననిరిరిరికావున నేనిపునీమ స్వల్పబహుసూపనము నీవు స్వీకరింపును.

భామిని:—కుమారా! నేనీసగలకు స్వీకరించెను. అయిన నేదెడు మూలమదరములు వాకునివలెను.

స్త్రీధ్వజ:—నీ సకలైష్టములు నే నొనఃసూర్చినిను. తెలుపును. నీవరములది?

భామిని:—నీలాసభయవియోగ్యయు, లక్ష్మీభయవియోగ్యయు, నామము లధికారుల చట్టికలోనుండి ప్రో
యింపకుము. నా సేవః శేర్షణము.

స్త్రీధ్వజ:—ఇది విలక్షణమైనదియ. కుటీయెద్ది?

భామిని:—ప్రస్తుత యుద్ధములోః అనితానవనాని భాగ్యాపుత్రుల కాశలనును, నుండుచుండును. ఇ
సగలన్నియును నిక్రమించి చచ్చివ్రసనమునుండి యుద్ధి యనాశలను నిక్షిప్త నాకు వాక్త
యింపఁజెను.

స్త్రీధ్వజ:—వనమా! ఈ కోరికదే నీవు స్త్రీధ్వజునిపైకము లజ్జింపఁజేసితివి. ముందుచరమెద్ది?

భామిని:—నా మూలవనకోరికయిది. మీరునేను నాకోసరించిన యువకారమునకుఁ బ్రయ్యవకారము
అప్పుడులేకున్నను బుచ్చుచిరమైన విద్యుచ్ఛివిన నా నేతిలోఁబడిన యీ తరచారమును మీరు
స్వీకరింపఁజెను.

స్త్రీధ్వజ:—వనమా! స్త్రీలు సగలకును రిలహారులు కృపాగమునకును నాకపకుల సహజము. నీవు
సగలయూనవదిరితివి. నీవరనే నేనుకు కృపానాచిక్ వనలభలనినదిగ నీంజెను. అయిన
నా న్యభావము చాని వచిక్షింపః జేయఁచున్నది. అది నాక, యిది నీలేది బహుమానము.
నేనెటు నిరాకరింతును? (ఇద్దరము స్వీకరించుచు)

భామిని:—ఈకృపాగమునకుఁగ నెంతటికోర్క కలువనోకదా? నాదేతిలోనది యెటులనోతునక నకుచుం
డెను. ఏమిదే! ఈవనలు లక్ష్మీభయని నేలముపై నేఁజూచియుంటిని. ఈకృపాగము
నుండి పురుషుని రూపమెంతకుఁ బ్రకాశించునో, యంతగ నీభూషణములకన్న చేయదువలె
నులు భూషణములు భరించినను బ్రకాశింపవలె నేరవలంచెద.

శ్రీశ్రీశ్రీ:— పదమూలం! ఈయనచేయజేయించినట్లు. వృత్తాంతం మహానాథాని వెళ్లబలోపియ్యతాంత
మించుకేసి యాంకలకం! ముగిసిరియి పరిగలనగులు పదోప శామినాథుని నీవలం
మామిప్పిరియం. అరింటికి నీసామ్యులిటులనే నీవర్తమంబని. ఇంటిలోకి: గొప్పయ్య. నీవు
తేమయిగ నీవరిలోగ్రహవాన్య. ఇంతటిమంది కావలి వాడుండడనినయింది నిరబడి మా
శ్లోకం. (వెళ్లించు)

ఉ. సుగంధముగ్ధ భావించు పరిపాహినిలా నమయించుగాదె? సా
రం గవిలోలలోచన నిరంతర సేవ్యమగుగాదె? కన్నులా
రం గని యీ సభామణి కరుణించి నానయింజేయ; కనులయె
యంగన మెప్పుగన్న సహా దన్ని తుల్యమైలం గాంచుకల్గెదగ్.

భామిని:— (పోషణాని వాడును స్వగతము)

క. పోతున సహితుండు పురుషుడు
నాగులకును మాదుడగుచు, నపనాన్తుడగుగ్
పోతున పోతుడు పురుషుడు
నాగులకును మాదుడగుచు, నపనాన్తుడుగ్.

(కన్నులయెడు)

தேவர்திராபதி கலை : பி. பி. முத்துசாமி.

उत्तर-पूर्व दिशा में स्थित है।

("అక్షా" పాఠశాల - విజయవాడ నామకరణమునుబట్టి.)

[illegible]

విశాఖ:- విమల కా! పవనమయమగునుకోరించి.

[illegible]
$$\left(21\frac{1}{2}, 27\frac{1}{2}, 34\frac{1}{2} \right)$$

2. అనఁ— (స్వగత) కన్ను భూమిని చూచిరివర్మనని, బోమున నశ్చేతు బాధించినదియు నానియును
నే తొట్టముఁ బరియఁచేసి వర్మనబడెను. శ్రైష్ఠ్యవతుఁడు భూమిని బిగ్గయుఁ జేరినొక
యంగుఁగాకొనర్పినదియల మోమున కంటినయనీ వాఁతఁడు.

అర్థ:- ఇహోదయము చాక్షిగవా ర్ష మీయ నిశ లేమి తోచుచున్నది.

వి.రామ:— (స్వగత) ఇప్పుడామెచాకినుండి యాద్రక్షియినను (ప్రభా) విశోమదేవిరప్పను? భామిని యెదురెవ్వరో విశోమదేవి పలుకును. విశోమదేవిరప్పనో చాచితే నీవు నలక రించును నూర్చుండెవవు. నిజమున లోకకలహమునకులించి భామిని యెదురెవ్వ ప్రకల్ప ముల పలుకుదు. బ్రహ్మించునున్నది.

విశ్వాసము:—అట్లులేన తమగొంతులోని ముత్యాలనుగడచేటి కావరాదు.

కల్యాణం. — బాధని దొంగలు తీసికొని పోయారు. నేనైతే పశువులము నీకుండా దొరికిపోయింది. బాధానిని నీవేదని చూసిపోయారు. అప్పుడు

అక్క:- అధికముగ నేమిచెప్పిస్తో న్నట్లున్నదా? అటులైన మీ శుభాక్షయః చేయదులేమో? చోరులు చక్కగనే ప్రామాణ్యమునకొనని భాషని చెలికను.

విలాస:- దేవునిమామున?

అక్క:- కొంతకాలముగ రాత్రులు సంభవించునట్లు యిరువురమునని వాడుచెలియును. కలిసిపోతము లేక యవరాత్రిలో నే దయ్యము మూసిచూడను వెలి! వెడలియుంటిరి?

విలాస:- (స్వగత) భాషని నా యిరుమాట మేమియు చెలిచేసినదికాదు.

అక్క:- ఇప్పుడేమి చెప్పుదును? నేమి చెప్పగలుగుదును? ఇంకటి చట్టములోనుండు వాల్చర్లయొ యొక నవనవయసుని యాంబుచాసిని మోసగించిపోవుట యున్నదియో? నేడు లక్ష్మీ భద్రునారి యింటిలో గాననధ, లేవు నా-కన వాటకమునకుం విలువుచెప్పినది. యాచిరిగం బలికి రాని రాత్రులు వెలిగ సంభవించుట శోభిల్లుచున్నది. జాటకములుంటి దేశనానీ యేదేశమునుంటియో నుంచి జాటకముకాదు మనవట్టణమింటి దివదిన చూడబడున్నది నను నది మివాదాదులు వినునది యాంబుచాని భాగ్యమైనది. అటులైనచో, సకలవాటక సంఘ ముచానిని గాన నధికారిని కన్యకాశ్రమం చేయుమని కన్యకాశ్రమమునకు ప్రీతిచెందు నేడవలసివచ్చును.

విలాస:- ఏమే! యిటులైనచో వాటకము చాకిరైన గాననీ ప్రీతి వినుకవలసివచ్చును. భార్య భర్తలెప్పుడు నింటిలోనిన నుండవలెను, కాన యిరువురమునాని వెలిగైనను తోలె యిరువురు నుండవలెను చేసేము.

అక్క:- ఒకరికై నోకిరి కాననీగ నుండుటకంటెను, మొన్న చోరులనుండి యిటు ప్రామాణ్యత మాయో, యిటులనే, రాత్రులు నవరాత్రులును సంభవించుచాని! దప్పుక ప్రామాణ్యత యు చోరులు కానియెరు గానమున ప్రీతిచెందు దొంగలను దీనియందుండవలసివచ్చును. సర్దునుంటి దీని నిలిసిండుటకంటెను, మేడలుదాటుచానిని నిర్దేశింపినచానినిబట్టి దొంగలు యున్నారనికనెను చానుగనుండును.

విలాస:- (కన్నులు మూసికొని న్నగరము) మీరెలమిది దొంగల చూపు దొంగలించువాడున్నుం గాదా?

అక్క:- ఏమి కనుగొనమోసిపోయి? వామాటలు కవికనువి కోరెనా? ఆ వెనుకయముననై నయవమా నముం గెప్పెడియె నెరమా? అందువాదు చెప్పులించుట నమకవలదని కోరెను. కనుగొనవ మూసికొని పైను పై న మలుల నిరుపద్రవ తానమలంబలి నయించు నేడుకాదుల కనులకు వాడువాదు కలికమునెసినచా కుట్టియనును. వెట్టునకుంట్టు దొంగలును చాకిరీవును గాంధును ముందఱా కవలెను. మోసయమును ఇగ్గులో చాదులయ మిక్కిలి యిరువు రొంగముగ నున్నది.

చ. కనమదముగ మారింది నిరతం మిషకాగము సేయవారు, ని
ర్వసలవాసులై కలుషజాలకచేన నదంచువారు, భూ
జనగురులోభమూలధనజాలమునెల్లం జెకల్చువారు, ని
ర్భనులయనక మహిమకృతి సర్వసమర్థులు, చోరుభీకరగ,

విలాస:- ముగిసెదా? శుభమునందే మైన నున్నదియో? వాదించుకొ తెలుపుము.

అక్క:- వాది ముగిసెను. ఇంకొకరి మీరుచేతుండి.

విలాస:- వాదియును యిదియ. మగనయినచోన దిట్టలయినచో: బ్రహ్మచారిమఱల కాగటయింతును. ఇదియని నేనుచేతు.

అక్క:- సేవము యనలేదు?

విలాస:- చోరులనన్ను బెట్టునకు పోయి బంగమున గట్టితి. అటులే నేనున్న వామేడిన బంగమున గట్టివచ్చినను. విజయమున నీవువామండు గోన మార్చివెలివి? వారి నే యాతా రమునలేదు. నే నతడే అక్షిపనున రచ్చునెచ్చి వచ్చివాడు. అతడతడేనెచ్చి వామేడిలో గుమ్మరియగుచును. కానినఁజూచి నేనుగొంగల విజయమును తెలియెను. ఏవే వారిని విచారింపి నితడెచ్చి యతడెచ్చి యనునది నానమక్షమునం బరీక్షింపుము. భామిని అక్షిపనున రచ్చు లగ్నముచేయించి వతెనని నీయిచ్చి యుండెదా? తున్నమునైన నున్నును ఏవేనాకుంబరని యుండెదా?

అక్క:- విజయం. ఎవరులేదను చున్నాడు? నేనుభామిని శిలిర్చుకొనను నుండి తెలిపివచ్చినది. ఇప్పుడు దైత్యధనున కంతములో, వారముచేయ నున్నుభారైనది. నాకువిప్పటిని తోయన లేదున, భామిని అక్షిపనున పొట్టిచేసికొనిన వాగుగనుండును.

విలాస:- నీవెప్పు యాచరింపితి? వా నేడోయి చోరులకుం బెట్టివచ్చితి?

అక్క:- అనఁగనది నెఱుఁతు?

విలాస:- నర్తకును అక్షిపనునవారిని తొలి వారియెదుటం బెట్టెనను. అటులేని విజయము తలుచు. నేనుబెట్టితియు తెలుపఁదగినది నున్నది. నీకుగని యామనమాన వారమెచ్చియో యాత్మ పాణము మనయొగింపుటలో నేను దైత్యధనునకంటెను వచ్చితియునివాగ నేనునులే యిదిం తెలిసెను? నానకేమిచేసెదో? ననియెను. తెలియనము. నేనేదినమున దైత్యధనునకును భామినినిన నాచరిన పెట్టినిది? నేనువానిని తొలి వచ్చితిని? యాచరినమునుచేయెను వానిని నున ముననుది? నీ నాచరియెనె? యాచరియెను నునచయోగ చలుచి, యాచరియెను, చోరులకుం బెట్టి వారివారానాను నవమానము గాంచెను. వానినీచక్కము పూర్వమునుచేయెన వారిండుకలెయెను. చోరులనుముగ దైత్యధనునకు, భామినియెదుటం బెట్టెననుముగ గట్టించెను. తెలుచి నపుడంతయును నేనున్న యిదిగ నుండుచున్నది.

అక్క:- ఇదియంతయును నిజమేనా? భామిని, యాచరియెను నునెంచి స్తుతిస్తోత్రము లేర్పమును వాడుచుండును.

విలాస:- అమాటని నాకులక్ష్యమునదున్నది. వానినీచక్కముతొలి భామినిని గోతము వచ్చునని తెలిసియుంటిని. అదిగనిది వానియెదుటగోనివటు లగవకుచున్నది.

అక్క:- విజయం. అటులయినది నిజము. నిన్నటినుండియు సొక్కరిగ నన్నదగిన నున్నది. దైత్యధ

యని నిజానామాధులకు భామిది పిల్లలారానది. వామన కది తెలుపు నుచుచున్నది.

నిలాస:- ఛీ. ఛీ. ఆలగ్న ముంకచెరియే తీరవలెను. అంతరితకు స్వేచ్ఛభవమంటే వాళయిన యవ మానవునకు బదులు కాదు.

అగ్ని:- నేను కూర్చున్నట్లుండియు నది లక్ష్మీధర్మలో లగ్నమునకు దిగిపోయినట్లున్నది.

నిలాస:- నీ యిద్దరూసారమీచది భుజివడలేదుము. లేనిచో నీ మగన యవమానమునకు చోగొట్టబడి కలుస నిక్కార్వభయనర్యము. పీడినీతి పుంసత్వము.

అగ్ని:- నేనేమి చేయవలెను తెలుపఁడిగి తమమాట వెలికిరానియ్యదు.

నిలాస:- వాచాసాహేయగాని నీవయ్యము. నే: తెచ్చువానినాను. పితృత వారితే తెలుపుము.

అగ్ని:- ఏమి తెలుపుదును?

నిలాస:- "తెచ్చుధర్మలో భామిదికి లగ్నమైనయెడల వాకు భార్యనుగాను. మీకు నేనెవరైనాగాను" అని యనుము. ఒకరి మోమొకరుమానుటకుఁబాదు. నేనగ్ని నిక్కయింకవానము. నేను తెచ్చినరీతిగఁ గానియెడల భామినిముఖదర్శనము నేల చేయకు. వాచాసాహేయ దర్శనము నై నను నేల చేయకు. వానిముఖముఁజూడను. అంతయెగాక వారితప్పరి తిమ్మఁగాను గమ్మ పవరిచేయదును. రచ్చను.

అగ్ని:- ఇంతటికాగ్ని మేమియఁజలదు. నే యిలనేపోయి వాయువ్యవర్త వాళభూవర్తి భూవ్యంబెడల ఇరువైదు లక్షల జనానివాదతప్ప భామినిని విరవల య్యరావని (వెట్లను)

నిలాస:- ఈ కూడిక చక్కఁగఁ నుడిచితి. ఆ మాధుఁడు వామనమీద తర్చియొండును. వాని శృం గారవేషమును దానికఁ జక్కఁగఁ జూపవలెను.

(నమ్మ) కుము.)

ద్వి తీ య ర్ తం గ ము.

వా వా సా హే య వ గ రు.

లక్ష్మీధర్మవిరోధులు.

లక్ష్మీధ:- ఏమిగా! నిజోవా! నమ్మఁ జక్కఁగఁ జూచితినియో? చక్కఁగఁ జూచుము. భార్యను పతి నగవదుచున్నావా? క్రొత్తరీతిగ నగవదుచున్నావా?

నిజోద:- భార్యమురీతి యనఁగ?

లక్ష్మీధ:- "భార్యమురీతి" యనఁగా నీకుఁబెరియ్యను. ఆదివమునకుఁ బూర్వముని యర్థము. పిరి! ఆ దినము నకలరకుఁ బెరియ్యను. వాయుక్క నకలగేవకుల నోటినుండియను, "ఆదివను"ని వచ్చుచున్నది. ఎవరయినను నెక్కియో యొకవిషయము ద్రవ్యవచనైవని "ఆదివ నంబం భద్రత్వ" యనియెడను. ఉత్తరమిచ్చినను "ఆదివనంబంధము"ను బల్లియా యుత్తర ముండును. అటుల "ఆదివము" భార్యమువలెనే నగవదియొకవా? ఏమయినను బదుల యిదానా?

నిజోద:- ఆ మాధునినను నయ్యలకుఁ బెరిగియొండును. వామో తెలియదు. ఎన్నివర్తరములయినను

మీ కరీకాకాండలో వేదవైదిక మార్పులు లేకయున్నది. బంధించిన నుడువవలెన ప్రయోగములు లేరని వెలుగుచున్నట్లుగను? దివ్య కథమున నచ్చముగఁ జెప్పినవారయందు హెచ్చుతక్కు లగఁగవలె. పండితాదులు, యును నిండుదొంగిలెచ్చుతో, యుష్టివాఁడు చక్కఁగ నానయన లుచుగా నానయించును. మీ కరీకావైదికము, చక్కఁగ వేర్పడినది, కావున గ్రామ్యుల హెచ్చుతక్కు లేకయున్నా?

అశ్వమేధ:- మీరే అటుచూడు. నేను పూర్వమువలెఁగొనిన నగలను, నివృత్తు భరించికొనిన వగల నును నేనుయొక భవమున్నదియో లేదా?

విప్రో:- ఈ విషయము భూమిని విచారించుము. ఆమె వాదనైందియుంచికొనినది. నీ నెవ్వను.

అశ్వమేధ:- వాడు బలమును. నా కరీకమునది మార్పుమెచ్చి సామ్యములందెవో, యిచ్చి సామ్యులెవరు నా మేనైనదన్నది. ఆత్రేయాకాదా? పూర్వపు వజ్రములయొక్క స్థలములో, నచ్చును దానిని పత్తికముగ నామీద నుంచునది భూమిని చూడును. ఇవోదా! ఇక్కలమున నేను చక్కఁగాఁ దుగన, నక్కానొద్దును. మిగిలినదిల చూడగలిగియున్నది. పూర్వము భరించిన దెయ్యక తోరమునకు బదులుగ నే నొక్కొక కంఠమున రెండుచోరములునుండి వెళ్ళుచుంటిని. చక్కఁగాఁగఁగల చుట్టించినచో విరుదినచోరములను నిరువది గొప్పముగఁబ్రలును భరించుచుది డిద్ది. అప్పుడు చోరగ వగవకుదుంటినిదా? నక్కానొద్దునదిరిగ నేయిచేయులందెవరో బుడిచేల బా గారుకంఠములు పుడుపులుదెనిగిన కంఠములను చోరనని నిడుదను నే నొకఁడ నే భరించుచుంటిని. విమనీయననురా? ఒక చేరికి బుడగోగములు కప్పబడి నొక్క వాను. ఇవోదా! చేరిలలోను నుకారపురుగులలోను ఒకచోరములు నేయిచోరములుగల వాడున్నాని యుదాహరణము లగవకున్నదిగాని యదేరిగ రెంటికంటే పత్తికమున కాల్చుల దెయ్యకఁడైన నిరంతరము నొకఁడను నిరంతర మొకటియందెవన నాకుఁబ్రలుము. విమనీ ఎందునులేదా? అత్తిరక్తము కావలెనని చా చునమున్నది. నైచమా! వాకానక విడుల్ల. ఈ రెండుచోరములు నా గొప్పకట్టలైనానుమునవలె వట్కవయని రోఁడులు న్నది. అదెయ్యను నాక పాదములు రెండేయియిన శారణమున నాచే భరించబడిన పగల బుడవలెయ్యను నది నకొంతఁబ్రలు. నా పాదములుకావున నింతటిబుల్లు మెయ్యలాలి నని. ఈ రెండుచోరములే యింకను నెచ్చి సామ్యుల బుల్లు మెయ్యగలవు? మీ నొక్కొక్క మని రోఁచదా?

విప్రో:- నాలుగుపాదములు నైత మింతటిబుల్లు మెయ్యలాలవు. ఇంతటిబుల్లు మీ రెండుపాద ములే భరించువన్నది, ఈ బుల్లుముఁజూచి మీ విషయమున నాకుఁ జింతయగుచున్నది. ఆనాఁడువచ్చిన దొంగలు రెండంతలు హెచ్చుగ నుండినను వారికి వివాదము బుల్లుగఁగఁగఁ యుండినను. తన బుల్లులందుక తక్కువబుట్టకొనవలెను. కొంచెకొంచెముగ సామ్యులు నేను నిండువారియొక బుల్లు తక్కువయినను.

అశ్వమేధ:- మీ రియ్యను నేలఁజూచుకు. నీవు చారివోఁగనిదియింకావు. భూమినియొకాటో మరొకటో

లకు దొంగలకాసి యంగనలుకాసి మమలదోలు లక్ష్మీశ్రీసుల యింట క్రవ్యభారమును
దించుకొలుదురు.

విశోద:- నిరమం. భామిని లక్కాసామునుగోపి యొక చిక్క-క చచ్చుచున్నది. నాని రెండుటలై ఏ
నీలగువు దించియుండును. నెంచుల బడుపురింప నే నీర్లునా?

(భామిని అక్క వత్తును.)

లక్ష్మీశ్రీ:- నేడకు చక్క-క నగడంజేయుదును. ఈ యింతువు నెరముల బడకము భామినిబట్టిపైకి
బడఁజేయుదును. నొందె ఏటులటులదీరిగి బులుల నైచుకొన్న చానిబట్టిపైకి బులుల
గొనరించెద. అదిబడకు నీ పొమ్ములబువు వహించుకొనదు. చాచెను. చాచెను. ఇరువు
రును కాచిరి. విశోదా! ఆదివమునుండి భామినిబట్టి నేనుచాచలేదు. అది నచ్చులొక
సాగినపుడు నేను నా పానములపై బట్టియించి నడిదియించును. నీచే చానిబట్టి
కాచును. అది కన్నులార నచ్చు (చాచిననీవన నచ్చుచేయుము. విదవ: కొంతకాలము
లిటులచాచి ముండుముండుగఁ జోయి చానిని కాచుము. ముండు నచ్చుచేయుము. నాకు
నచ్చుమొగ్గిల పీపు చానింట్లు కాచుము.

లక్క:- చాచిరియో భామిని! నేర తెప్పియించలేవా? గొప్ప యొకకాచిచానియించులో నేలు
నెల్లలు చొన్నలు నుంచునో, యటులనే లక్ష్మీశ్రీగారి యింటిలో ముక్కములు చచ్చుములు
ముండును. అట్టి యొకద్రవ్యవిగ్రహమును వదలి ఏమ నా దైవ్యధరుఁడెటుల మనమచిచ్చిపో,
తలఁచి కొనఁటులెల్ల నాకు నాశ్వర్యమగుచున్నది.

లక్ష్మీశ్రీ:- విశోదా! చానికరమందు నాకంటె మెచ్చునగ లగవమనున్నదియో? నాకుంట్లు
ముక్కలరేవు. అక్కారమున చానికంటె చక్క-క నగవమనున్నాను. ఇట్టి యాధరణ
రహితమైన నాని నేనెటు భామినికొక కాచుగలను? అడచారి సార్థకసార్థకమెంతో ఆ
యొడుచుచాని చానికాచుము. అడచారుకూత నుంతున్నాను. చురుకులను నేమేల
ముక్క-గుట్టించ గూడదు? ఇట్టి పద్ధతిని పాదములచాచి పొటచేసి పురుషులు కమముక్కు
రెండుకట్టు ముక్క-ర నుండుకానులగునది నుట్టించువలెనని నాకుఁజోచెను. అటుకానిచో నా
యొకానింటె నధికులనును మార్చుటలేదు. పురుషులునెరము ముక్కరిను ధరింపు చాచార
ముఖభవములొక చేవలయును. నేను నాకుచానింబలె తెలుకలించునా? చక్కసాచట
తెలుమా? చుక్కరకూతమేల చేయఁగలను?

విశోద:- ఇచ్చును మాటలాడవలదు భామిని అర్జతో, ఏమిచాచుచున్నది.

లక్క:- అనాన! ఎంతటి నెలగలది యాసాచుట్టు. అహితైములయొక్కయం వ్రతములయొక్కయం
చేతమెంత! నున నృధీర్ధర మహారాజగారివద్దను, నింతటిసాములులేవని తోచెను. నా
నానకుంట్లుకాని యాచుమందవలెనని నాకుఁజోచెను. ఏమను చొచచాచుమి? ఎంతటి
గొప్పవ్రతమిది చాచుము.

విశోద:- ఇక మీరింట్లు నిలవవలదు. భామిని కోనముఁబాని యెన్నులాగు నగవదెను.

అక్షిప్తః—అటువా? ఇకవీకూడి పెద్దరమనక. అరచనకంటెకొక ముఖానగవదురము వది.
(అక్షిప్తర దిపోతులు పోతురు)

అక్షిప్తః—అను! పారుపోయిరి. పెద్దరము. వారాదివృత్తునుండి రక్కసలో నగవదురు.

భామిని—వారాదిరాని మీమనోహరెను? ఆసోములు నాని దేవామనైకుమనది యాదినయరత
చానివయమున వాకు బొత్తిగ ధిక్కరి కలుగిరున్నది.

గీ. జడలభనకాశిశ్రీహస్త శత్రుముగది?
అను జడనర్త యోగిని యరచముగది?
పామధవ్యులు రావనపరేన కతము
క్షికుమరుమగు, దుఃఖంబునాకు నిధవె.

అనివాద్యుని: బడవీయకు. వీరేయసామ్యులు చూచుకు గుకలముగనుందురు. నేనుపోయి
వచ్చెదను.

అక్షిప్తః—(వృత్త) ఏమిలేయదు? వీరేనా? పెద్దరం! అక్షిప్తరనిం వారినవృత్తునువనే మొగము
చిట్టించుచున్నది. అక్షిప్తరం! జేయదునుమి దీనిపైజెల్లెనో యువంబెలుగును! కాళా
సాహాయకారినర్త వేదికారము ఇట్లుగాని కూర్చుందును? అటుచూసాంధిక నేమియ
గును? అక్షిప్తరనిన భామిని నివ్వించు వాడమిక సాగదు. ఇరువయలని అక్షిప్తర
మానము వచ్చువరుడే భామిని: గానలయనగతాశమున ప్పెన. (క్షుమరు దానిం నత్తురు.)

జనుడు—అక్షిప్త-సాహాయకారు! దైత్యధరునకు నికువ:మైదులమీల జవాసీయ ప్రాప్తినిరకులు.

అక్షిప్తః—అనగా:

జనుడు—నిట్లెలివినకల చాలకాయమి? (దానితో) పోవేనీవు పోయిమొదలునే జెప్పిన ప్రకార
ము జేయము. మానకరింజెప్పి ముదిపోయెం గట్టింపును.

అక్షిప్తః—ఏమేమనుమా! ఇంకటి కదవికడల గారెంలేమి?

జనుడు—ఏమియనగా:—దైత్యధరునకు నిరువదియెదుల లక్షలవయనముగల జవాసీయ నుత్తమో
త్తమ యోధులమిదు మూడు బుగానవనములను మహారాజానిచ్చివాడు. కాళాసా
యగారిచార వచ్చివది (దానితో) అధరగానామనకులొయి భామిని సావత్తులప్పి
యెను చెప్పిమేడమివనువుము. కాగరకేళము (దానితో) ముదిను) ఏమే రా
వనమెటు కూర్చును చెప్పివచ్చి?

భామిని—వేల్చికిం దానిట్ల వారమునేయమి తెప్పెనను. మహిమారు మర్తవి జేయదగినది. చా
ని వేల్చామిని దైత్యధరునకుం బ్రభావముగనిధ:తనినది. అందులకెగాను పొంముకావలెను.
మానకరికి నెటుచెప్పునుగా?

అక్షిప్తః—మనుమా! వాకేమియుం గనియకయన్నది. దైత్యధరునిరదికి నేడువచ్చు చున్నవాడో?

జనుడు—నింము. దైత్యధరుడు వచ్చుచోన్నాడు. కాళాసాహాయ గారికి గానానినింది రెండు
యెల్లెముకు దైత్యధరుగానినంది యుకగాను నేరకాలమున వచ్చినది. దైత్యధరు

కుసుమ:—నీకము. గర్భిణిలోనే ముగిసింది. అటులే తెలుపుము.

అక్క:—కుసుమా! బాగున్నావేమిట?

(చాకిపోవును)

కుసుమ:—ఎందుకనగా ప్రాకారమునకు మూడుబాగాలు పడగలను వచ్చెనుగా? రాజమాత్యుని
బావకొంతయు, దాశకర్మయు, మూడునవములకొట్టిన తూగుని కార్యమును బలగాను
నొలుపులను వేరించు స్వాతంత్ర్యమున్నది. ఇకమింకనలేదు. అక్క! నామూసామా! తా
మిదిమిది నట్లున్నది. అక్కగారి తిక్కెనాదు మూడున్నట్లే పదిములు వేరించి యుండునని
కావున నక్కగారి నొలుసులు బలగాను.

అక్క:—ఇది నీమి తెలుపుము.

కుసుమ:—నేను తప్పకగా తెల్లని పోవలెను. బాబూ! యానదిగిరిగను భామిని మాటలికిగను నేని
మరిదిమి తిక్కెనాదునకు నొంకిరించవలెను. (వెళ్ళిపోవును)

అక్క:—(వర్ణన) నాయన్న నవనకులని భామినిని ప్రాకారమునకు విద్యులవని యెలుకెప్పుడును?
అటువలెము బుద్ధిమంతులగు నొంకిరించవలెను. (వెళ్ళిపోవును)
గల ప్రాకారము: భామిని మునుముగ జెప్పిచేసికొనెను. బుద్ధిగమన బుద్ధిగమనమున
క్రమముగయు యుండిన-కో రామ! బావి నేమి భావమునను.

న. ఆననికేనేమి యాయనని వర్ణముపొచ్చుగ: గల్లువా: దేవో
పరితననించుగ: దగిలినాడు మదు: దేవవా: దే: దానికో
భువనుగుంబు: జేరినను గాంచన ౧. తేలికాదభిమృ: ద
చ్చినగతి మెచ్చుగాదే: యదిస్త్రీల పురాకృతకృ: భాగ్యమా.
(వెళ్ళిపోవును)

కృ. నీ య కం గ ము.

భామిని మేడ.

(భామిని నగలు వేరించికొనును వర్ణము చూచికోనుముద: నుమధు: ప్రవేశము)

భామిని:—బుద్ధిమంతు! ఎంతకాలమునుండి నీవారి: బాగున్నాను. నేనుమాత నీవు వచ్చుటల
వర్ణము కావలయువా?

కుసుమ:—నేను వాకుగానే యేల చూచిరావలెను? ప్రాకారమునకు వచ్చునని వానికో: కాచిన
బాగును.

భామిని:—నీయింపనుగాని నీవు మూడుగ కాచినయిందిను. ఏమీ ఈ సాక్షులలో నేయింపనునలనే
దునే వేరించు? నానేమియు: కో: దగిలినన్నది. నీభ: నీవయినను తెలుపుము. ఈ వర్ణుల
లో: గాడిన ముక్కలనుగ: యె: మునుగ: వేరించిన వాగుగమంబువా? కాలువైన
వేరించిన బాగుగమంబువా? నేనునీయ: రెండువిధములగ: వేరించిచూచింది. ఏయింక
ముగమంబు: నీయినదిగాను: కో: దగిలినన్నది.

శుకుమారుడు:—భూమిని నేను ముందొక పంపిణీ చేయాలనుకుంటున్నాను. నీకు నీసొమ్ములేలేవే? అదేమిదంటున్నా? నుండునెవ్వమంటే నవమాలయొక్క యువరాజును నీకు మోస్తూ ఇచ్చింపుమంటే అటు నీచేయమంటే కా? నైత్యమేమిటా నగలను ఇక్కరించరా? అటులే నగలేలే? మోస్తూ గదానానెవ్వరైనా పోలికలకయొక్క పల్లవ వల్లము నీ పులలమైపుంపును వీరయిన వాళ్ళవల్లము కలకానువలము ఇటులండ నొమ్మలేలే?

భూమిని:—ఎందుకనరా? వాడు వచ్చియే మోసంపెనెడితన నేమిక్కడము సొగసున్నట్లులేమంటే కా? చాలాసరించిన మోసమునకలమలు నేనొమ్మలగులకమన నీర్పించెయ్యవ. నన్నెలకారు మోసంపెనెడితను.

శుకుమారుడు:—ఏమి నైత్యమంటేనది? కా నేనామగదా? వాడు వచ్చి యొ మోసంపెనెడితను గారము పోరాదు?

భూమిని:—కాలేవనిన నేమయ్యె? నీవు రానింబడకు నానినా వ్యాపించును. వీర్యము నానినయ్యే మేను. వారిని మూడవసంధ్యయందును శామకుండును. చూచివచ్చునెందుకు నాని నీవీను లగ నానెందుకునీను న. మునుపు వానినొద్దెనీరిగ నుండు కాలమున నానినొద్దెనీరే వేరనులుభరించి నానినభద్రుడుచ్చారు. భావనమును చొత్తిగ నానినొద్దెనీరే నేడొకరినమున నానిన చరిత్రమునను నీసొమ్ములు భరించి నీవీనిన వారు నన్ను కలెరా?

చ. నవనవ చిత్రనేషముల సొగసుడు నన్ను ప్రమించుచేయునా
యొడలెని నేర్పులొక్కరిన మోగమునందును నైత్యనేషనం
భవ ముంబమందజేయుదును భావభావంగననానినా, నానినొమ్మ
నవనవచక్కంగంగునొ, సారసలోచన, లోపమెద్దయో.

ఏమి! యుద్ధవేషమునకాని ప్రమించునపుడుగాని, కయిమూడునపుడుగాని, యువరాజును లోపమయ నేయుదునుకా? వానిలో నేమియును నేమియును అదిగా నన్ను ముందరింబడ నేమియునో తెలియగా? నానినొమ్మ వచ్చుననుమిచ్చునంద, నా నేసొమ్ములు నలకని చరిత్రలను. నేనొకటియు భరించనంటి. అందుగా వారు మోగమునండగ నమ్ములు లేకొని కోపమున నీర్ప సొమ్ములు భరించయ తీరవలెనని నీవీరి. శుకుమారు! నేనొమ్మ చేయించును.

శుకుమారుడు:—అటులా? అటులా? అటులైన సొమ్ములేని యెటులు యెచ్చట భరించవలెనని నన్నుడిగి వచ్చి ఏమందు నీవు సొమ్ములుభరించుకుని చరిత్రనో, వానినే యొ సొమ్ము లేన్నిభరింతునని నిచారించవలసినదిగ నుండెను.

భూమిని:—నేనువారి నే నిచారించుచుంటిని. అంతలోనే నారిలో మాటలకరాదు నామందొకరు.

శుకుమారుడు:—అది యెందుక?

భూమిని:—ఇదివినుము: నే నవ్వకును మొదలు పచ్చనీరగట్టుచుంటిని. ఆ నీర రాకున నగనకునున్న దియాయెని నేనొకరిని. అప్పుడు వాడునర్పి నల్లనీరం గట్టుచుంటిని. నేనానిన నది నల్లనీర

కట్టిపెట్టి. ములల విచారించగాఁ గట్టుకాలమున రాజగతుండెనుగాని కట్టిపెట్టినదా రాజున
లేదనిరి. అప్పు నాకా కట్టెలు సరిపడలేదు. నేనప్పుడే స్వర్ణముగఁ బరికిరిసి.

కం. విధయ విహీనులలో నే

విధయంబున మాటలాడ, వినుమాయించో

జనునని నాతోఁ బలుకకు

జనుమాన్మీదారిఁబట్టి జయ్యెన, నాథా,

అప్పటినుండియు నేను వారిలో మాటలాడను. దీనినుండి వెనుకదరింపెను. అటుపిమ్మట
నేనొక ప్రయత్నించినది వారియొక్కరి కంటియెదుట నిలువకఁబయింపిండునద నాకల్పన
దర్శనముఖమున నైకము నేఁ జొచ్చితిమి. కావున నీ కత్తుమాలపైనుండునా లోన
చేయుదునా?

జనుమః—మనములోనే యుండెనున్నది యొకరూరి తోఁచుచున్నది. మఱియొకరూరి ముందునున్న
నుండిన నాగని తోఁచుచున్నది. కరీకునైఁ బచ్చదివలక తొడిగిని చానిద్రక్కన నీ
చక్కలమాల యెటులతో యగమడును-అనినరైన నివోధింతును. ఈ మాలపై నెటు
ప్రవృత్తము చేయవలెను?

భామినిః—లేయవలెద్రుట? వారకంకములోనే.

జనుమః—నిజము నే ములలితిరి. నా నీకోరిక కోసనాగెనుగదా? ఇట్లుదే నీ పృథ్వీలోదంకుడు చిర్య
ధరువకుఁ చెలిసిన నేయియఁ దప్ప-నగవడను.

భామినిః—ఇంకగొప్పది, యంతటియింది, ఇరకాకులో నుండినది నాకేలే నే తెచ్చితిరి? ఏమే ఇదట
నుండు చోరముయొక్క చరితనము నీకుఁదెలియదు. జనందేశము చంద్రుటకు పట్టమాల తెచ్చి
తిరి. ఈ మాల యొక్క చరితనము నీకుఁగల్గు. ప్రియకరువకు నుదేశమున పట్టమాలను
బంధినియెడల వన్న నీ నిర్భయశ్రీగ నేలఁబూజును.

కం. మూర్తిగఁబంపిన చోరము

నీతియువిడి సవతిగాను నిలువకుమా, నా

ప్రీతికరు హృదయసీమను,

భ్రాతృగ నేనుండవలయుఁ గలకాలంబుతో.

నాకు కలదీమాల.

జనుమః—భామిని! ఇదియేమే? దైత్యధరుని కంకణున నేయటకు నీకుఁగాను చేయఁబడినది.

భామినిః—నే నీ చోరము వారికంకమున నేయినే చేయకు. మహిమనుర మర్దనిని బ్రతిదినమును
బానిండుటకు నైతిహారముఁ చేయవచ్చో, యిట్టి సాధారణమైనట్టియొక గొప్ప ప్రవృత్తులుగలి
గినట్టియొక విశేషగురములు కలిగినట్టియొక మాల నేను వారికంకమున చేయవలెను. దేశక
నేయనట్టి మాలయ, ప్రియకరుని కంకమున చేయవలెనది. చోరములోనే, చైత్రము

మునిగొప్పోయిన మొదల భక్తులపై దృష్టినిబిడ్డల ముఱుక

(నిర్దోషుని ప్రవేశము.)

నిర్దోషుడు:—అమ్మా! కాదా సామానములు వైర్యధర్మములు, ముఱుగొందలును నీ దిక్కులోనే వచ్చు న్నాదు. ప్రభువునకు నీ మేడకై గూర్చుండి వీడకు ముఱుగొందల నుద్దరి చక్కనమ్మునకు భోక్తవము కాదా సామానము పరిగినాదు.

మమయ్య:—నిజముకలీ! వాలోనైత ముఱుగొందలకు బలియియ్యండి. అదిదీక్షకు చేయవలెనని యుపదేశము ఇచ్చిరి.

భామిని:—అది నాకు తెలియదనియ్యి! ముఱుగొందల ముఱుగొందలవా?

మమయ్య:—ఏమీ! నీవుకన్యయైన ప్రేమ కలకాళముకాదుగాని! నీ గొప్పగొప్పవాడు నీదిని ముఱుగొందరి.

నిర్దోషుడు:—పెద్దనెత్తుము. అద్దనెత్తుము. ఇదియన్నయను నవతలమేడకు దీసికొనివచ్చు.

భామిని:—అరే! కాగ్రభవము. ఆ భవము వెళ్లుము. కనుమా! ఇప్పుడు సామ్యము చేసికొని వచ్చ యములునీ నిలిచెను. అక్కడ నైత నన్ని సామ్యములు చేయము. అటులవా, యిటు లక్షాయన విచారించుము.

(భామిని భవము వెళ్లుదురు.)

నిర్దోషుడు:—వీరమునీ చేతులకొనించుకొనుడు ఇచ్చిరి. అక్కడలేకున్న ముఱుగొందలకు భూమియొక, అది చేయరుగదా! శ్రీమంతుల విద్వంసమునకు వాదిక్కు. తెల్లగొండన శివము. పెళ్ళి భవము వచ్చుచున్నాడని చెప్పవచ్చుననినీ వెట్టవనుకు బిల్లువున్నాడు. వానివచ్చిరి. ఇదిమోయి రేకు.

(సామ్యములన్నియును దీసికొని పోవును, వైర్యధర్మ, శివధర్మ, విలాసధర్మ, అక్షిప్తధర్మ కాదా సామానము వచ్చుచున్నాడు.)

వైర్యధర్మ:—మా పృథ్వీధర్మ మహారాజాగారియంతటి యుధాధిపతియు చెప్పడేని సొక్కకుండుట. మాకు కాకు నిరుపదియైదులకుల జాగీరును మూడు అంగులవనములిచ్చినది వారి యుధాధి సామ్యమునకు. రహంగులములో నేనెట్టి శివము. అనిరినిగొని వారు వానింతటి బహుమతి యిచ్చిరారీ.

కాదా:—నే వాలోనించినలో మీరు నవతలమునందొసర్చిన సామానమునకు వారిదీన యిరువైదు లకుల జాగీరు కట్టవయని లోచుచున్నది.

శివధర్మ:—యెంతవైదులము మూడు అంగులవనములే యొక్కములైనవి. మూడు అంగులవనక ములకైన జాగీరవత్తకమో, యంత జాగీరు నేవాధరి గారి వచ్చినది కాదు.

కాదా:—మహారాజాగారి కేంద్రములకు జాగీరయ్య వీరులయి యుండిరనియు, మీరు దానిని వలదంటి రనియు వింటిని. ఇది నిజమేనా?

వైర్యధర్మ:—అదినిజము. నేనె కలదంటిని. విలదించుట దీసికొని యెనిచేయవలెను.

అక్షిప్త:—(స్వగత) భాగ్యమునకునట్లుకు దానినెట్లు చెప్పించవలెననునది పుట్టు శ్రీమంతులకు బలి యవచ్చును.

వైశ్యధా:—ఈ ప్రపంచమందు మహారాజాగా లోక్కఱుమరిగఁ గోటియత్సవ్యమగు జహగీరు కన్య
మారులకు నిజ యయ్యిందియింటిరి. అదినిజము. అందున నేఁబదిలక్షలు నేపందవలెనా.
మిగత నేఁబదిలక్షలు నేపంద బంధియయ్యవలెనని బాచనిరి. అదియు శ్రవ్యయినది. నేను నా
చేతికిందయంతులనులనులను గనిపెట్టి యయ్యింపఁగా, వారు నావంటె నధికమున కార్య
మును గావించుననిగఁ దోఁదిరి. అక్కరగమున నలద్రవ్యము పొరికి యయ్యిందిని. నేనా
వలి, తనినీగిరిలి నుత్సాహము కలిగించివలసినది కన్యయు.

ఉ. మోముననేను సొరులము సోప్పొజ్జి వంతు నూచరించాక
ఘోరముగాను బోరుతును గ్రుంకుదురా రుధిరాబ్ధితో, కిరా
వారిజములో బడక, చలంపవారీనహయమే మాయకంబగున్,
ధారణిపొప్పుకాచణము వై కృతమేతుల సాహసంబగున్.

విలాస:—నేనయొక్క సాహసముచేతనే నేనావలి గొప్పతనము నిలుపును కావున నేనాగిరి నుత్సా
హము నిగ్గించుట యోగ్యమేను.

శిష్యుడు:—ఏమంటి నిజము విచారించివున్నా నేనావలి సాహసముచేతనే, నేనయొక్క కార్యచాచార
చరితముండును. శరీరమున లోచనము లెటులనో యటులనే నేనావలి నైవ్యమునకు నేనావలి
కార్యధురంధరుడు కాఁడని నేనకు సంభక్త్యము కలంకును. అక్కరగమున నొక్కొక్కతె
గుంకరింపుడు.

బాహు:—ఈ వాదమేల! వైశ్యధరగాయా! తమకు మహాదురదశములు దొరకెందులకు నా మానసా
నరికమునకు దిశిలేదు. మూఁడువదకము లందినవారు మనరాజ్యములో ముగ్ధులు నలుగురే
నిలిచినారు. వారియొక్క యంతరికనమున వై నను పరాక్రమవంతుఁడెవఁడును లేనటుల
యియునది. అక్కరగమున మూఁడు భంగరుపదకములదే తెలియ నుకనమైన యంతరికన
మొకటి మీముదె ప్రారంభమైనది యాది యానరానందింపుర!

వైశ్యధా:—వాఁతానామగాయా! నాపై మోహంగల ప్రేమలికయమున మీకంటె లగతమగున్నది.
ప్రేమ స్నేహమున మీరిటువలుకుచున్నారే. అగత్తులోనిదియ నొప్పునుభము. వాఁతానామ
గాయా! అయిబేంద్రకు బూర్వము యుద్ధమెప్పుడు ప్రారంభించెనో, యవ్వడే శివితలమున
తమకెంత కయిల్పొ జ్జితిలోనర్పించియో? అక్కలమున మీచేతికింద నేను ప్రథమ
మున నేనలాఁ చేరితిని. తాము యుద్ధములోనిలిచిన మూఁడేంద్రు నాపై పర్యంతప్రేమ
బాధలు పచ్చిరి. విదవ నేనాలోగ్యములేనందున ఇచ్చెను రంజేంద్రుగ నింటి గూర్చుని
యందినను నా పరాక్రమము నేనుగ్గనిందుచుండినందునఁ దమమాదయవాత సాహాయ్య
చచ్చెను. కావుననే ధన్యుడైతిని తమకు వక్కరించవచ్చిరి. ఏమంటి! పోయిన రెండు
మూఁడేంద్రుగ నింతటి యాత్మబ్రతు ప్రేమ నాపై బాధించుచున్న కారణంచేమి! పూర్వజన్మ
కుందలి బాధవ్యమందప్పు నితరకారణంబు వాకుఁదోవము. వాఁతానామగాయా! మీరు
భావినప్రేమకు బదులు నేనేమి నేయదుజ్జి? అదివాకుఁ తెలుపుచి. ఈ ప్రత్యక్ష నుత్తరము

తమకుండియ దివలెనని కృష్ణీధర మహారాజుగారి దర్శనమునకుఁ బూర్వము నేనుకచ్చి
రెండుదినములిరుట నిలవఁజల్లఁచితిని. తమదూరమునకు నెవ్వఁజూడఁకచ్చిమిర్చి తెలుపుఁజేసి.
తమజేరితోఁబుచ్చునను? మహారాజుగారిమందిరి కనుకఁత జూసిరియెందున? పలికుడు నచ్చిం
కును? తెలుపుఁచి.

జాబా:— ధైర్యధనుగాయా! ఇప్పుడందుచాగకంటె వధిగఁకును అచటిను నేనొల్లను. నులీ నాకు విరుదుల
పైను నుచ్చలేదు. ఇదే నే మీకేఁబుచ్చునను విషయములో నా మనవియొకటియొక్కది.
నా విడ్డభామిని.

నిలాస:— నా నా. జాబాసామగారు! విడిచిపెట్టఁజూడఁగి భామిని పూర్వము నేనాచరిగాఁగఁ
జేసిన యవకారము ముదిరిరి కాఁబోయి. పిరియెదుట రావీశ్వరునినినచో వారికి
నోవమునచ్చును.

లక్ష్మీధ:— భామిని పూర్వమున నలచినవలెకా? ముఱు జాబా రై యొత్తివచో నేనాచరిగాఁచినము
నలచ నీకుకదా చెప్పిపోదును.

జాబా:— మీ మాటలిందుక చాలింట్లు. ధైర్యధనుగాయా! నా విడ్డది ఇంతయు. ఆ దినమున నావిడ్డ
తమకు నవదూరమునొచ్చిన కానిన ముదిరిపోయెను. అది నమయ్యెడియెడ దనదూరమునా
భామిని మిచ్చిరెచ్చుకొనియెచ్చుది. పూర్వనా రైలన్నియును తులసి భామినిని పరిణయభూమి
పల్లికనుఁ జేయఁచి. ఇంతయు తమకుండి నేనడుగునది.

ధైర్యధ:— జాబాసామగారు!

१. ధనికునులేనాకుయోగ్యయో, చావయగునె
నమరవిజయోగనకునది, సనతియగుచు,
మఖము నెఱులెదు నిలుపెదన్మలేనుఁబోలే
వలదు, ధనికునినుతను చివాహమాదు.

కా యిరువఁడకుఁగెరి జూసిరభకుండి యిచ్చెద. మూడువదలముల యోధులకునుకుఁగె.
కృష్ణీధర మహారాజుగారిమందిరి పొందిన యెదుకఁగే కానినచేడి చామిని మీ తరములం
గరింపఁజేసెన. అంతయకాని తమపుత్రిగా నొక్కొక్కము మూతము నాకునలదు. ఆ దిన
మున ॥ ధనికుండే బతిగఁగొనిరినద నభకుని నలచని ॥ యాదినముల నేమిచ్చి. ఆపుడే
నేను బరిణయమాచినునా నొక పేదవానిదివ్వుడు లేనొనియెనని నిశ్చయించుకొనితిని.

చ. మనమునహింసనోపునెఱు మహినినిధిక్కతి.....వచ్చియొచ్చుది
గఁజుచ్చునిర్చి నామనముఁ గాల్పుచునున్నది నాతిమాట నే
మన, విషమైతనుకదవిరి పిడకప్రాణముఁ చీల్చిపాఁగె ని
ర్జనునినుతక గ్రహించుచు ముదంబుగ నెయ్యముమీఱునఁదెడక.

జాబాసామగారు! చంపు కాఁగెనియెదకుండి. తిలధనుగాయా! వారకచ్చము నింపు
తమకొరముగనున్నది. నేను యింటికివచ్చినది రెండవతొలియిది. ఇప్పుడు నైతము పిరు

పిమ్మింటునకును బుచ్చయ్యయ్య, ఇది నా గ్రహచారము. దీని ప్రభువనకును శ్రీమద్విశ్వంబులకు భుక్తి
 ముగ నుండునెనని యిచ్చివచ్చితిని. ఇదియును మొదటివర్ణము ప్రకారమేయుండును.
 వలదు, బాపాసాముగారు! అటు దీనులై నాదిమ్మకొరవకుండి. సేవీయునని పేర్లై న
 పని. ఇదిముందుగ గొప్పదివలకుల మీదును బలియునును. శివభక్తగారు! ఇకనెరుదునుండును
 గాకు మేలుగాదు. గ్రామమువెలినుండు మునుజిశోభరతి మనగొల్లినవేయింతుండి. ప్రాంత
 కాలునుననే మనమిచ్చునుండి వెళ్లవలదు. కాగాసాపాముగారు! వరుణుంటిలాని
 మనుమారునకునీ దర్శనము దీసికొని వేరుబెట్టిపోదు నెలనిండు. పోవువలదు. శివభక్తగారు!
 వేదిదర్శనమేతరక జోవునమే.

(కార్య కేంద్రములు)

“అ” అ” :— జ్జట్టిదూరితిరావము నా కెన్న (దును భావించియింతులేదు.

(附註)

వివాస:- మందులేక దేవుడు చచ్చిపోయాడు. సులక్ష్మీగారుగాయో! ఇంకా భామిని మీరేమి.

ఉత్తరము:—ననుభవము దానికి మఱియేమరయు ధోరణులు?

(ఇశ్శుమర)

(చూపించి కుమారుడు ప్రవేశించును.)

భావిని:—మనమా! నాకు నేడంతయోగముండును. ముఖనర్వక కింకరమునవలసిన పరిస్థియుండెను. ఆయన, నిత్యోత్కృష్టతత్వన వా కింకరముపైనుండి బ్రెలింగి బ్రోయుచునెనుమరియును. కాదు కాదు. ఇంద్రుడు వాయుని నిలిపినది. పేదవానివిధ్వుడు పెండ్లికినీగిరియననని వారి నిశ్చయముకడలో నేనే యీ వీరవిధ్వుణ్ణి కానునాడను? మనమా! చర, మనము చులల పేదలందరి చేపములు ధరింపిండు. నీవు చులలల బుచ్చునూలెత్తుకమ్ము. నే పనమూలకర్మయ్య. కలాంగణ సరీసముననుండు నీ లోయలో మనముండినము. ఆ సొమ్ములను బ్రాప్తియ్యవలయును. బాబాగారి వద్దకు దికినీగిరివాత్రు నెయినిన నేవావరిగారినినెవరి నువముచేత్తము. విలయముండి నేనయిత్రుడు లోకధానికర్మయ్యో యిచ్చును నేనతోడ నొడింతుంటి వీరవిధ్వుణ్ణివేదమున నై ర్మధ్యధరు ప్రేమవాద్వింతును. మనమా! ఈ సొమ్ముల వానుండి కియము, ఇంకటినుండి వీరవిధ్వు నయ్యెద. ఈ వద్దిసొమ్ము లే నేనువాడు పవళకువములయ్యెను. సొమ్ముల విధవమింకటి నుండి నే నెప్పుడేగాని నేనొకడు. ఆ కేవలములు కానుండి దూరముచేయుము. శక్తివృద్ధి వీరవానివిధ్వుడు లేయుము. (సొమ్ములవారి)

కం. నగజిన్నెద్రుంచి వేయమ

వెంగటగు సీతనికప్పుత్తి విడువుమయ్యారా

బగ్గంగూడ జ్ఞానమధనమేను

దగుఫది కద్యబీదయగుచు ధవ్రనిఁబడయూమా.

(సమకాలీనము.)

మా సో ప మా న నా ట క ము.

చతుర్థాంకము - ప్రథమరంగము.

దైత్యధరుని - శిలరము.

శిలధర - సేవకులగువ్రుధు.

దైత్యధరు:—**1. శి:** మీరుమాడ సెలవుచేయసాగిరియో? అటలైన, సేవాపరిసారి స్వంతము చేసికొనుదు
చాకిరమట? యజమాని తనవనిని వాసేయవలెను; సేవకుడు నుభవనుధమియ్యదు నింటకుం
దవలెను. ఇది చానుగవగవతుడున్నదమాచుమి?

1. సేవక:—అంతటిని సెలవుచేయగలను. మేముయ్యతమివల వదలినచేయింపువలెను. ఇదియవ్యాయ
మిగాదా?

2. సేవక:—మనసేవాధి కరుణకు మూలమగుచువలెను. అట్టిచేత కావలసిన వారునుజరి
వచ్చిరి. అందులకుగాని సేవకంకయు జగ్గించానమామెను. ఇదియేమి మూలము
వదలకుల వగడి? వందనములర్పితవచ్చి వికటనొక నెలసెలవందిరి. పోవలెనని యిచ్చయం
వలెనాల్లదు. చోచునని సేవాపరిసారు సెలవిడినారు. కావునమాకను సెలవియ్యవలెను.

1. సేవక:—ఈ యిచ్చయంబునువదలినాము. వరమేకరుని కృపతోరదిగినాము.

2. సేవక:—ఇచ్చయంబునెల యింటిలోచూచ్చుండి విద్యనాచులకువదలవలెను. సమర్థించునను,

దైత్యధరు:—నాకుననుననుగుండకెల్లదినవలెనాము. గాలముగడనవలెననియ్యయ్యన్నది. విదంబు
క వైకలునుగినెను. క్రొత్తులనుండి సెలవందియి. రెండుదానమువదల వచ్చిరియి. సేవయం
తమ సొంతదానిగ రావచ్చునది. ఇట్లు. కావున సేవాధి
చతులవదలకును వారందఱును సెలవుచేసినచో కేనిటిలోయ స్వస్థముగ నున్నవలెను
సెలవలు చొరకును? సేవనాల్లసానుగవలెనని యనినను లింగలేను. నాకుసెలవు చొరక
గమనువుమివలెని సెలవియ్యవలెనెలెచ్చును.

2. సేవక:—మీరుచెప్పుకన్న నుందిలేను. అంతరాయము వలెనాము. మహారాజుగారి పరమేతమును
వనమాలమాకు సాహాయ్యులను.

2. సేవక:—మేముపోయినను మానవిలెనని సేయదునని చదివినది, దానిని లోకులు వదలాల
యో చిక్కుననే వచ్చుచున్నది.

(భామిని - కుమారు లిపోత. ప్రవేశించును.)

1. సేవక:—మేము కేదినిసరిగిగాను సెలవు చొరకునుగా?

భామిని:—మంచివర్తనము సేవమిడిలేదయెందులకు చెలవనుండి నియంత్రించునను లేదు మీరు సేవ

ఇటువ తెల్లఁది మీరక్కర్త మీయివదియ నాకు తెలుసఁదే తెల్లఁది.

1-నేనఁ:-నేతఁ గుఁచిన నొప్పుచదియమియితులేదు. నేనాచరికారితములు నవరించుచుండుట
యింతయి.

భామిని:-ఈ కనిశఁ తేయదును. [భుజియొకవత్] నీవు చేయఁదలినదెల్లమి?

2-నేనఁ:-నాచరికఁ నేఁదోర్చుచు.

భామిని:-నాకుఁదోర్చుటకుఁ బుష్పమాలయ్యచ్చి.

3-నేనఁ:-అదికాక, వంటదని మెన నే ననికారంగనుండును.

4-నేనఁ:-వంటభార్యులని నే నొక్కడనే చూచిపోయెదను. తెల్లము. నేనాధిపతితో నైతము
మీరు నెలత్రుళ్ల తెల్లనను నేనొక్కఁడే మీవనితెనెదను.

5-నేనఁ:-భూమివలె నేమియొక్కయియ్యెను?

భామిని:-కప్పుటి మీకు నేటినుండి నెలకల్ల తెల్లఁది.

నేనఁ:-అదితేల్లదును నీకుఁగక్కఱయఁ తెలుఁకాక [ఇట్లునకు]

6-నేనఁ:-నాకుఁమీకుఁలెలనెలత్రుళ్లఁద చొనలెదని తెల్లఁదలఁచితిని. కార్యవస్థ లెట్లునను
యితులఁదలఁచినది.

భామిని:-నీ చొనరించుకొని వుండెదన్తి.

7-నేనఁ:-నేతఁ నేయఁదలఁచిన దుండెనునిగ్గోరములేదు. ఎల్లకాలమునకు నేనాచరి నరేదనుండనలెను
వచననఁదేయఁదెను.

భామిని:-ఇదివఁద కలవమెదదని. నేను మీదనాను. కార్యవస్థమేలనియను నే యుండలముమీ
మియితును. నొప్పుచది కనుగొనఁజునును తొనర్చుచు చాలి నెఁదోచినుఁగూర్చుట
యెట్లు? మీమెటులిచ్చని సాధించుగలము?

8-నేనఁ:-మీకుఁమీకుఁదేండ్లగవానివలెనఁ నొలుతుననున్నాను. అయిననొకదినమెదను,
వారిప్పుచయ మీతోని వనియెనర్చిచారిని ముద్రవచ్చుకఁదెనుకాల తెలిసి.

మూఁదేండ్లగవానవలె గానివనిని మూచుదినములలో నీవుసాధించితిని. నైత్యముగారి మన
మును నెట్లుననన్నత వలదఁజేయాలెనో, బానిసనితింజిమేము నేర్చికోడలినదిగనున్నది.

9-నేనఁ:-ఈ విద్యవేర్చికోవిన వచ్చువదికాదు. నుదాహరమైనది.

10-నేనఁ:-నాకేమియని వలదు. శిలవయదును తెల్లనను జింతలేదని నూరించు కల్లము నీనుండిచారి
తెల్లలఁ బడినఁజాలను. నాకు నెలత్రుళ్లఁదను. విద్యరావలతో రెండుదినములకా అయిన
గదపినవెదకు.

భామిని:-నీవు తెల్లనలెదని యుండిననాంధ్యంతర మీమియనులేదు. నాకునుక పొచ్చుచదియగును
విల్లరావలను గూడినీవునుఅనున నుండ నిచ్చుయిరినకలదు వారిమియనునది భగవంతుడే నేను
గర్వించవలెను?

11-నేనఁ:-అట్లులెదవదని నేనొకటిని లోనరించితిని నేనాచరికారితెల్లలతో చనినదిగనునుండి
నెలత్రుళ్లగొందిగోరయి. మీకుఁగారికు నాకే పొచ్చుగనిచ్చెను. (నగ్గును).

తనునుమా:—భామిని!

భామిని:—త్రుష్టమాలా! ఇదియేమి? ఎంతగట్టుక భామినియనియడవెవవు నాచేరువనమాల. నువ్వే
చలకునుమా.

తనును:—ఏమి నేను ఏదైతింటి ఇంతత్రుష్ట, ఏయత్రుగారింటి చేరువానానగతు. వ్యవరలో నేను లా
చాలకును.

చిన్నోడు:—త్రుష్టింటి నువ్వేత్రుష్ట త్రుష్టింటి చేరువలయినవలెను. అత్తగారింటియనునవలెనైత్రుగారింటి
చేరువల యిదనవలెను.

భామిని:—అత్తగారిల్లు. త్రుష్టింటి యెవరే యేనుచేరువ: నూర్చుంటి? తనుమా. చిన్నోడుని
నలవే నీవును బలయెట్లుచేయుట నారంభించిరియిదోరెను.

తను:—నలుమాత్రుష్టదే వనమానా? ఎవే ధైర్యధనుగాని బలారించకనే వారియధికారమింపుక
వనింటి ఏదీ నెలవిచ్చిరి. అధికారదేని నీచేయివనినెనానగదోరెనా?

చిన్నోడు:—నాకు నైతకులులే లేదనిను. అనేవను. పొందకదోరెనగదేనీకొను: భామినియెట
లొనరించెను గాదోరు. నువ్వేను నీవును నేనును పెంచుమా: తుదకుయెటా? దీనిగనొ
త్తుధుగ నుంచును. నువ్వేనని లోలితయెను. తోలితయెంది కొనుటకంటెను నువ్వే
నెలవునీ కొనుటయెటానా? భామిని! నేనొకటి మనవి లేకొనెయెను నాకును నెలయె
యెటానెలలోనెల విచ్చెయెను. నాచేయెదగినవనియేయెదను. ధైర్యధనుని తప్పకవచ్చును
వల్లెంపునని యెవయె. నీవునీకనకుండు నాచిచ్చును బాపెయెటయెగనే యెంచును.
నావున వేయెగదగినాడుదేల?

భామిని:—ఇంతటితో ధలాత్తులు యనినెనా? వారియెరుదేయెను? నెలవుయెదోవుచున్నాడు,
చిన్నోడు! వారివనలు చక్కగ నేర్చికొనును. పెట్టును. తుదేయెటవచ్చుమిగత వచ్చియును
నేర్చికొనును. పొచ్చు.

[చెట్ట]

తనును:—తనుమానా! అనేవనలన నీచే నెలవిచ్చితివని ధైర్యధనును నీయెగదగిననా.

భామిని:—ఎన్నటికిగదగినయెను.

తనును:—నాకేమోధయెనుచున్నది. నాకాగ్రహించిననో నెలకాగ్రహణులు చెడిపోవును. నీదకాన
వయ్యెను పరాయిదేకతున వానివల్లకుండియెను. నేనకవచ్చితిలేయెను, బాని యెటాగ్ర
హణుండదను మన పనిగనున్నది. ఇదియెన్నియెను పరిచారమాలకమనగ నోవునుదా!

భామిని:—ఇంతటి ధయెను నీవనలను. నాయాగ్రహణుడ వానివల్లయెటానమనగదగినయెటాగ్ర
హణుడుచున్నది. ఎంతనలుకు నామైలేను స్థాపించెదగినదోయెను పరిష్కరించుటకు నేనాగరిగ
నైవకులకు నెలవిచ్చిరి. ప్రియకరుని ధనాధికారమయెటయెగిన నీవ్చటినుండియె కొంత
ను కొంతను ప్రయత్నించెద. అనగా నూయెటవు నీ బృందయాంకరరేకు కరుగను
తెలుగుల ఇతయెగ్గ. స్వరమాలకమన మేళకుయెగ్గలేదో యని చూడవలెనుదా!

భామిని:—నీరసంలేకు ఏదే దీనిని చూడవలెను. నీరసములు చక్కగా తెలిసిన కానవుగాని. నేనా
 ధర్మము గమనమున పెట్టవలెనా? ఆనేకవేళలలో నీవు చనిపోయినట్లుంటే నేకము లాచుకుంటు
 వు. ఎప్పుడు చూడరావలెనో యిప్పుడు చూడగూడవలెనొకట.

భామిని:—అవునుగా! నీవు రింక నేయవలెను.

ఉ. నాలుకమూకేమైనా నయమృతుల మూటలనాడనేర్తు; నే
 మూలయు మందు నాథవుని సాదరముద్దీని నిల్చునేర్తు; నే
 మేలుగనన్ని కార్యములు మిక్కిలి యక్కర నేయనేర్తు; నా
 మేలిమి నే నెఱుంగ నాటు? మేలగు మాకు సరోజలోచనా.

భామిని:—అందేసటులనే నేవలంకంకటిసిని పెరిచిల్చిన కారణమున ను పొచ్చును. ఏ రోగము
 చేతమన నీదిక్కు పుల్లవాడిక్కు నుండువారిని కానవు. కష్టకార్యములు చేయవలెను.
 ప్లామి కోరినదివలె నీరసముంటు కష్టమునకు.

భామిని:—ఏమీ! నే విచ్చు నకలకార్యములు నిర్వహించివారి నెఱుంగున వుత్తరములం చేయవలెను.

కం. పదముల సేవించును మృదు
 పదముల ధవునంతరంగ వద్దమున్నన ప
 ట్టవమెన్నుక ననురాగా
 స్తువయముమనియెదను చలదు భయమింక నీకుగా.

[నెత్తు-మము].

ద్వి రీ య రిం గ ము

ధైర్యధరునికిలిరము - భామిని - ధైర్యధర.

ధైర్యధర:—నేన్నదిసములు నేనాచరికం గార్యములొనర్చు కున్నానుగాని కేదయిన నొనరించిధంకటి
 కర్మనెన్నందు నొనరించి యుండలేదు. వదిలనంను రిక్కినవారుననియెన్ని కేలధరుడెటు
 పెరిచిపోయెను! వాడునావెదనలేని కారణమున, నెకలనెక్కుమును వనుకాచి లోగొన
 నత్తుదన్నాడు. నేనయంతయును నాకువందములిడు నమారంభములో నేనువనమాలిన,
 నావననకుందికొంటిని. ఇదియగొచ్చుకేప్పుడం ద్రారంభమాయెను. ఏదియనాకువలెనులె.
 ధైర్యధరా! ధైర్యధరియను గొరవలెబ్బముకటి యందమును ఘోషించుకటి వినగొరవ
 మునుగాపాడకొనుచునకు నీకు లేకపోయెనా! నైతికలు విచయమే నును కొనుతుండును
 దూరమిదకముల యుధివారియెయ్య నీకువలెములవలె ఇహగోరుబాకుడయ్య నేనా
 లిగ విక్కినని నెప్పులు ముడియెను. నేనేమి నేయదును? చేతువెలు చారు
 నుండి నేనవచ్చి వందనములర్పించుచేర్చి, వనమాలి కన గొంగయ్యల నన్ను చూచెను.
 కపోలములు ప్రియ భంధికలు ప్రసరించుటలు చిటునగవునకు నన్నెద్దియోలెమిక ప్రక్క
 విచారించుచుండెను. ఏరుల నెవరినికాచినను వనమాలివేషమును ధరించివచ్చినవారింట్లే

నా కగవరుడుండీరి. పీఠపురపుటాళా! మీయెడ నేను కలవరాశిని. నానానానాశిని. నానానిర్విచలించిన యో రేడుదేవుడు నా మనమును ప్రసంగించి పిమ్మింజూడు నది తేకరినది, మిమ్ము లక్ష్యముననుక యో వనమానముభవమును కల్గినది. కాదుమిం దిని. ములల దాని యస్వప్నమైనట్టియో కల్గిచ్చినదేమో కలిగినట్టియో ప్రశ్నలకు నోచుకొనవచ్చినదేమో నుత్తరములిచ్చుచు నుండెదని. ఉపమీదను నాకును మనయోధుల నడచుచున్నను ప్రేయస్కరము నాదుకదా? వనమాల గుండుక మానముగనవును, నీసరో సంతక నూట భాద్రుని నాకుఁ జోరకెదలుచున్నది నా యంతకు నేనే చిరాయనపాసితి; ములల దాని కదలదుచు కేరళకాలము లొక్కకట్టి యూగుడు నా వాల్మీకిని పరిచితి. కేయముం దెను. దానిలక్షయ నామాటలు నిందిపోధమును నిజము. ఇది నిజము.

డి. ఫాలకలెందుమండలప్రభా! స్మగనాగర వీరులెచ్చగాఁ
గూలంగఁజేసినామనముఁ గోమలి యో వనమాలి యునువర
పాలనగన్నుఁజోయి నిదువాలుటగు నొనరించునావృత్
పాలుగంగుచ్చి ఫీరతను నొల్కొనఁజేయంగఁ జాలెనరుగ.

నా మున్నగునామనము నా వనమాలయను చంద్రుని సాష్టవ్యమువలన నిందించుచును లొలపెను. (చంద్రుని తేలిపోయిందని) చంద్రుఁ డన్ను కేళికెరగ నెచ్చాలని కెనున్న నుండిన యుభయవనముల బదులు నీవు నన్నుండు గారించెదవా? కృపనయమును నున్నచో వదలి నొచ్చి ప్రేమాదృశ్య రీతిని యెన్ని కుండు వాగిరమునై మిది యులులు నొకవలె భగదా? వీరియమునము, చంద్రుఁ డిట్లు నాకుఁ జక్కంగఁ జెరియఁజేసితిని. చూడుము. కేరళమునందే కింది దిందినదిలకే నీవెంత బలహిమంతుడై యెచ్చి చూచుము. ధౌరైక విద్యై లి వచ్చుచూము. నీమందీ కాదు మదనకాధ యెట్లునొచ్చునో చూడనిచ్చు. నేడు నే కల్గినదైతిని. దీనిని పదారించవలెను. కేరళమునను నుండెయి నకరనేనకులును నా సెల కుండక కల్గెలులు? వారికి సెలయ్యు నీ వనమాలియెవరే? ఈ చంద్రుని చలనమునెలల నాను. అదియిప్పుడు దానియ్యి. ఎంతకాధిండుకనో చూడుము. నొచ్చునెచ్చు నేవారియైన వాఁడొక పిల్లరాని బొచ్చునెచ్చు కలందెదెదెయ్యో? అదియేమి యింతను వారయెచ్చుచి? కేరళమునెలల నకరనేనకులును నెట్లునెచ్చియి? వారికి సెలవెదెదెయ్యి? నే నొంటినిగ నిద్రలు నెట్లునెచ్చుచి? నా యుదువు నెవరుదీయినాడు? ఎందుచేర? యెవరు? అంతకును నెట్లునెచ్చుచూము? ఎందుకు లిరుల నెచ్చుచూము? (చంద్రుని. మనరాదా! నేకపుడు వచ్చుచున్నాను. నా కేరళన్ను నివనకల్గి నేకపుడే యెచ్చునో యుందినాను. చక్కంగ నెచ్చిరెచ్చునను) కుందెది కుందెది. కుగమరమ్ము...చా! చా! ఎమిచదుక్కాకమిది. " కుగమరమ్ము "ను కల్గినదైతము కోరనింపున నా నొటరాకపోయెను? చా! (చంద్రుని) (" నేను కుగమి వచ్చుచున్నాను కుగరాదా ") అంతటి యువనినక నందు. సూరకాశముగ...కల్గెన... ఎమిరా...నా కోరకుంతయును నొక్క యొక నెట్లునెచ్చుచి? వనమాల! నీ యొక రెండుకల్గెనుదే నాకు రాంతయును కల్గెన

లోకమగును. అతడు ముందు నాకేమగునోయను చింత మారజగను. మహారాజా! నిజమే
విశేషమైనది నాకుంటే నేవత్తున్నానుండి. నేనాధర్మము చేర్చినచో నే నీ యజ్ఞకారము
స్థపించుచుండెను.

దైత్యుడు:—చనమా! నీవు నేనావృత్తికి అప్పుడు చేరినవి నాకుఁజోతము. నీకు నానివనరుమంట
నాకెటులనోయిన్నది.

భామిని:—ఎవరు చిత్తావృత్తియను వారప్పుడు దిగ్గజులవలెను.

దైత్యుడు:—నావృత్తి కన్నయినది.

భామిని:—అదియెట్టి?

దైత్యుడు:—నీకు కూర్చుండవలెను. నేనటునిలచి నీకుఁగాని వివరమును. ఇతరుల నూర్చుండుము. నేను
కాని నానిలవలెను. ఇది నీ మారముచేయవలెను? కోతమువచ్చినారేమి? (స్వగత) నేను
నేనెవని యేమోయెనటె యంటిని.

భామిని:—వెళ్ళవెళ్ళ శ్రమయెలు నేర్చుకొనవలెను. వారి చిత్తవృత్తి ననుసరించుట నింకాకత్తనుని నా
నాయన్న చెప్పుచుండెను. కాదు మూఁడువలెముల యోధులు. అయినైదు కులముల నానిది
దాడు మూఁడువలెముల యోధులు. మీరా, నానినదివాడు? నేను ప్రసరించుకొనువానా?
శ్రమయెలు కావేకత్తవలెవాడునాను. వానివని చేసికొనవలెను ననుఁజొలచినది యెటు
యనినవచ్చివలెను?

దైత్యుడు:—నీవు చనినవచ్చిని యేమిచేయవలెను?

భామిని:—ఎవరోయెను శ్రమయెగాని వానివలె నేనను నిలవలెను. నేను నిలవలెను నింకాకత్తనుని
నుండువానను. ఆ మహారాజు నాకుఁజెలుగును. నా నాయన్న మనములో నిలానవలెను
మెట్టాదు వలెను భామిని..... వీరలవచ్చినాధ శ్రమయెలెను జిమ్మిటయెనా?
నేనిది ముందరిని. నాకెల్ల నేమియెనె. ఇకముందు తమకేలాది శ్రమయెనెను.

దైత్యుడు:—అదియెటులగునో ఆ భామిని మీరు వివరము నా గాగ్రహమునచ్చెను. ఈ విషయము వన
మారి మధురాధరముల మచ్చుండుటనై నానింకటి దుఃఖము భుజిల్లలేదు. ఆ వాడుము నీ
మఖిరములమునంకెంకె తిరుగుచుండినను నీ యధరామృతమునంకెంకె పోరాడినను, నిజము
విషమేను. ముందరి. ఇక నీముందు వార్తలెలుగును. తిక్కె లెచేల? ముందు తెలుసరాదా?
చనమా! నానిననెను జానమువలెముల యెనగా భామిని వివరానుము నాచే నిలు
మాను అయ్యరింకెయెలలెనరాదా? కాని నీర్దుముగ నున్నాను. అటులెన ముగిసెనా?
ముందుగై తెలుసము. ఎన్నిమానులు భామిని భామిని యెనవలెను చెప్పును. చెప్పు
నొకనా? భామిని భామిని భామిని.

భామిని:—ఆ భామిని నేనావృత్తిలో ననుసరించవలెనని వారలై వెంటబడు శ్రమయెలుంటిలో
నెలులందవలెననునది నేర్చుకొనుటని నిజము ననుఁజేర్చెను. మీగుండి వానిగు నువరాక
మిదియెను.

దైత్యుడు:—నీవు నానేవ నీవయి చేయుచున్నావు. ఇది నాని నింకావరాము. ఆభామినినేవరా

నుండు కాంచనము మీదేమియును లేదు. ఏదనినీ మీరట్టికని మునీశ్వరులవలెనగున నేనే నీ తల్లి
వల్లకులదర్శి నీ వినుమును—

భామిని:—నా నాయున్నచోదనను చరిత్రము. 'జేనే'పా మిశ ముండుకాంచిత్ర భాగ్యవర్త నేమి
గాలవై యుండెను. భామినివర్తకుండును నాకు శైలిచూత్రమిచ్చలేదు. అదియునుగాక యా
భామిని నిండుగన్నవైద్యుని నే విన్నాను.

ప్రశ్న:—శ్రీమంతుల గర్భముతో నిండినదని. నీకును చాలనిది సోకజ్జము నరికినాడు.

భామిని:—యూవినవారికి పోలినట్లే యాడుదుంటిను.

ప్రశ్న:—ఈ గ్రీకు నిజమని. తీవలనిది కనుగొనబడును. కానిగాని సోకజ్జమునామనైన నీలవ
నెన్నును.

భామిని:—పెదవిమీద పడిన నేరమునును. నాలుకలోనిది త్రోయునంత, చాచిననీ తేయవలసి
వచ్చును.

ప్రశ్న:—ఆ సోమరి శ్రీమంతులు మీలరేయియైన నీకున వచ్చుమీ రిదనాడు. నీ వచ్చునేగాని యా
భామిని నేకసోమరినేని యొక రెండుదినములలో నుడుముదిసివేయవచ్చు. మీంటి సుతమార
దేవు ముగ్ధుమిథుమనఁ బ్రోయి పారకమునకు మీరొకటి నుండి గాక మూడంటి.

భామిని:—మహారాజా! ఇదినిజము. అటులనను నిజము. అయ్యో పలకు నేనా భామినినేనలో నుండలే
యిందను. ఆ గర్భ శ్రీమంతుల యాగిల్ల వ్యాధియను. నాకు పరిచయించును. శ్రీమంతుల
యంటి పోకరియనఁగా, ప్రాణకంఠము, శ్రీమంతులముతో కట్టిపోయి వైవము గల్గిం
చియుండునని నాకుచోచును. శ్రీమంతులదయ రెండుదినములయినను నేవలించునో నెమి
నని లేలేని పంట నే వాటిప్రకృతియనును. ఒకవేళ గొప్పయిద్యమన నవలించుయెప్పు నేని
నేవలంపై పుట్టించుచుండును. ముఱు నెవలంపై పుట్టించుచుండును నుదేవులకు. త్రో
యిను సోకజ్జమున, కావలసివచ్చును. మహారాజా! వనమీలమహారము రెండుదినము
లలో ముగియును. ఈ యువకారము దైవము ప్రేమన్ను.

ప్రశ్న:—ఎవరియొకకారము? త్వర నా చెట్టులుపిండి బుద్ధిచెప్పువారెవరున్నాడు? కన్నులునుండువేళ
ప్రేమననకు బాధకుండును నీని స్వయములేయియు. ఇయోనువారేసాధించునది. ఏదేవుని
యొకకారము మీద నిలిచినది? చెప్పును. నిగ్గువలదు, నిలుకును. నాయుండేదోయను మీగ
నడివనో యూదోయము బలుమాఱుగనించి రెండవజగతి బలుకుండును.

భామిని:—శనుకొని మీరులైనను నాకు. రెలిసియుండినలో నేని సంతోషముగ మీకు నేమింద నేని
వచ్చుచుంటిని మీయందు పోయేమియునులేదు. శ్రీమంతులములకు యొకదనుచున్నది.
మఱియు శ్రీమంతుల భామినుల వైవస్వభావము వలంపై పడు, లేక నేనాధిపతుల పాద
ములందు బడియుంటున్నవను నుండువానను. అవగా దైవముయొక్క యుచకృతి నా
యిండు పోయిననున్నది ఎవరికోయొక శ్రీమంతులకు నన్నిచ్చి విచారించులేదు కోరిక
నాకుండలేదు. అటులే నాకును శ్రీమంతుల విచారమాదుకలంపు కలవై పనులేదు.

ప్రశ్న:—పుట్టివలె నుండురాగాని నేనావల, యూదునదకముల యోధులకు. ఎరువదైవలకుల వి
నుకాదును. నుండియు శ్రీమంతులకు నేనాన్నాను. ఈ ప్రశ్నయందు, యోధులకురాదు.

అతఃగీతవాదఃపునఃకాదు. శ్రీమంతుఃమనుకాదు. అట్టి సవాదమే నీవు వర్ణింపుము. కాక
నేల వలదుము. ఈయేర్వధులకు నీవంటి వర్ణింపుము. దీనివలనవచ్చు.

భాషానామ—మొదటను నొప్పును ధేరించునట్టియన్ని యాచువారెవరును? వారంటేమో పై వర్ణనకునే
యోచునట్లు యుగతమను. అతఃగీతవాదాదని యుగతమను. శ్రీమంతుఃడని యుగతమను.

పైర్వభా—అది తాత్పర్యము. నేను వీరవాదమేను. కాకన్న మిదేహి. నేనవానిని మించెను.
అదియనాయున్న. ౪. ఇరువురై నులకుల వాదాగీతవాదం బధిచెను. మఱియో పీఠః పర్యాయము
వా శరీరమంతరంబును. ఇంతరభవముగల శ్రీమంతత్వమును మధనాధన. చంద్రములో నేను
లక్ష్మిని " ఇటు నీవు తెలియజేయు శ్రీమంతత్వము నేను స్వీకరించిన శ్రీమంతుని మనస్సెయ్య
వారుగ మంతవశిష్టతయొక బలగి విలాసములలోనిది పొద్దునటల. ఇటులజను మంతవశు
లాదరించుకేయింపకుడు విద్యుంబులరితన.

భాషానామ—మరియునక శ్రీమంతత్వమును శ్రీమంతత్వ ప్రాసంధ్యమున గలుచుండు తీరదీపిక బలాభ
మునుడు. శ్రీమంతత్వమున శ్రీమంతత్వమును శ్రీమంతత్వమును శ్రీమంతత్వమును శ్రీమంతత్వమును
కు హాదాశములందయు, రితిశిశియను గొప్పకృత్యమునువచ్చు నెవరును శ్రీమంతత్వము నున్న
యెదుర వాక్రమంతురు. తమేపుడా శ్రీమంతత్వము శ్రీమంతత్వము ఇది మారిన శ్రీమంతత్వ
అభిమతి.

ఉ. నీరపిందోనెభర్తననే నీరజమందిర కాదో? విశ్వస్య

దానినినీర భర్తముఖవారిజవల్లనీ సామ్యమూహగా?

మాతవిరోధియన్తము మానకత్రోక్కనుగాదె గలగ? యా

తీరున, లక్ష్మీనైపుణములః దీప్రగతికా చలనీవం తే సర్వకా.

పైర్వభా—వనదూరం దీర్చవలసివచ్చి యున్నట్లుగాదు. అయిన రాక్షసల వివచన శ్రీమంతుఃడై
నహా శ్రీమంతత్వమునకా కాటించుడు. సనహానిన శ్రీమంతులు మువ్వనినములందు
కాకత్వముగ బదియించుటానువ వాని యును. వ్యతి శ్రీమంతుఃడైకవాడు చనినానిక
శ్రీమంతుల బుధవగర్వముడొకం జాతవలెను. గొప్ప శ్రీమంతత్వము శ్రీమంతులైన ముఖము
శ్రీమంతత్వములన్న శంకవహుతి యొకతలట్లునక నంటు. శ్రీమంతత్వము మంటిని శ్రీమం
తులే నీయవలెను. శ్రీమంతత్వమును బలమైవహుతము ముగ్ధతేరెను స్యాతీనమునవలకు నెం
తటి నొప్పుకావ్యమును కేయలుకరాదు. ఇటుల కేయలనెనెయి యా అహగీత సే స్వీకరిం
చితి. నీవు శ్రీమంతురాంతు. గావలసిన యవశ్యతలేదు. శ్రీమంతత్వము విద్యుంబులత వా
చయ్యయం నేను నేమోయను నీతి నీగరినివరితిగ వామనుగరినిని. కావ్యవకుడయి యా
శ్రీమంతత్వము స్వీకరించినాను. ఆ సందర్భములే నేను మహావ్యక్తుఃడనుగాను. అటులయి
నను కానుండి కానిని వదలించువని వీరమంతును. అప్పుడే నీవు త్వకగారాతనని నేనెటు
నావనినినో యాకారణమిదియేను. ఈ భగవేయను సంకల్పయను నీవు నీ కేతులతోనే
నీయనయెడల వానునను తృప్తిపడదని వా నిశ్చయము. నీవెం నీయము. శ్రీమంతత్వ
బుధమునుండి వచ్చు ముద్దనికేయము. (కుమారకత్వ విశవప్రయములనీ భాషిని భాషిని

[illegible]

భామిని — కోపము కాదు. ఎవరూ విచారించిరి. మీరు నలుగురే భామినిని నిర్దుష్టముగానిన కేరకాచేరి.
 ప్రశ్నకు — అది కనుక కాదు. వచ్చు లాకకులనే కిరీటమును చూచేటందును భామినిని నే నక్క
 లుంబులుచేసితి, వచుచుంటే. తేను తొలుతుకను. తొలుతుల రాకమునకును స్పృహయు నాకు
 దెలియును. ఎన్ను భావకావ్యములకు గమ్యానుభవం వనదేశకం. నున్నది. ఇతరుల
 పనికాదు. ప్రేమించిను తెలుపకకుకొను విషయమంతయును గ్రహించి రహించువాని భవిష్య
 లకుచేయును చోచోలకలెం. భామినిని చోలువాని ఇద్దరిలకు చేయుచును. ఏమి చేయు
 తల్లిదండ్రులయోని లే నా నున్నమువైకుంకు చంద్రునివైకుంకు చంద్రును. కానిచో, 'తే
 నాచేసుల' వానిని కేరకాచేరినదిగా నుండును. అయిన.....

భామిని:—దానిని విడుదలచేసి పన్నెండు సంవత్సరములు నియమించుటలేదు.

ప్రశ్న:- ఎవనిదా! ఈ వా ఇంను నీ ప్రేమకుంటు సే చేరినవాడు. నీ జోతువా ప్రస్థియంత
తలి 'నేను ఏలేకపోయాక స్పృహించినప్పుడై నా మేలలో ఈ పద మాత్రమే ముఖ్యముగా
వది నిర్ణయాల, దాని పొలుపువలెనవి సేగోచితిని. ఇంక నా స్వమే!

అంబికామణి:—అయిన సామంతుడును కాగనపడినచోకాకా వేరు కావని వింతకలెమిగి నేను మఱి నొక
 యంబికామణినిఁబ్రావణ్యమునొందితిని. ఎవ్వరైనానరిచినది వదల నొకటవచ్చు.

గీ. భూమణంబగు చంద్రుని, భూలిహాకు
గోచరముగాదు ముఖమార్య, గోళలేజ
మెల్లడితలను వ్యాపించి కొల్లగొనియె
నిలరవిధపడునంత చహీనమహిమ.

భైరవ్యభక్త:—శ్రీ, రవియూషేనైశ్చః జంబ్రకరంబులెఱుల
పిచ్చివానిగ ననుజేసి వీరమధుఁడె
గగనతలమున పాధింపంగనని వనిని
జంబుఁజేరుచు పాధింపెపాహసమున.

నీ ముఖపరివేశముచేత నతిభక్త్యములం కాచుచుండెను నింతవఱకును అశ్రురసమున నీ
నీతో నే ద్వేషించుచుందును నమము, ఇదియనినము, నీ చేరులతో నే వచ్చున నాచీక్షకము
చేతుండి చీరులనానుము. నిజములున నేనాచీరి కాములెట్టి కూర్పుండెను.

కావ్యము:—(స్వకవము) ఆ పంతుని శిష్యులముఖము దాముచూచినను వానాకము, పాపము
ముగ్ధుని, వానాకములో కే వాగ్వి మూలముఁ బ్రాయఁ సేపుకము యాత్మియను.

ధైర్యధర్మ:—బివా! నానావదిండుతై నను సాకంయ్యవా?

భామిని:—(స్వగతము) ఇప్పుడేమనెయ్యదును? (బ్రాహ్మణుడు) గుహానా!

మ. కలిమూర్త్యురభయైర్లుకెక్కులను శిశ్వత్కాంతిలోనిండుగా
వశమి:గానంగ వానినికే ననిరెకుళా! ఖాటింపజేసినినిగా?
కలిమూర్త్యురభయంబు మీవద నలోజులుల్ హృదికాగాంచి నా,
కుశలర్థమన్నన సేవఁజేయుదును మీకుళా; యోధవీరాగ్రణే.

(ధైర్యధర్మని ముచ్చెలుఁ దుడుతుడు నిడివిండుండును.)

ధైర్యధర్మ:—వనమాటా! ఇదియేమిదని? బివా! ధర్మసాధనకై నా పురుషార్థసాధనములు నీయందు జేగ
మే యుండునలంపినాను, ప్రేమనర్తమున నాశరీరముపై నధికారియైనదన నిందుకే యి
రంభించితివి. ఇప్పుడేమియిది? వలదు వలదుమాటా! వలదు ఇటు బాగేకఁబయలదు. వారిం
టియొక్కతలేదు.

సీ. ననాజప్రేమాతిశయశక్తి సాధనమున
సన్నుఁగెల్పితిరీపు నీమిష్టునలకుఁ
పూర్వముడనునెను దానుఁజై పాదసేవఁ
జేయఁబలవిమ్మనాకు నో చెలువవిమ్మ.

(వరదాటా) వనమాటా! వీమనవదుటా! ఎవరేకతోత్సవమునకఁ బెలువ వీ గ్రామములం
యనరాదాదాకి కర్మనదునకై నచ్చివారు ఈవారై మనఁగదాదాకి కన్నులయ్యము.

భామిని:—కారణతో కర్మనదాటా నేఁ బాదనిమ్మ. (కెట్టును)

ధైర్యధర్మ:—వనమాటా! మిమ్మెవచ్చి, కరకర్తవ్యములనుగజిరి యెరిగినయెనున నచ్చియెరిగినను
పారిమిథముఁ బాఁడునందలేదు. వనమాటా! నీకేల క్రమాదీక్షామితత్వ? ఎవరుకర్మ
నారో నేనే నూరెద.

(కెట్టును.)

తృతీయ రంగము.

ధైర్యధర్మ తిథిగము

ధైర్యధర్మ - విలాసధర్మ - అశ్రీధర్మలు

అశ్రీ:—(స్వగత) నేనానతితో, నేమటలాపవత్తను కుష్టమాధునికతేమేమో మాటలాడుదు
ముఖ్యమును నంగలినిఁ చెలువ, నేమలంపిన్ విలాసధర్మఁ జెంతయో వాకు నేర్చెను. అదియం
తయును బోరగల్గిన కడనగ్గిరిరామను. ఇప్పుడెప్పుడును క్షుద్ధివచ్చెను. భామినిని నాకుఁ
గల విరోధముఁ దీర్చికోమటకైవానికే నెవడిలేచ్చున తెచ్చెను. నా వనమాలను బోలుబీదదాని
నడవడికనైత మటులనే యుండును. కావుననీవు కౌగలక్షనండుము నేమిజాగ్రత్త సీమనఁ
గులక వనిండును. ఇదిక్రినుండుదను నా-జఁచెరియునని? విచ్చలవిచ్చనిగ నుండును.
ఎందుకు నానందమునట్టికొని పోయెను? అదిరానధర్మఁజేయు నానితో నేల గునగనలాడు

చుండును? నుంచిది. వారిరువురికిను భవనములోఁ గూర్చుండి మాటలాడుచు నిలిచినారు. వారియచ్చ యిటుల నేనిదియిందుండవలెనని కాఁదోలు. అటులనిలుచుట వాఁత్రావాంకకమేను. శ్రీమంతుల నునుమేము, వివరినము, గడియగడియము, మెత్తలపైఁబరుండి పొర్లుచునుంట్ల వలెను. నాంబాపురుకుఁ బెండుకొత్తము గంభములపలఁకేసి దానిపైఁకరీరము నిలువచులిసి. ఇదిబహుశ్రమ కూర్చుంటేయు వానిపలఁకల బడినయెను. గదినినిలుచు నిలిచిపోన యుక్తి యిది. నాకిదియెంత మాత్రముమంచివని తోచెను. వారింతప్రాశ్ననము నీర్పియ్యుచున్నాఁడే యుదియిటుల. స్పృహకాలమున, విభావనయనములు మూసినపుడు, దానిత్యజేతర వానికరములో మారకన్న పన్నుపెట్టి నెప్పటినుండు మున్నునెటులఁ బడిపోయెదము. కాగినరీతిపై, యిటులనే యెల్లకాలము నుండుటఁబడి పొన్నుమండ వలెనని నియమించి పుట్టెదమనెను. ఈపన్నులందె యావత్తులకుఁ బోయెట, కొన్నిచేతల పుట్టెదమనెను. పార్వత్యునిచో బోర్లపొయట, కొన్నిచేతలములో మోకాళ్లపైఁబడుట యుండుననియు నదియెను. అది కన్న నీడికన్నవలె చాత్రవాద శ్రీమంతులెటు నెఱింగుదు? ఈరీతిగనిలవ వలెనని నీచు యును విచ్చివలె. కృష్ణిదియైనా గర్తయగు శ్రీమంతుల యిటులాననములములని యెరింగివలెనని చివ్వుగనిదిగ నున్నది. ఇదిస్పృహకాలములోనే వానిభావనములో కాఁదగినదిగ నుండెను. కాకాకరమాంసము పొన్నుమందలె మెత్తనున్నది. ఇదిమంచిచేదు. అయిన నీరీతిముక లేకుండుతరములకు నుండవలెను? లోనుండి యెరింగఁ గరుదుచున్నది. గ్రవమా! వారెముక లొలిచినయరిటి పండువలె నేనయింపినయెడల నీచునిగుండుండ లేదే? లోనుండి యాయాన్ని భక్తియును పైయండెను కావునందు నాయుంపెట్లఁ బోదుచు చున్నది. దేవా! ఈపన్నులు పూలవలె గోమలముల చేరఁతెనుకొనిన శ్రీమంతులయొక్క ములందంటి యుండువలెననిమానే మావము బంగరుననేల చేయివైచి. ఈరిత్రమెత్త శ్రీం దిభూమి, ముచ్చలలోన నైతియుగా పాదములకు నొత్తుచున్నది. దైవముః ఈభూమిని నాల్గోన తుట్టికోను, చేయుమని నీకుఁజెప్పిన వారెవరు? కాకామండల విశ్వాదకారణమున దైవమునైతము సర్వశ్రీమంతుల భవనముమొనరించి పిదపనీవృత్తి సర్వాదకార్యములను నితముగ వికారియైయుండెనని తోచెను. గదిచేపులమెత్తు భారముగలకాదును ములముట్టియు భూచేని యుండునైమోక్షవాదమేమి? అంతటిశ్రమ నెవరోయిదు? దేవా! నమఁదోలెనొక శ్రీమంతుని, నించునీనాజీక నీరుపుగఁ జేసికొనుండునచో, వెండు వెండు, నాలుగు నాలుగు, మూరలపొడుపుఁ గలిగినట్టియు చక్కఁగనే మెత్తఁబడిన పట్టు తోనైనను, మాదిలోని వను సీతృత్తిని నిర్మించియుండులాగు బోధించుచుంటిని, శ్రీమంతులకు కానుగమండెను. ఇదివీకుఁబోవకున్న పేర్చి నగూడదయ యుండెనా? దేవునిసర్వాదకార్యములు నిర్వచిపును మేమిందు కెందుక మాయందలలో చక్కఁజెట్టుచున్నాము. ఈపన్నులందు నర్చనమునకు వచ్చినపుడు నర్తకునిబలెనే నడచుకొన మననదిగ నున్నది. ఇచటఁబడి పొత్తుమండెను. శ్రీమంతుల నడవడికలెటు బండునోయెనునది యిట్లదైవకాఁదు. పేర్చి న విమ్ము. (కూర్చుని కాళ్లపైఁబడుగఁ జాచికొనును) ఇతనుకొందము మేలాయెను. ఎంతదో

దక్షిణ భాగములవేసింది యుద్ధం. అటులేమాటలాడుచు నెంతకాలమైనను నిలిచి యుండెను.

(రాజనీతివైఖ్యలు వక్షున)

ఇంతకు నియోకాలము నిలిచిమాటలాడుచున్నది. ఇందువలన? కొంతయు పూర్తియై, అప్పుడేవచ్చిరి. ఇచటనేతరులు నైతములేదు. ఎవరు కేదానో యిచ్చినారు. నేయుడును. [లేవసాగుడు.]

విలాసు:— ఏమిందీ! పూర్ణము? [చేయయిచ్చిలేవు]

అశ్వత్థర:— ఏమివలదు. మొదట నేనాధిపతిగారికి విన్నవించితిని నంగరే ముండెడిది. అప్పుడీ... చెప్పెను. ముఖపరి పోషకుల చేతులుకాదుబట్టికొని యిటునిలిచినాను.

విలాసు:— ఇదివిషయము. నీవువిన్నవము విషయము ముఖపరిచావుదా! నిలిచితిని? ఇచ్చివచ్చితిని.

అశ్వత్థర:— కాదున్నది. ముఖపరి చేయరాదు?

అశ్వత్థర:— మీరిచటకట్టులని నవరిచాడముగనున్న వారని చాడములు చల్లిరి. శాశ్వత పదివైగారిని, మా గ్రామముపేరున కనువనంతోత్పన్న వర్షముకడవిలక నేటికి రావలయునోదా? కాకు లన్నముకాలేదు. నేనామట గారిచటనే నిలుచునెవల విలాసభద్రునికొని పనికికొని వారి రాజిగానియెలువఁబరిచెదను.

అశ్వత్థర:— అటులేమియువలదు.

అశ్వత్థర:— మా గ్రామముకడం చేరు రెండుదినములమున్న నేనాధిపతిగారిని ముఖపరిచితిని. అప్పుడు తాముచెప్పినట్టివి పదివైగారినాచోనిందు వ్యవస్థచేయుదు.

అశ్వత్థర:— వ్యవస్థయేమియును చేయవలదు. అటులేమియును చేయ. విలాసభద్రునినామట లన్నము కాలేదు.

విలాసు:— అదేగా.

అశ్వత్థర:— అదేగా. అయిన వారెవరు?

విలాసు:— అయినవారెవరు?

అశ్వత్థర:— అయినవారెవరు? వారోపదేశము చెప్పిరిదా.

అశ్వత్థర:— [వ్యంగ్య] ఏమిచేయుచును? తోడుకీసోలియును? ఎవరుచెప్పిరి?

విలాసు:— అయినవారెవరు?

అశ్వత్థర:— ఎవరు? ముఖపరి? ఏమిచేయుదురు? విలాసభద్రుగానూ అమాటల నిజముకొంత కాలములోనేయును. నిజమమిది చెప్పుమను రెలిచెదను.

విలాసు:— రెలుకదగ్గరచేమియునులేదు. తెలిసెను. నాకుఁబరిచెను. నేనాధిపతిగానూ! అదమయమున నేనువిజమున నానందించెదను. మహారాజు గారిచువచ్చెదమట నాసీరుచిచ్చికిముక్తి శ్రీమంతు లవర్ణములోఁజేర్చినవెంటనె, యాగస్థిశ్రీమంతులకు నైతిము మార్గవర్ణములగు ననుటకు మీ రర్హులు. ఈమాట్యోగముతోనే తాముగదయిటకుఁ బ్రారంభించితిరి. నాకు నిజముగ నానంద మగుచున్నది. తమలోని వర్ణకార్యభరంభములు మాకు భూగర్భవర్ణములనుంట్ల శ్రీమంతులెల్లర యు గోరఁదగినదియ. తమచేతము శ్రీమంతలనిజమున లక్షణమును నానమ్ముదున్నది. ఇది నామఁబూర్వము తెలిసియుండెను. ఎప్పుడు? విలాసభద్రుగానూ! ఇదిచెప్పెవా?

విరావ:— ఆ దినమునకునా? అరాధిగరా? అదొంకలు గంటునడివరాతి?

అక్షిప్త:— నిజము. అదియను. అరాధియను, మేమును ముఱుగేనాచరి వారును వనమాలి యింతి వ్యావమునకు దిన్నక యెవరి నొకరు చూచితిమికదా? అదియినాకిప్పుడు భ్యావములో విచ్చిలు. ప్రేమయిల్లువలయు నేనావరి గాదికిం బూర్తిగలగించెను. తమకదిగంటునడివదతి వానాదినమున కొత్తగ్రహలియకపోయె.

విరావ:— కాదు నేనావరితెగారికి నాదియందే తెనుగేమియనుచాను.

అక్షిప్త:— ఇది యందలితోను నడవనజేయ. అన్నము చింతలోఁబడక యిట్టి సంబంధము మీకుగ నలుగులయి నెంతోమినుమాట. నాకులన్నముకాలేదు. మీరామోదించినచో నేనే మీయిం దింకా కాదు నాయుంటివారిని నెఱిగిస్తవ నెవటికిఁ బిలువవలసివెను.

ప్రశ్నార్థ:— అట్టి యవశ్యకత యేమియనుచులేదు.

విరావ:— తెలుసుకుటలే యావశ్యకము నేయంటి నే నామె కోవగించును. ఇంటిపెండ్లాముకరిమెను నిట్టి నెంబంధముగల విషయములో మానావమానశ్రేణులు విండా కకనములుగనుందును.

అక్షిప్త:— ఇట్టి సంబంధవయములలో, కన్నులన్నయను నానెంతగనో తెలుసును. నేను ప్రగల్భములు మీతోఁబలుకుటకాదు. తెలిసికొనుకొనము నాకుఁ బుట్టుకతోడనే వచ్చినది. నేను స్వతముగఁ బిలువనాయోమి? నన్ను గుర్తించునది తోఁచును.

ప్రశ్నార్థ:— ఈ యధికప్రసంగ మేమియందులను, బహుళ? నేను మీగ్రామముననుండును. మీరు శ్రమ రిజ్జోవలెను.

అక్షిప్త:— తోవములచ్చును గాఁలోలు. నీ నే నెలువినదెను తాళము నాకులేదు. తమయెదుటనే యూమె నావ్యాపరము. మీరు నాగ్రామమునకు వచ్చియి తిరవలెను.

ప్రశ్నార్థ:— ఎలదు. ఈ ప్రసంగములదు. విలంబింపగాదా! నేను మీ గ్రామమునకువచ్చెను. విగ్రామమునకు వచ్చెనులెదు. అక్షిప్తగదాదా! నాకు స్వప్రముగఁ నెలువఁది. మీరు వనమాలిని నెఱిగి చియిదియెఱికిది?

విరావ:— ఎందు? వారివాక్యముగా నర్థమేమున్నది? ఎందును వనమాలికులచేర్చు నీకుంచిన భ్రష్టుకము లోఁ బేరనామెం గుర్తించ నేటులగును?

అక్షిప్త:— ఎందు? ప్రేమయిల్లు నర్థమేమింతోడనె, నీరచాచిత్త లక్షచేదెములు ద్రోష్మయదు. అదియ యిమితిదూరము విచారించనేల? మీకు వ్యప్తముగఁ తెప్పవడేమియనఁగా, నేను గుర్తించు విషయములుగూడఁ గొన్నిచేతలఁ దిప్పుచున్నవి. నాకొదిగారు నాకొకపాకము నేర్పిచ్చారు. నూటాఱునదికి కచ్చుకాలంటెదురు వ్యభిచారులకు, వృద్ధి ప్రదక్షిణలము లభించునట. నాకొదిగారల్లి పుణ్యమాగ్నెంచిరి. నేనును ప్రేమయిల్లునాను. అయినను వధివార గొ వృత్తనము నాకొకను చక్కనికారణమున నాకొదిగారికి వచ్చినంతేర్చి నావరాలేదు. అయిన మీరిండుక నాకుఁబోచ్చుచితిరేని నా తిలకి సేయకంటెను చెందింకలు మాఁదించింక నామెరు పొచ్చింకక యింపునాఁడెనుగాను.

ప్రార్థన:—మీకులకర్మధర్మలు వాడు దివీంపవలదు. విలాసభద్రుడా! వీరిని నివహించి విడిచిపో
తొంటి. కానిచో నేను మీగ్రామమునకు సైతమురాను.

విలాసి:—వెళ్లుచి. నేనాచరి గారి (వర్మ)కి యిప్పుడు బాగుగలేదు. వారినిటు చింతింపబడుట యోగ్య
ముకాదు. మనముపోవుదము. (వర్మ వారంభించి లక్ష్మీవర్మతో) నీవుమీరు విలా
సాను శ్రీమంతస్వమును తాపిరిరి. ఈనందు కష్టపడెను. ఆతఁడు మీ గ్రామమునకు
చాడు. ఆతఁడు భామినిని నిరాకరించుటయెడల యది వెంటనే తనచావముతో నడచుచు
మివర్తకువచ్చును. (వర్మకురు)

ప్రార్థన:—(నర్మకలము) ఏమి వీనిశ్రీమంతస్వము? ఏమి యీ శ్రీమంతస్వ వర్మకలము. శ్రీమంతస్వక
యన వీరికి గుర్తింప విషయము వుట్టుచు నుండునచో, శ్రీమంతస్వకల వీరలొనలుగుటల
వైవమా, నశ్చేలచేసిరిచి? వారివర్మకు, దివీంపవలదు క్వాలో నిలిచినమాత్రన వా
శ్రీమంతస్వ ముఖములనుచుచుండిరా? వనమార్గిచోలు విన్నలనిష్టాన నెరేరి మాననము
నందరొ పరన వారణ వార్మముచుచా? తిందరు. అట్టిపాపసాంధినికా వది రానినంటువా
అంటు. బాగువయమున నిలియముగలుగుట వామాప్యమేను. ఆ దుర్బాధునినై నాగ్ర
నించుటయందన న్ములేను. నేను వైవమార్గెం నినుకవహించలేను. పాపప్రకార ప్రాధీను
ప్రకటించు వాదామునకు వైవమా! లక్ష్మీదేవస్వర్మ యెలకరించిరిచి? ఈ భూరిపాక
శ్రీమంతస్వం నెల ముదిరిచి? ఇట్టి ముచ్చ నరకువునకు లక్ష్మీని కావుచు వైవమా, యీ
దేవస్వర్మము వారునెయిట నీ వెటు నుండుకవు? యెడటికడము చారిత్రాంధిని వారిని
శక్తిండుటకనై, నవనవకము కర్పించుకేయుము. ఇట్టి పంధమావనవన వైవమా! నుం
దేమిసయ్యదగినది నీకు తెలిసియున్నదిమాదేమి? ఇందును. తెలిసియుండును. పాపక
ముముచోలు పేవదిక్కునంప లక్ష్మీలానై యెలవచ్చునో? ఆ పాపరాగినుండి. నన్నువిడి
నించ పాపధర్మము నాభాగ్యులేదు. కావున నశ్చేలయగు నీవిష్టయయినను మాత్మగమన
పాతకమొనరించుకాదు పాతకులచేరినండి వారిత్రిని విడిచింపవలెను. అట్టి యాశ్రోక
మీ మూడువదకలుల లక్ష్మీ పాపకులలో లోనింపకాగినది. రాజధానికేలోయి వృక్షధర
మరాఠాగాఠి లక్ష్మీ పితేకిని ప్రభువును నప్పునియచేసెను.

చ. విలయబలాతిరేకమున, వీక్ష్యదినట్టిధరిత్రనిగ, గృహీ

వలుడెటు నట్టుప్రవిన్య కడుపావిరిటపులతార్ల నేరి, న

త్వలమునుసందునో యటుల భాగ్యమహాంధుల గర్వమార్చి

యీ యిలనుబవిప్రజేయ, భరణివేదవేద వజ్రాన ర్చెవగ.

మా నా ప మా న నా ట క ము.

పంచమాంకిము - ప్రథమరంగము.

క ర న ర మ ర ద ర ము.

భామిని - ధైర్యధను - కుసుమ - విరోధ - నటులు.

భామిని:— (స్వగతము)

అ. ఖలులకుచోషముతో నుజనకాండమునందలిపుణ్యమూర్తి ధరా
తలముననువడు; దోషనునవ్రవ్వనమీరము; పుణ్యమన్నచో
దళితధనములు దుఃఖనగునాయగృహమన్నను, నై నస్వస్థనం
కలననములు కాశ్వతముఖినిదు నానధమో పరమమృగ.

అక్షిప్తనయింపి మూర్ఖతనమునకు శేరికగ దుష్టతనము నందియున్నదని తే: బలియి
నై నిని. పృథ్విమంచైనను తే: గవత్తెలిసి. కృపానాథావను నొరికిన మూర్ఖతనమునకుందిక
నేమి నుత్తరతనమునకుందిననేమి? కృపానాథాలచే నొంగుచును దిశమునదా! ఆ దిశమున
నైర్వృతమనారీ శవముచి నధికామల్యములొనంది తీసివేయవలెనని యుండిరి. నేనక్షపసి
తిని. పృథ్విమనకు బాలురదాసినచో నది యావకారమేరి: దీర్ఘనో యిదేరిగ నా
శవము నాయుచికారము: దీర్ఘకొనెను. వానిని నధికారమునుండి తొలగించవలెనని పునః
నాకు నిర్వహినినది. అతడే నన్నుటప్పటికి బానిసై దయనుండును చేడను.

(ధైర్యధనుడు వచ్చును)

ధైర్యధను:—వనమా! వెలువట: బో:టలో వనంతోన్నవ సంబంధమైన యుత్సవ సమావేశము పో
చున్న నడదుచుండును. గానము, పృథ్విమకు బాగుటవలెనని నింట్లుచున్నావేరి? కులం
నీమోతేలు కాదావాటుచున్నది. పోము చిన్నరయినవేరి? ఏకాంతమునవేరి గూర్చుండిరి?
ఆ లక్షిధనుడును నాతోనాడివమాటలు నేనూత నీకు:బంబువలెనని చెప్పినందుకు కాని
నేమిపు చలవలెందును: గూర్చుండిరి. దీనముననువహించి కంట నీకుగాచుటయేరి? ఇట్టి
నిర్వలలోనవంబులయందును, నిష్పాటకాయకుండునను, నిట్టి కోమలమానసయందునను, నేన
ని! నెవ్వరై ననుగాని సంకయమువచ్చుచా?

భామిని:—అయిన మీకు వచ్చియుండినదా!

ధైర్యధను:—నాకు సంకయము వచ్చియుండినదా? నీకన్నమాటలు: వెలువవలెనని నీతోనంటిరి. ఇంతయు
ఒకకోరి నటు సంకయమువచ్చినను నీయుక యుక్తుమందుపు నేయివంశయములైనన బో:డ
చేయుచా? కాదు. ఆ సంబంధమున నీకడ నొకయవంశమునైన బంశము. ఏ వీరంధి
నేడవచ్చును. అతడీవిషయమున మీకు నిజముజరియనని చెప్పియుంటిరా? ఆదియ
నాకగర్భములేను. ఏవలెననినను నీవిషయముననే నాధర్మవర్షింపనును. ప్రేమంశుడుగాని
పేదనాడుగాని కుట్రయింపనుగాని మాటలుచేడనను, కత్తిచేడనను, నారతంబిచ్చి

నిజాని దూరములేదు. నీ దూరముకాదు. ఇదివిత్త దుష్టముగ నమ్ముము.

భామిని:—అయిన దుష్టముగ నున్నది నీవునుమునకును వరులేలు వాటియందగ దూరముగనుండవలెను.

ప్రార్థన:—నీవాగమమున కర్మపుంజులని నీవుచెప్పెదవు. నాచేయుట దూరములేదునా.

భామిని:—అప్పుడు నీ యాత్మగతిని మీరేయనవలెను. కాదునుననుచులేదు. వరసముచ మనము

మనాని యుండలేదు. నీవుకూడకొనుటలు. (సోపన మునందును) అమ్మమ్మ!

నాయుత్తులచ్చ నేమో? నీవాగమము. నీవునుమునకునచ్చదు. అదియెందెచ్చి నీవు దుష్టము

నెలబంధువాల్ల. ఇటు నే నెందులేని చెల్లవా? నీ నెది.

ప్రార్థన:—ఇటులలేయు కాత్మమేమున్నది? కాదుననునందుచుయెని సంశయముండినదా?

భామిని:—ఎందుకునునాదు. నీకలదును మాదులు నీవనిన మీకునుకలెయుట మందరికాదా? ఏమి?

ఇదియిది? నాయుత్తు మీరేయనరాదాయు? నీవుపుష్పమాల! నాయుత్తు యదియే

కల్పవామికాలి?

ప్రార్థన:—నానానాదునాదు ఎచ్చివాదు. ఇటులే భామిని. ఇటుకాదు. కల్పపుష్పమాల!

నీ మాతాత్మగతిని నీవుకూడ అనుకరింప తెచ్చుకొనెదవియును వచ్చివాదా చెప్పగూడదా?

కుసుమ:—మనమా? మీ నాయుత్తులచ్చికాదు.

భామిని:—అందుచును. నీవును మీరందరి దూరమునను.

ప్రార్థన:—నాకలెయును చెప్పియందెదదా?

కుసుమ:—నాకలె? నీ కాలేదు. భామిని నాయుత్తుగారియెట కాదివచ్చియుంచును. ఈ వసంతో

త్వమ నీవుయొనునె నుచువచ్చునను తేయవలెనని వారు నిలచినారు.

భామిని:—నీ నెందులే యుచుననున నానిన విలిపించి వయమిచ్చెద చెలిపివెయూ పుష్పమాలా?

కుసుమ:—అచ్చదు. నీవందెయూ చెలిపితిని. నీరానందమును, అక్షిప్తమునును నీవందె నేల యెలు

నచ్చయును. నీమందయు నుచుకాదాగారిని నానిన నీమేమి మోటులు కరిగినదియు మన

నానాగారి ప్రేమలయనున నెకయ నుమెటుగలవ వారు ప్రయత్నించినదియు సంక

యును బలిపిరి. అచ్చదు భామిని తెల్లనికాదెదదా? నీవే దైర్ఘ్యముగాని సంకటవచ్చి

మిందెద మనయన మోభార్య యీచ్చెదది తీసిన యీ ఎనమల గంగోదకమునెద బద్ధి

రాలని పలికెద. ఈ 5వగ(జల) వారును బ్రయాణమైరి.

ప్రార్థన:—భామినినై రెము వారియెడ ప్రయాణమయ్యెను. నీనాచిలో నేను నివాసమాదకన్న లేదు

గాన, వాదాసిగా నుండవచ్చిచాని, నాకలె నుచ్చియోమను. అంతయును నాకానంద

మాయెను. ఇటు భామినియొనను.

కుసుమ:—భామిని. భామినికెందె వనమాంకెందె మీమాను భోగ్యలు నేడువచ్చుచున్నా కనియును చు

వర్షమునకువచ్చుచున్నారనియును చెలువవచ్చిరిని. నేను వారిని విలిపించి రాజాదితిని.

అచ్చదు భామిని సకలార్థములు ధరించికొన కృంగకనుటకుం బ్రారంభించెను.

ప్రార్థన:—కన దైర్ఘ్యమును నీకు కాళటవచ్చి భామిని యుచ్చికాలిల. రానిమ్ము. తన సకల

భరణములు ధరించికొని రానిమ్ము. ఈ సోపనమును వానినలో నెకలను నీవ్రములు

మోర్పుములు వాడినోపును. ముటల వాని వానినానకునకునెకము తనన యొక్కతలేనని

తా వేతెలిసికొనవచ్చు. ఆధారములు నశించి యుండినప్పుడు ఆధారములు భ్రాతృమాత
ములు గానవి శ్రమించి చక్కయి పరిష్కరింపవలెను.

విప్రోధ:- బాబాసాయిగారు మిమ్మరికికేవలమరికే వనమానిని భామిని మోతాకానోమున గానమున
లేని పాపపురించును. ఆపాప భామిని కోరినది బాకెనదా.....

భామిని:- ఇదోదా! ఏమిటవచ్చుచేసెదవు? ఆ శ్రమించి ముక్తకన్య కోరికలనుండును విదలు నిం
గఁ బంజరుచున్నది?

ప్రశ్న:- బాధానంతే భగవంతుని ఈ లగ్నమునఁగో శ్రమించును బోయిన వనమానిమువరి కోరి
యు సేమాపిచ్చిగానిక పరికినది. విప్రోధా యోచనముచేయు?

ఇదోద:- భామిని కోరినందున పరిశ్రమియగును దీని బాటకై వెను. నిలయునో? తోలియు నుండునో? అని
బాధియును. తానినంతయు లేనిదెను.

కుసుమ:- నేను భూదత్తయెవచ్చెదను. ఏమిటికొనిపోయి వనమాలిదేశా నులంకరింపుము. అప్పుడెవని
సంపర్కమగునో చూడెను.

విప్రోధ:- అప్పుడు బాబాసాయిగారు వెళ్ళునుగా. కొద్దియేకాక కలుగవచ్చునుగాని కలుగవచ్చునుగా
వృత్తికరియింపి నేను చాతమున ప్రార్థనను నొందును గట్టకదెనని యుండి, ఈ యుగ
ధమునకు లదులుగ నా ప్రేమయందు నీ సోమ్యములు వేను వనమాలి వర్ణించిని ప్రార్థన
గారికిఁ బెంపుమిది.

కుసుమ:- అప్పుడెవమున బాబాసాయిగారు రాక ప్రార్థన వనమాలికి సోమ్యము లేదుగాకదై
నేను మొదలునే వర్ణించి. భామిని నాగవించి యా సోమ్యములు వనమాలి వర్ణించునని
బాబాసాయిగారు విలికినారు.

భామిని:- నాను నవనికావలెనని యాకుచుండెనుగా యిది? భామినినొప్పులు నేను వర్ణించునని
కాకనవలెనా? ఎ- ముచ్చలగిమి యిచ్చెయో?

ప్రశ్న:- శ్రమించునీరిక సాంధ్యకర్మము భామినికేనువేచెనా? చూడవచ్చు. తానావను ముందు
తనరూపమెంతయో? వియోగమున కానీ ఫలంకర్మయింతగఁ కలిగినయో యాంబుధ్
మాననే ఏకియైరి సాంధ్యమున యాచివచో వనమాలిభావము పొచ్చి తక్కున రుక్రిండు
లనుకేతెనా? దానిని వీని బాధివాదకేతా? చూచుచునది దీనికి చుండుననినాదెమి?

భామిని:- బాధిమానమును గట్టిగా భామినినెయ్యదు?

ప్రశ్న:- నాకు నీమానముచచ్చ నిరవధికిల మానమొప్పియునునాచి నేయవలసినదేమియునులేదు
అయిన నేను కొనులనుండి వివిధమాటల వినిపించిగాచి నిర్భరించవలెను. ఏమిదా విప్రోధా!
భామినిరూపమెటులున్నది. ఎందున్నది?

విప్రోధ:- బాధిసోమ్యముండి యలంకారమునీరినయెడల వర్ణియ నలముగ వనమాలివననను. నేను
ము నలంకరించికొనిన భామినియెదు. మహారాగా! ఈ సోమ్యములే వనమాలి నలంకరింపు
లేయదును. ఎందుకనగా, భూమణములు లేని భామిని, వనమాలయని మీరుచెలిసికొని యా
వనమాలివదలి యా వనమాలిని వివాహమాడుచులేదు.

ప్రశ్న:- నీనింతక వర్ణనలేయుదున్నావు. నలుగారువారికిరిగ నువననను. ముక్కు ముక్కునీరిగ

ను, కనుగొన కనుగొనలేదు, పీనుష పీనుషం గాని నువ్వును. వక మేకకర్మమును పయనముగా చేయను. వానిని వ్రతములచేత తెలుసుకోయెను. ఇది వసుత్కారము.

భామిని:—వానిని భామినియెక్కడ చూచాం? మరేమిటానక్కర్లే?

ప్రశ్న:—ఎటులైన నుండినను ముచ్చటయ్యింది. భామినిని నమరూపానినలో నేను వృథాముగ బలికెడిను.

భామిని:—అతియెటుల?

ప్రశ్న:—శ్రీమంతులకు గొప్పవింతకొలిగియెందాను. అతిమంతురైనాడు. కావున నీవిని విచారించెను. శ్రీమంతులు తమవిషయములను విచారించుచును. అట్లు నమరూపమును భూమియందున్నను కావున నదేదోయిది చూడవలెను. నమరూపముని శత్రుయిందొకరియెడలను. అట్లును శ్రీమంతులద్రవ్యమునందున్నను, అట్లును నమరూపమును. శ్రీమంతులది తెలియజాలదు. నే నేదో శ్రీమంతులను జూడరాను, వారికిండుకొకరియై వేరుమునదేని చారిత్రాత్మక విషయమునదేని ప్రశ్నకొక మోములు బయటవేయవలెనని నమరూపము కలగవలెను యెందులకునోచుచున్నాను వా వివరియెడు. అట్టి విచారణనూనముగల వాడైనను వాడు తమభావద్రవ్యమును అట్లును చెప్పుచున్నాని తెలియదు. ఇది వా నిశ్చయము. భామినిని చూచుచున్న నమరూపము.

భామిని:—జింతకది తెలుసుకొన్నారే?

ప్రశ్న:—వానిని అట్లు చూచుచున్నానీ సోమ్యము.

భామిని:—భామినిని చూచి నెప్పుడని భయము?

ప్రశ్న:—మనమునుకా కావడానికొకరినొకరిలో నట్టిపోయెనురాని నీ ముగ్ధులు చేస్తున్నారే. భామినియెను. భామినిని చూచుచు నున్నాని వచ్చిచేకమున్న వారికెల్ల విషయములనుచూచు నీవలంకింపించవలెను. కావున భామినిని చూచినచో కావమున్న వారిచేతనంబుగదిన సోమ్యము నేనే నాచేయించి నీచేయించువై నమరూపము. ఇంతయెను.

భామిని:—అట్లును నాచేయించు కావమున నదియెదటి. నచ్చుచున్నది నే శత్రువేలా? నవతి సోమ్యము భరించి ముందుగానే విచ్చయింపను.

(శ్రీమంతులయొద్దను.)

ప్రశ్న:—మంచిది. శీలధరా! ఇదియెను నీవిచ్చుచున్నది. నెలపు ముగ్ధులయొద్ద నీవలంకించి.

శీలధరా:—మనరాజుగారు! నెలపుమొలకలతోనే నేను రాజధానినికొనియెందులకు, బ్రహ్మధరమనక రాజుగారి వర్తనమాయెను. యాధరమయెను నేనెందులకును, నేనాచింతించుచున్నాను మాటలనుచుండగా మనరాజుగారు నన్నొక ప్రశ్న యిచ్చెను.

ప్రశ్న:—ఏమిదాచింది?

శీలధరా:—నేనాచింతించు రాజధాని! చెప్పునవును తమభావి భావనతోనేతము వచ్చుచున్నది. ఇది విశేషము! మనరాజుగారిట్టి ప్రశ్నయింపకుము! కాశ్యపయేమియునులేదు. పిల్లలకును చెప్పకును నర్థమును మాటలను విషయమునయెదది. వనమాలగారెవరు? ఎచ్చటివారు? ఏమిభవించుచున్నారు? అను ప్రశ్నలకు బదులిచ్చి యిది నేను చేసెడిది. వనమాలగారెవరని

నదియు నైచునుండునదియో. బ్రహ్మవర్షన మెటులై పడినను పరమ సేమిమి జరిగినదియు
మహారాజాగారికి జేరి పరిచితిని. తనువివాహ విశ్వరూపము చేసెనుంగనమున్న భార్య
బాధలు మహారాజాగారి చరిత్రోదయవిధి.

శ్రీ శ్రీ:—నా లగ్నము నిర్వయము కాకమునుచే పోకలించెనుమెటు లెనంగిరి?

వివాహ:—మమనానోటి నీకర్మరూపమును. జన్మము వానలేనే నర్వమును ముక్కున్నగు. ఇదియు
యెనును.

శిలగర:—ఈ లగ్నము నిర్వయముచేయినదని విని మహారాజాగారివంశమునది. ముందు నానో సంజే
శముపంపెనాదు. వినున:—లగ్నసమారుంధము రాజధానిలో: గావలయుననియు వనమాట
గాయ రాజకన్యకు: దివింది క్షాంతియొక్కమును కలంకారములేనే భూషింది కన్యకవేదమున
మహారాజాగారి యుండుననియు వేవేలలో "రాజకన్య" యను కల్పము విడలెనో
యూ నెమరుమునండి రాజకన్యవర్ణముగా వనమారినినాదు కేవలవిద్యయు బాంస
లేచ్చిరి. ఆ వైధవమునకు: జేరినదియు యో యునువ్రుట నీ యందు:రములు. తల్లిగారికి
సమర్పించునని మహారాజాగారు నన్ను బ్రోవంధమున నే చెప్పెరి.

(ముక్కుముట సామర్థ్యము నెచ్చును.)

శ్రీ శ్రీ:—వనమాట! తాగయ్యెను. బ్రోవంధమున కంకరని సరువేమముగ వాడైనమును సాక్షిగమరి
లికొన లగ్నముచేసికొనవలెనని కలగము:లేననిని. కాదేని వేరవానిచ్చికో వివాహముచేరి
కొనుటకు బడును రాజకన్య నా గొంతుకు:పడెనుగదా? ఇతర భామినులకంటెను రాజకన్య
మేలేను. నీకాభామిని నగలువలదుకదా? మహారాజాగారు చెప్పిన యీ సామర్థ్యము ధరిం
చుము. భామినివచ్చినపుడు బాగునొందరగ్గము నిస్తే జమిసకింపుము. శిలగరగాదా! దీని
తండ్రిగారు నన్ను జూడవలెనని చక్రవంట. ఎనెంరోశ్చవమునను మున్ను వారుచచ్చినచో
వారిపదటి: విరిచికోనిరమ్ము. రాజకన్యలంకారమున కృంగారమునుదానికంటె నధికముగ
భావండ్రిగొందరి వనమాట సరికనిండును.

శిలగర:—మహారాజా పోయినట్లును.

(వెళ్లును)

శ్రీ శ్రీ:—వనమాట! నీకరిచే నీయులంకారములను చేయించికోనుము. (వరచాలా మేధాళ
ములధర్మ)

అ దెనుము. పృథ్వీగోనములగుచున్నది. వనంశోత్పవమునను మేళమగుచున్నది. అదిగట్టు
నగి ఎచ్చుచున్నది. తామ్ము. పుచ్చుమాదా! వెడలుము. ఒక్కొక్క సామర్థ్యను చేపాముపంపు
చేయ, నీకరికి: జోచ్చుదుము పొమ్ము.

భూమిని:—నా వాయన్నయింకను రాండాయెను. మహారాజాగారు వంశసామర్థ్యమును ధరించున సేవ
కంటెను, వాయన్నను వాయవపేషనాట పొచ్చుగనున్నది. అప్రేమసేవ. స్వకన్యమున సం
కూడింపటదీన యీ సామర్థ్యములందొది నకలస్త్రీయనన్ను గణ్యయని పిలుతుకుదా?

విశ్లేషణ:- అమోఘమైన యలంకారముల యున్నను విద్యుచ్ఛిఖిల్లు భోషణముల ప్రభావవలన నుండుచిత్రో
భాసనముమైన భావోపమ భోధముచేయుచున్నచోయి తేనెపండ్లను చోలుచు వానివలన
మనోబుది సంకల్పిండును. ఇతరము. బాహ్యసామాన్య విద్యుత్కరతతో సర్వభలంకార
ముల ప్రసరింపజేయు. కావచ్చుయందున మనముచే నియ్యనియ్యము అంగీకరింపరాదు మరల
యనాకుం గావలెను. (మనము - విద్యుత్కర - సత్తనము) - భోషా: భోషణమునేప్ర
వసరింపజేయును గలమునున్ను.

పాట:- (విల్లెలపాళెల కొమ్మనగిండు చురుగు)

పోవ:- మహానా! శుద్ధిల్లాల్యాలలో కనబడు నమోదిత కర్మ. మనము మహాదేవీని ఈ స్థితి
 దుష్టాంగమును బుడమిట్టియునుండి ప్రవహించగలమునకు దింపిరి. "నానాసామునానా
 నద్వివరితమ ననమా: సాధ్యగ్రహము కాచుట" నేమిట? ననాదోగ్యమ మృత్యుమే. ది
 రిమలో నయినయెడల గలకమెక్కిలవిన కిగగము. దీగమనము నేమిట? నానా
 సామునానా దిరిగినది నానాదోగ్యమ. దీగంబునయినది, నేమిట? గలకమెక్కిల
 రిని విరిగినది మగ్గెన.

ప్రశ్న :- ఏమోగనుక చనినవారు, రాష్ట్రము స్వతంత్రమగుటకై వారివెంటబోయినవీ యువ
 పక్షాంతిలు. బామ్మ, చిల్లర, బామ్మ, అంతరించును. నడచి స్వతంత్రమగుటకై
 యువజన భంగము కలుగవలెనని బామ్మ, అనుభవించును.

ఉపోద్ఘాతము:— మహారాజా! మన మోక్షవ్యాధి; మహామూఢత్వము తనవలెగలదు. అందులో యాతానామముల నొక యాతానామము, తనవలెగలదు. తనవలెగలదు (మహారాజా! మన మోక్షవ్యాధి; మహామూఢత్వము తనవలెగలదు. అందులో యాతానామముల నొక యాతానామము, తనవలెగలదు. తనవలెగలదు)

[illegible]

శ్రీశ్రీ:—తప్పదులా! దేవదత్తనమనకేదో సటిమడుకోయినదేమి? (భావని సేనాలయము.
విక్రమవర్ణన.)

ఉత్తరము:— ఎవరైనాగా! నీకంటలు కాశ్చర్యమే! మొదట నేటికర్పణముచేసి దీనితో మనరాజాగారి దర్శనముచేతఁ బోయినవని యెఱిఁగితి. మనరాజాగారిదేవాలయమున కానంతసేపాయినను (ఖామిదిజూచి) నిలుచితి. నెఱాధరదములు నేయమన్ను జెన్న నేక జేర్చుకొనుటఁ బోనియ్యదు. (నెఱుగు)

అక్షరములు—ఇట్లు నటించుచు రోయినవలెయ్యవలెనని వనమానించెను. నాటియెవరునుదుర్గి వ్రతములను, ముక్కెములనగా, సాంబర్యమువలెను. ఇన్నిసామ్యములే శృంగారవిషయమున నివనవానిసామ్యము నటించుటగాననడుచు రోయవలెమియునాడు. అయిననది వనమానియచా? ఇచ్చటి భామినినె తమ వద్యననిననునది. వనమానించెను చా.

మంచరియిది విశేషమును జూపిండు మామ్రుమగలదోయి. ఇట్టి బాగుదలలతో నామొనరు
మరిచి నెట్లెవరి, భావిని, కానుగదా?

చ. ఛవలగతిఁ బరమబలము జూచుచుచోహరలీలముంచుచుఁ,
స్వచతురచారియొకటెను నీయుగఁగుల్కుచు మోముఁబ్రెప్పించు
స్వచతురలోజయుగ్మములపై నయనాఘ్రముగంబుఁ జేర్చుచుఁ
ద్విరుగమనానులీలఁ జనుచోవలనామనముఁహరించెదగా,
(లక్ష్మీధర నిలాసధర శీలభయలు ప్రవేశింతురు.)

లక్ష్మీధర:— నేనెంతటి యెరుదుడున్నవాడో నాకు వ్యతంగం కాదు. నా దేహమంతయు నానామము
మీదిపోయినది. నాశిశువును బాగునోయిది నానునముకావలయున్నది. ఏమిటి నీ
భయమా! భయముగ నడుపుచి. నావతి నింపుక పలుగిడుట వేర్కొనుచి.

వివాహ:— ఏమిటి? భయ పలుకుచుచున్నది? ధైర్యధరుగారి వర్తనమైనతోడనే సకలనందనాలు వేల
బారికి మీరు తెలిసినరీతిగ విజ్ఞులందు.

లక్ష్మీధర:— యిప్పుడు నాకు ధైర్యమువచ్చెను. ఇంక నిజానముగఁ బోవుదము.

వివాహ:— శీలధరుగారూ! మీ బాబాపాలుగారిని విడిచిపోనా లేదు?

శీలధర:— నేను నలుదిక్కుల నాడికిగాను వెళ్లితిని. ఎరుదునవాడు పొరకడైతి. అంతలో ఎరు గలము
వడితి.

వివాహ:— కావున ననామౌళముగఁ జనువర్తనము లభించెను.

లక్ష్మీధర:— తమరీతికివచ్చినారని నిజంబెలనే, యెత్తవలెను తమవర్తనము లభించునో ముగియించెను.
జ్ఞులముకాదు. ఏమిటి! ఏమిటి! శీలధరుగారు వదిలిన యెట్ల? శక్తియుఁబడతోడనే
మీడిను మాకునుగల భార్యవై రమ్మవోయి మార్గము సరళమాయెను. బాగుంటున్నప్పుడు
తోనే నూయిరువురికి సఖ్యము కుదిరెను. మైత్రిచేచ్చెను. ప్రేమబంధము. తమరీ
కావకన్య.

శీలధర:— నేనెప్పుడు శిష్టులేను. రాజకన్యతోఁ జనుచినానాము నిక్కయింపఁబడినదనియె. పగముగ
లగ్ననమాంబము జరుగవనియె.

లక్ష్మీధర:— ఆ మాటవినిపించిన నాకు నానందములు యెటులనే పలుగిడివచ్చితిని. విట్టాన్న వద
లకువచ్చితిని. ఏమిటి! మేము క్రిమింతుల మింకనివేగమున నెవరినైనను వదలుచో
యిప్పుడులో నైతేను పలుగిడునపుడింతగ నేర జరుగదను. విడుగునుంబోలు లేగమున
బలుగిడి తమవర్తనమునక వచ్చితిని.

వివాహ:— ఇంతటియవసరమునకుఁ గారణమేమి?

లక్ష్మీధర:— రాజకన్యతోఁ జనుచినానాము నిక్కయింపఁబడినది నిగమనకా?

వివాహ:— అవును నిజము.

అక్షిప్తః—చాటును: ఇతరమాయకులవలె మధ్యవర్తిత్వము కలఁగకారణమైనందున నిలువఁడను. అట్లే రాజవలెతో నేను మీరు కట్టుబాటునరిదితో యులులనే వారోనున్న భామివేంబంధముల నెట్టి యుక్త్యాటానరించెను. అట్లు తప్పాటుకావలయినది నే నొంటికాల్పనెట్లఁదొంగనున్నాను.

ధైర్యః—మిత్రమి చివ్వఁదలంపింపఁడు వాడు న్యర్థమనఁ జెలుపుఁడి. తమ రలసి యుటానిరిందువు నున్నారు. కొంతమిత్రులు గూర్చుండుండి. నిరవ ప్పప్రమంగఁజెల్పుఁడి.

అక్షిప్తః—నిరమి: వేడుకూర్చుండుట ముఖవిహేయముండిని. (భూర్బుని) నిరావధిగదాగూ! నే నిందుక విక్రమించెద. భావే గ్గవాధిపతిగారితో! నా మనవి చెప్పఁజెల్పుఁడి.

నిరమి:—లిఖివాసాము రాజవ్యతి సత్యముంబుఁబడినది. దీనినియె యందఱును వానందితదనది నిరూపింతు. అందఱులతోను అక్షిప్తరుగూరితి విశేషానందమైనది. దానికారణమేమన, వారు భామిని నివాసాదనరెనని పునమున వచ్చిందివారు. తమముఖలక్షణముగ యీలగ్నముగ్గినినములవలకు సత్యయముగాక విలివియుంపెను.

ధైర్యః—వామాంకమున వనఁగవేమి?

అక్షిప్తః—ఏమనఁగా? ఏమంటే! వామాసాముగారి పునములొ భామిని: దమకియ్యఁదెనని యుండినది. భామినినైతడు మిమ్మేఁపండి యాడనెంచెను. ఇతరవన్న మరొకఁడు వాకెతమి? వాతారని: బడినమియులుని కొలఁగింపు వాశానిధియులను నెక్కిలఁబ్బిలిని మ్రోతుండు యిది స్థములు నెవరిచేతను గనికెట్లు శక్తిమనునా. దీనికిగానె, మూలముమీకును విరుద్ధముగలిగెను. ఇప్పుడానందమాయెను. నేనావతిగానూ: ఇదివినుండి. వాకు భామినికావలెను. వావాసాము గారినికాది భామినిని అక్షిప్తరుగారికి వియ్యఁడని మీరుచెప్పితిరేని, మాకునుమీకును నేర్పే ఖామునిల్లుదును. రాజవన్న నే రాజానాడు తమవివాహమునకు నెంతవర్తము నెలపుచేయునులో యంతకంటె: వధివముగ వామిలొలయెదుట నేనెవ్వరును చేయుదును. భామిని యున్నచేపునుకొని తమలగ్నములొ జూచిపిలువఁగ గూర్చుందుము.

నిరమి:—నీవనదేవాలయము లెక్కించిన వచ్చునంతటి ప్రణయచర్యోభూరణ ముచేఁగలగును. రాజవన్నును నివాసామాది, మూలనగ్గవాధెయిటి మిరుఁఘాపించునటుల వీరు భామినితో: ఇదిగఁ యాధూనికవో నొకటిగ్గముగ్గ నింటివనములు భద్రముగ నిలిపినట్లులయి, తమకులేయన్ను కలుగను.

అక్షిప్తః—(లేది) ఇంతటినుండి వేరెప్పుడేగాని యానీరిగఁ నూర్చుండెను. ఈవాసని నెత్తువ తమవ మునుచున్నది. అదిగోయూఁడి, వావాసాముగారి దిక్కుననే వచ్చుచున్నారు, “ఈభన్న శీఘ్ర” న్మునియచ్చుది. భామిభద్రదేవాతుఁగాత భామిని నివయుము పూటయభారి రెండు టనెత్తుండి.

2-వ (వావాసాము - నిశోద - గ్రహితురు)

నిశోద:—మహారాజా! వావాసాముగారు వచ్చిరారు.

— १५० —

వివరములు:— మహమ్మదీయ తత్వమును వివరించు. అతః పితరులను పంజాబీ భాషాలో వర్ణించుట. మహమ్మదీయ తత్వమును వివరించు. అతః పితరులను పంజాబీ భాషాలో వర్ణించుట.

ప్రశ్న:- వావా, అమ్మగారూ! తమకు ఒక మూర్తి ఉన్నది గాని, ఇది ఏయేముందు.

చిట్టె:— చామగిరిలు మొదట సాగతి ముగియింది.

ప్రశ్న:—నిలంపల్లె, కొంచెము, వనమాలి తండ్రి తప్పకుండా జరిచుచున్నారని.

ప్రాణా:—ఎవరు? వస్తుమాలియెందు? చానికొక్కరియెందు? నాగుట్టులో వసమాచి యెవరనులేదు. మఱి
యెచానికొక్కరియు నాకునులేదు.

విశోధక:— విశిష్టవర్ణం గ్రంథంబాది అక్షరములచేత యుపయోగింపఁ జేయును.

ప్రశ్న:—గారు ఆతిథియో! వచ్చియున్నందు వలనూ! దుర్గ దేవతయూ! శ్రీకాలోహిణిసంపద.

అక్షిప్తము—పురుండీ అమియన్సుయను నబిద్ధములు. ఇట్టి, కిచ్చికమున వాచినవారులు. దానినిపి
యిప్పుడేమి పులిచినది? బ్రాహ్మినియనలచేరిన దీక్షకమాటనను గలభయ నుబిల్లెను. కావునమి
విష్కలకలంద నూకరెట్టికడ చిన్నచుట్టెరి. అవియచ్చియను నబిద్ధములేను. ఆవియచ్చుమను
నవియచ్చి వాచినయను మూలవాడునది.

[illegible]

అమ్మగారే— ఏమంటే. ఆవియన్నయనబట్టమనియి బుట్టినప్పుడెలా. అయిబట్టమనియి మహాబాబు క్రింద
 తొలి శరీరమున్నును స్వేచ్ఛగ నందరిద్దఱు చిందును. అదిపాతల మీదనును బుట్టెదెనునా?

ప్రశ్న:—చాచానా పోయిందా? నిమ్మలూరు వున్నదని నీమధుమతి నుడిచిపెట్టమని చెబుతుంది.
 సేతువన్నమంభమంతు నున్నమనకరసిద్ధులు, దుర్బరున్న శ్రీరంగుల ప్రియాల పేరా వారలెవరూ.

తాతా:— ఏమిటి, నేనుగల పేరుబట్టి ఉన్నాను. నాకుబసమాలికాని దానితల్లిదండ్రులు నన్ను లేమ.

భర్తృభ:—అట్లులేన మీకొక్కడేం వచ్చింది?

బాబా:—అంబప్పిరికి రమ్మవివాహం జరిగిపోయినా, వామరమ్మకది మీరు వాళ్ళామీరితో నివాసం
 మాడకన్నా తెవారని:

ప్రశ్న:-వీయమీదఁ జెప్పించి రాయఁజును.

సా.సా:—కాదు, అదిలేదు సంబంధమేను. ఇంజనీరుకాదు, ఇంజనీరునిదిమీద ప్రేమకంటే మేల్మనాడు ఈ
మూలకలనుటకు నవనరమడు భుక్త్యా రసి మార్గంఃకర్మి.

సూక్ష్మభుజి:—మంచిదన: ఇదిమీను: ఇచ్చికా:లవలు:

(భామినయ్యఁ యున్నచోలయను నెచ్చినది బిడ్డయ్యనూన బ్రవేశించును)

భావా:— ఎవరవగా? ఇదియెప్పుడనిది (పేటలోఁజూపును.)

విజయ:— ఏమీ! రాజకీయమునుగూడెయిండ్లము పెట్టెనా?

దొడ్డి:— ఏమీ! ఈవాననమాల మీలోఁబడు కుక్కలవానింజెనా?

భావా:— ఈవా భామినితను వాకాకిరి: చెబునను.

భామిని:— నిజము. నేనేచెప్పితిని. ఈ భామినియెక్కటి నలభవమానము.

ఉ. రమ్మనా: పదమొలంతు ప్రపరాధిను నేననిమొంతు దాన, నీ
రమణీని: గాంగనే భవినరాయుతు లెన్నెయ్యె, యంత్యమందు నీ
క్రముంగను బీదదాననము కంటిని వీదయ, భాగ్యగర్వ, మం
శ్యముంగ నె నీడుమొల, శుభదాయక, కమ్మకునేను భామిని.

దొడ్డి:— నిజము. భావానాయకాదా! ఇదివలికిని పెట్టితి నలభవముగాదు. క్రిమంకకట్టనుండి, క్రిమం
తర్వియునది తెలిసి, యుక్తమృత్యుచరణచే నెక్కులకను. నేమటకులై యానెట్లగుమంజరి.
అట్టిదేని యంత్యమున కుంకరితాయక గూడనున ప్రశ్నకుమై మీ భామినినను నావన
మరిగనునా పోయిగదాని మొవరింపఁ జూచివది. నానీనే నుక్కుకుండై నిర్భవధీరిని.

భావా:— నాభామిని కరమత్యావంసమున మ్మిరములం దిడియెను. [అవతునటు లోనిండును]
ఇదిపొయిగదానిము. మహారాజగారి యానలికిని లనిక్తికనదు రాజవానియందు నత్యధి
కోక్తివనున బవతునము. ఈభాగ్యగర్వమున ప్రవమకుభయ విధులగాకదని ప్రానింకము.
(మహారాజు ప్రస్తుతములో లేకొత్తగ చేర్చినది.)

లక్ష్మి:— విజయభద్రగాదా! పచ్చినదని వాకిటిలోనే యున్నను. మామొత్తుగద లన్నియును నడుమనే
కత్తలకడఁబెను. ఈనదిపాదములన్నయును నెక్కునిలెను. మేమొనరించిన కత్తెములన్ని
యును బూడిదలోని పోయియున్నను. అయ్యె, వాయెదుటనే, నాకంటియెదుటనే, నా
భామిని నానర్పరాణములది యనినవిల్లున భామిని వాడిచ్చిని చిత్రముగ్నవాడే?
వాకులగ్నాడెల్ల, పదమంబులెయ్యె, శరీరముధారముయొను. పొమ్మలంకలంపెను భారమా
యొను. వాక్రిమంకత్వము పెడెను. [అవతుగ్రింప దొడ్డును]

విజయ:— లక్ష్మిభద్రగాదా! ఇటుచేయవలదు, ననుఁజూటనును. ఈభామిని లేకపోయిన కుటియొక
భామిని ప్రపంచమునలేదా? నెనెచటనైనను చేర్చిమీకుఁ బరిణయంబొనరించెద. తెయ్యెడి.

లక్ష్మి:— ప్రపంచమున నింకను భామినులున్నవాదా? అటుభయననని. ఈభామిని లగ్నముననే యా
భామినిలగ్నము నాతోఁగానలయును. అటునై నదీపై వాడెగల ప్లాకరుతును.

విజయ:— అటులనే కానిండు. (వెనుదడు)

(శంకరాచయములోఁ జూడక)

[సమాప్తము]

ప్రకటన.

బస్తారీలో పట్టుకానుండి డి. శే. కోలాచలం శ్రీనివాసరావుగారిచే నిర్వహింపబడిన యాక్రింక వివరించిన భువస్వాసదుబన్నియందు విక్రయమునకు సిద్ధముగనున్నవి.

1	భారత భగవద్గీతలనుగుడిచిన విమర్శన	0 - 8 - 0
2	వ్యవహారికశాస్త్రము	0 - 8 - 0
3	అర్చనవిషాదయోగము	0 - 8 - 0
4	సాంఖ్యయోగము	0 - 12 - 0
5	సిద్ధియోగము	0 - 8 - 0
6	జ్ఞానయోగము	0 - 8 - 0
7	సిద్ధిసన్యాస మంత్రలయ హాళి శాఖ యోగములు	0 - 12 - 0
8	భావయోగము	0 - 12 - 0
9	విజ్ఞానతాపక బ్రహ్మయోగము	0 - 8 - 0
10	రాజవిద్యా రాజగుప్తా విభాగియోగములు	0 - 8 - 0
11	విశ్వరూప సంకర్షణ భక్తియోగములు	0 - 8 - 0

1.	ఆర్యుల సాగరికతవారి ప్రపంచపూర్వకత.	0 - 8 - 0
2.	ఆర్యుల చరిత్ర, ఋగ్వేదభాష మొదలగునవి.	0 - 8 - 0
3.	ఋగ్వేద విభజన వేదకాల విభజన మొదలగునవి.	0 - 8 - 0
4.	ఆర్యులుపంచాంగు చేరిన విధమువారిశాసనము.	0 - 8 - 0
5.	మద్యపానము జూదము స్త్రీలగుణములు మొదలగునవి.	0 - 8 - 0
6.	వివాహకట్టడములు ...	0 - 8 - 0
7.	జాతిచక్రములు ...	0 - 8 - 0
8.	సృష్టిని గుఱించిన తాత్పర్యము.	0 - 8 - 0
9.	వేదమతము నాస్తికమతము ఆర్యులదైవములు.	0 - 8 - 0
10.	శరమేధ అశ్వమేధాది యజ్ఞములు.	0 - 8 - 0
11.	అదిలి ద్వాదశకాండములు మొదలగునవి.	0 - 8 - 0

12. యమ యమ మృత్యువు మృత్యువేదము గు యుగలనుభవ 0-8-0
13. సోమహవమం అర్చనము గుడుగు పర్వమృదు. 0-8-0
14. ఋషులు సప్తర్షులు వధితి; వ్యవమందు కువలగుభవ. 0-8-0
15. బాగ్దేవములోని ముఖ్యప్రార్థనలు. 0-8-0
16. మలద్ధులేరితిగః బ్రహ్మిణి ... 0-8-0

వరణమువారు శాస్త్రీశి చిరునామాకు వ్రాయవలయు.

వి. శత్రుఘ్నరావు.

సిరిగ్ లైబ్రరీ, బెల్లూరి.

National Library,
Calcutta-27.

9907